

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ DERSİNDE BİYOGRAFİNİN
BİR MATERYAL OLARAK KULLANIMININ ÖĞRENCİLERİN
AKADEMİK BAŞARILARINA ETKİSİ**

Hazırlayan

Feride KAZANCI

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Din Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AYAS

TOKAT-2019

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AYAS danışmanlığında hazırlamış olduğum “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Biyografinin Bir Materyal Olarak Kullanımının Öğrencilerin Akademik Başarılarına Etkisi” adlı Yüksek Lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

__/__/__

Feride KAZANCI

İmza

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Biyografinin Bir Materyal Olarak Kullanımının Öğrencilerinin Akademik Başarılarına Etkisi

Tezin Kabul Ediliş Tarihi: 22/04/2019

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)

Başkan : Prof.Dr.Nevzat Yaşar AŞIKOĞLU

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Ramazan DILER

Üye : Dr.Öğr.Üyesi Mehmet AYAS

Üye :

Üye :

İmzası

.....
.....
.....

Bu tez, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 12/04/2019 tarih ve 24/03 sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Prof.Dr. İlhan EROĞLU

Enstitü Müdürü:Enstitü Müdürü..

Mühür
İmza

ÖNSÖZ

Öğretmenin ders işlenişinde materyal kullanımının önemi yapılan araştırmalar sonucunda ortaya konulmuştur. Bu nedenle Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde de öğretmenin materyal kullanımının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. DKAB öğretmenlerinin ders işlenişinde farklı materyali kullandığında öğrencinin ders başarısındaki durumu ne olabilir sorusu her zaman sorulan bir soru olup insanları araştırmaya yönlendirmektedir. Bu araştırmada DKAB dersinde biyografi materyalinin kullanımı öğrencinin konu üzerindeki başarısına bir etkisi var mıdır sorusuna cevap aranmıştır.

Tezin giriş, birinci bölüm ve ikinci bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; Problemin amacı önemi, denenceler, uygulama, yöntem kısmı yer almaktadır.

Birinci bölümde; kavramsal çerçeve ve ilgili yayın araştırmalar, biyografinin materyal olarak kullanımı ve örnek uygulanasına yer verilirken daha önce bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. .

İkinci bölümde; araştırmanın bulguları DKAB dersinde biyografinin materyal olarak kullanımının öğrencinin dersteki başarısına etkisi incelenmiş, bulunan sonuçlar yorumlanmış ve DKAB öğretmenlerine öneriler sunulmuştur. Din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi alan yazınında gerçekleştirilen ilk araştırma olması sebebiyle, yapılan bu çalışmanın din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi alanında gerçekleştirilecek çalışmalara önemli katkıları olması beklenmektedir.

Bu araştırmanın gerçekleştirilme sürecinde çok sayıda kişinin önemli katkıları vardır. İlk olarak, araştırmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen danışmanım Dr. Öğrt. Üy. Mehmet AYAS'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim. Aynı zamanda araştırmanın çeşitli aşamalarında bilgisi ve tecrübesini esirgemeyen ve özellikle istatistiksel analizlerin gerçekleştirilmesindeki katkılarından dolayı Amasya Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümünde görev yapmakta olan Dr. Ertuğrul ŞAHİN'e şükranlarımı sunarım. Son olarak, araştırmayı gerçekleştirdiğim okul yönetimine ve öğrencilere araştırmamı gerçekleştirmeme katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

DKAB derslerinde yaşanan sorunlardan birisi de diğer derslerde olduğu gibi soyut konuların yer alması ve insanoğlunun algılamada sorunlar yaşamasıdır. Söz konusu bilgilerin somutlaştırarak öğrencileri eğitim öğretim yaşamlarına dahil etmek için öğretmenlerin derslerinde farklı materyal kullanmaları ile gerçekleştirilebilir. Bu sebeple bu araştırma biyografinin materyal olarak kullanımı ve öğrencilerin din kültürü ve ahlak bilgisi dersindeki akademik başarılarına etkisi incelenmektedir.

Tezin giriş kısmında problem cümlesi, tezin amacı, önemi, denenceler, materyal olarak biyografinin uygulanışı, yöntem kısmı yer almıştır. Araştırma yönteminde yarı deneysel desen kullanılmıştır. Deney grubundaki öğrencilere dört hafta süreyle din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin seçilen bir ünitesinde materyal olarak biyografi kullanılırken, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel öğretime dayalı bir eğitim gerçekleştirilmiştir.

Birinci bölümde; kavramsal çerçeve ve konuyla ilgili yapılmış araştırmalar yer almıştır.

İkinci bölümde; yapılan uygulamanın sonucunda, her iki grubunda ders başarısında süreç içerisinde artışlar meydana gelmesine rağmen, deney grubundaki öğrencilerin son test ünite başarı puanlarının kontrol grubundaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, bir materyal olarak biyografi kullanımının din kültürü ve ahlak bilgisi dersi öğretiminin öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasında etkili bir materyal olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak isteyen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenleri materyal olarak biyografi kullanabilecekleri önerisi yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler : Din eğitimi, biyografi, materyal, akademik başarı.

SUMMARY

One of the problems experienced in religious culture and ethics lessons is that abstract subjects such as other courses take place and human beings have problems in perception. It can be realized by using different materials in the lessons of the teachers in order to involve the students in the educational life by embodying the information in question. Therefore, this study examines the usage of the biography as a material and effects of biography on students' academic achievement in the lesson of religious culture and ethics. In the introduction part of the thesis, the problem statement, the purpose of these's, the importance of the thesis, hypothesis, the application of the biography as a material, the method part has taken place. Quasi experimental design is used in the research method. While biography was used as a material in a selected unit of religious culture and ethics lesson for the students in the experimental group for four weeks, training based on traditional education was conducted to the students in the control group. In the first part; conceptual framework and related studies have been carried out. In the second part; the results of the study showed that, although there was an increase in the lesson success of both groups, the final-test success scores of the students in the experimental group were significantly higher than the students in the control group. These findings indicate that the usage of biography as a material can be an effective material for the teaching of religious culture and ethics, which may help students to improve their academic achievement. As a result, religious culture and ethics teachers who want to increase students' academic achievements in religious culture and ethics lessons can recommend using biography material.

Key Words: Religious education, Biography, material, academic achievement

İÇİNDEKİLER

Bilimsel Etik Sayfası.....	i
Önsöz.....	iii
Özet	iv
Summary	Error! Bookmark not defined.
Şekiller Listesi.....	x
Kısaltmalar Listesi	xi
GİRİŞ	1
1.Problem Cümlesi.....	4
2.Alt Problemler.....	4
3. Denenceler.....	4
4. Araştırmanın Amacı.....	5
5. Araştırmanın Önemi.....	5
6. Varsayımlar	8
7. Sınırlılıklar	8
8. Tanımlar	8
9.Yöntem.....	9
9.1. Araştırma Deseni.....	9
9.2. Çalışma Grubu (Evren ve Örneklem)	10
9.3. Veri Toplama Araçları	11
9.4. Deney Grubuna Biyografi Materyalinin Uygulanma Süreci	12
9.5. Kontrol Grubuna Geleneksel Ders İşleme Sürecine Bir Örnek.....	21
9.6. İşlem ve Uygulama	22

9.7.Verilerin Analizi.....	22
1.BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR ...	24
1. Ortaokula Devam Etmekte Olan Öğrencilerin Genel Özellikleri	24
1.1. Ahlaki Gelişim	24
1.2. Zihinsel Gelişim.....	25
1.3. Fiziksel Gelişim: Ergenliğe Geçiş	26
2. Ortaokul Yıllarında Dini Gelişim	26
3. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler.....	28
3.1. Öğrenen Kaynaklı Faktörler.....	29
3.2.Öğreten Kaynaklı Faktörler	33
4.Din Eğitiminde Yöntem Çeşitliliği	40
4.1.Din Eğitiminde Kullanılan Belli Başlı Yöntemler.....	42
5. Din ve Edebiyat.....	45
6.Din Eğitiminde Materyallerin Yeri ve İşlevi.....	48
7.Din Eğitiminde Kullanılabilecek Materyaller.....	49
7.1.Anı (Hatıra)	49
7.2. Hikaye (Kıssa).....	49
7.3.Öykü (Menkıbe).....	51
7.4.Atasözleri ve Deyimler	53
7.5.Biyografi	54
7.6.Otobiyografi	60
6. İlgili Yayın ve Araştırmalar	60
2.BÖLÜM: BULGULARIN YORUMLANMASI.....	63

1.Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanları.....	63
2.Deney Grubu Ön Test-Son Test Puanları.....	64
3.Kontrol Grubu Ön Test- Son Test Puanları.....	65
4.Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanları.....	66
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	69
KAYNAKÇA.....	72
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	123

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Kullanılan araştırma deseni	10
Tablo 2: Öntest puanları için gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t-testi sonuçları	64
Tablo 3: Deney grubu öntest-sontest puanları için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları	64
Tablo 4: Kontrol grubu öntest-sontest puanları için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları.....	65
Tablo 5: Sontest puanları ortalama ve standart sapma değerleri	66
Tablo 6: Son test puanlarına ilişkin tek yönlü ANCOVA sonuçları.....	67

Şekiller Listesi

Şekil 1: Başarı puanlarının değişimi 68

KISALTMALAR LİSTESİ

Hz.	Hazreti
DKAB	Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
TDK	Türk Dil Kurumu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı

GİRİŞ

Din olgusu ilk insandan günümüze kadar varlığını koruyan bir kavramdır. Din, ilk insan olan Hz. Adem ile başlamış ve Hz. Adem'in peygamber oluşundan günümüze kadar varlığını devam ettirmiştir. Peki varlığı ilk insana dayanan din konularının anlatıldığı DKAB derslerinin modern bakış açısıyla yeniden düzenlenmesi fikri önemli konulardan birisidir. Öyleyse bu düzenleme nasıl yapılmalı? Ders kitaplarının yenilenmesi veya öğretmen yetiştiren kurumların yenilenmesi yeterli midir? Bu bahsedilen sorulardan sadece birkaçıdır. Bunların yanında Din kültürü ve ahlak bilgisi dersinde öğretmenler, öğrencilere “hangi yöntem ve tekniği kullanarak ders anlatmalıyım, hangi materyallerden yararlanmalıyım, hangi konu için hangi materyal daha etkilidir?” vb sorular tüm öğretmenlerin kafasında olan bir sorudur. Bu sorulara cevap bulunduğu DKAB dersinin verimli hale gelmesine, öğrenci de istedik davranış değişikliği meydana gelmesini sağlayacaktır.

Eğitim; planlı, programlı, belli bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilen toplumsal ve bireysel hedeflere ulaşılmasını kolaylaştıran ve yaşam boyu devam eden uygulamalı bir süreçtir (Baytekin, 2011: 22). Din eğitimi ise; bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişimler meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır (Tosun, 2015: 23). Bu sürecin etkili ve verimli olması öğretmenin ders içinde kullandığı yöntem, teknik ve materyallerle ortaya çıkmaktadır.

Din eğitimi sadece dinle alakalı bilgileri bireyin zihnine yerleştirmek değil, aynı zamanda bireyin ahlakını, tutum ve davranışlarını değiştirerek topluma faydalı bir birey olmasına yardımcı olmaktır (Kılavuz, 2011: 104). Din eğitimi denildiğinde sadece ahiret ile ilgili konular düşünülmemelidir. Din eğitiminde, dünya ve ahiret dengesi yer almaktadır. Bu konuyla ilgili Kuran da “Ahiret yurdunu iste, fakat dünyadaki nasibini de unutma” (Kasas, 77) ayeti dünyada da çalışmanın boş durmamanın önemine vurgu yapılmaktadır.

Temel eğitimin amacı, insanı ruhi yönden olgunlaştırmak, vatanına ve milletine sahip çıkan, şuurlu bireyler yetiştirmektir. Dinin amacı ise insanın kalbini ilahi aşk ile doldurmak, başkalarına karşı sevgi ve merhametli olmayı öğretmek ve bireyi ahlaki olgunluğa erdirmektir. Bunu gerçekleştirmek ise ancak planlı, programlı, içerik

açısından zenginleştirilmiş bir din eğitimi ile mümkündür (Küçük, 2010: 346). Eğitimin amacı, insanı yetiştirmek ve onu davranışlarından sorumlu bir birey yapmaksa, din eğitiminin amacı da bundan farklı değildir (Bilgin, 1980: 74). Bu sebeptendir ki dünyanın bütün ülkelerinde din ve eğitim birbirinden ayrı düşünülmemektedir.

Din eğitiminin hedefi ise insanı hem maddi hem de manevi olarak eğiterek, ahlaki değerlerini ön plana çıkarmaktır (Küçük, 2010: 325). İnsan için yemek-içmek nasıl maddi bir ihtiyaçsa, ahlaki değer de böyle bir manevi ihtiyaçtır. Çocuğa verilecek ahlaki eğitim bir taraftan çocuğun topluma, çevreye uyumunu kolaylaştıracak, bir taraftan da insanda var olan cevheri ortaya çıkarmaya çalışacaktır.

Eğitimin hedeflerini gerçekleştirmek için çeşitli yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur. Yöntem, öğretimde amaçlara ulaşmak için izlenen her türlü yola denilmektedir (Aydın, 2004: 2). Öğretmen yöntemle planlı, tutarlı bir şekilde en kısa yoldan öğrenmeyi gerçekleştirebilecek ve öğrencide istenilen davranış değişikliğinin oluşmasını sağlayacaktır (Aydın, 2004: 46). Kılavuz'a göre (2011: 132) eğitimde kullanılacak yöntem ve materyaller eğitimin amacına uygun, öğrencinin başarısını artıran, konuları basitleştirerek anlaşılmasını kolaylaştıran, somut yaşantılar içeren, birden fazla duyu organına hitap eden nitelikte olmalıdır. Bunun yanı sıra öğreticinin yeteneği, eğitim ortamı, dersin konusuna uygunluğu da hangi yöntem ve materyalin kullanılacağını belirlemede önemlidir.

Yapılan bir araştırmada insanların okuduklarının % 10'unu, yapıp söylediklerinin de % 90'ını hatırladıkları tespit edilmiştir (Yalın, 2014: 82). Buna göre din eğitimin de kullanılan bir materyal, dersin tek düze işlenilmesini ortadan kaldırmış olacak, öğrencinin daha fazla duyu organına hitap edilmesine, öğrenci öğretmen iletişiminin artmasına katkı sağlayacaktır.

Eğitimin etkililiğini artırmak için öğretmenlerin ders içinde çeşitli yöntemler kullanılması bir ihtiyaçtır. Çünkü her birey farklı bir öğrenme tarzına sahiptir. Din eğitiminde geleneksel olarak en çok kullanılan yöntemlerden biri anlatım yöntemidir (Kılavuz, 2011: 133). Anlatım yönteminde, öğrenciler pasif bir konumdayken öğretmenler aktif bir konumdadır. Bu yöntemde öğrencinin ilgisi ve dikkati kısa sürede dağılabilmekte, geri bildirim yetersiz olduğunda öğrencilerde eksik veya yanlış öğrenmeler ortaya çıkabilmekte, ezbere dayalı bir eğitim anlayışı içerdiğinden bilgilerin kalıcı hale gelmesi öğrenci açısından güçleşmektedir. Buna rağmen din eğitimi alanında en sık kullanılan anlatım yöntemi hala din eğitiminde sıklıkla kullanılmaktadır (Korkmaz, 2014:63). Ancak anlatım yöntemine yardımcı olmak öğrencilerin ilgi ve

dikkatini toplamak, bilgilerin kalıcı olmasını sağlamak için dersler materyallerle desteklenmelidir.

Din eğitimi alanının da uygulanan geleneksel yöntemlerden memnuniyetsizliğinin artmaya başlamasıyla, son yıllarda eğitim alanında kullanılan farklı öğretim yöntem ve tekniklerin din eğitimi alanında da kullanılmasına ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır (Kılavuz, 2011: 80). Aynı zamanda, her bir öğretim yönteminin kendine özgü güçlü yönleri ve sınırlılıklarının bulunması farklı yöntem ve materyal geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Eğitimde farklı yöntemlerin kullanılması ve yeni materyallerin geliştirilmesi öğrencilerin öğrenmede ki verimliliğin artmasına, eğitimin öğrenciler için sıkıcı bir eylem olmaktan çıkıp, etkili ve eğlenceli bir eylem haline gelmesine katkı sağlayabilir. Yapılan araştırmalar din eğitimin de farklı yöntem ve materyaller kullanmanın önemini vurgulamaktadır. Bilgin ve Selçuk'a göre (1999: 159) farklı yöntemler ve materyal kullanımı hem öğrencilerin öğrenme sürecini kolaylaştırmakta hem de öğretmene yardımcı olmaktadır.

Eğitim sisteminde öğrencinin başarıya ulaşmasında çok sayıda faktör etkilidir. Bu faktörler; dersin içeriği, öğretmenin yeteneği, okulun fiziki özellikleri, kullanılan yöntem, teknik ve materyaller şeklinde özetlenebilir (Gençtürk, 2005: 4). Din eğitimin de kullanılan bir farklı yöntem, teknik ve materyaller, öğrenmedeki bireysel farklılıkların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilmekte, öğrencinin bir konuyu hatırlamasını kolaylaştırabilmektedir. Ayrıca öğrencilerin derse etkin bir şekilde katılımını sağlayabilmekte ve başarısını da arttırabilmektedir

Din eğitimi alanı varlık ve varoluşla ilgili konuların işlendiği çok yönlü bir ders olduğundan bu dersin hedeflerine ulaşması için birçok yöntem-teknığe ve araç-gerece ihtiyaç duyulmaktadır (Akyürek, 2013: 124). Korkmaz'a (2014: 65) göre din eğitimi soyut konuların ağırlıklı olduğu sözel bir derstir. Zira kelimeler de soyut sembollerden oluşur ve simgeledikleri şeylere benzemezler. Dolayısıyla dersler materyallerle desteklenirse konu öğrencinin gözünde canlanır, soyut konular daha somut hale gelir ve dersin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlar. Bilgin ve Selçuk'a göre (1999: 159) din eğitimi dersleri makale, yazılı araç gereçler, uzman kişilerin görüşleri ya da olayı yaşamış tecrübe etmiş kişilerin tecrübeleriyle desteklenmelidir.

Genel olarak eğitim alanında farklı bir materyal olarak biyografi kullanılmaktadır. Biyografi, bir toplumun değişmesinde ve gelişmesinde önemli roller üstlenmiş kişilerin hayatlarını, yaptıkları ve yazdıkları eserleri, yaşadıkları olayları, fikirlerini duygularını kapsamlı bir şekilde ele alınıp anlatıldığı edebi yazınsal bir türdür

(Ağca, 1999: 174). Öğretim sürecinde öğretmen dersin içeriğine uygun biyografik materyaller kullanır. Bu biyografik materyaller sıklıkla toplum hayatına yön veren lider bir şahsiyete aittir.

Öğrencilere anlatılan lider şahsiyetin hayatlarını örnek almalarına, öğrencilerin gerçek hayata hazırlanmasına, konuyu farklı yönleriyle ele almalarına yardımcı olmaktadır. Biyografinin bir ders materyali olarak kullanılması, insanın doğasında olan merak duygusunu harekete geçirerek öğrencilerin dikkatini derse çekmekte ve derse olan ilgisini artırmaktadır (Oğuzkan, 2001:162).

1.Problem Cümlesi

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde biyografinin materyal olarak kullanılmasının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi nasıldır?

2.Alt Problemler

1. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde biyografinin materyal olarak kullanımıyla öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol grubu arasında ön test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık nedir?
2. Biyografinin materyal olarak kullanılarak öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanlarında arasındaki anlamlı farklılık nedir?
3. Geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
4. Biyografi bir materyal olarak kullanımıyla öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık nedir?

3. Denenceler

Bu araştırma sürecinde test edilecek denenceler aşağıdaki gibidir:

1. Biyografinin materyal olarak kullanılmasıyla öğretimi yapılan deney grubu ve geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol gruplarının ön test puan

ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Çünkü deney grubu ve kontrol grubuna da konu hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir.

2. Bir materyal olarak biyografinin kullanılması ile öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Biyografinin materyal olarak kullanılmasında deney grubunun konu hakkındaki başarısına katkı sağladığı düşünülmektedir.
3. Geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol grubundaki öğrencilerin ön test puanları ile son test puanları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Bu farklılık kontrol grubuna konunun anlatıldığı ve konu hakkında bilgileri olduğu için son testleri cevapladıkları düşünülmektedir.
4. Biyografinin materyal olarak kullanılması ile öğretim yapılan deney grubu ve geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında ön test puanları kontrol edildiğinde anlamlı bir farklılık vardır. Deney grubu ile kontrol grubu arasındaki son testte anlamlı farklılık oluşmasının nedeni deney grubunda uygulanan biyografi materyalinin uygulanmış olduğu düşünülmektedir.

4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde materyal olarak biyografinin kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisini ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda olan denencelere araştırma sürecinde cevap aranmıştır.

5. Araştırmanın Önemi

Din eğitimi; öğrencilerin mevcut tutum, davranış ve dini bilgilerini geliştirebilmek için ders içinde farklı öğretim yöntem, teknik ve materyale ihtiyaç duymaktadır. Bu da ders içinde farklı yöntem, teknik, materyal kullanılmasına olan ihtiyacı arttırmaktadır.

Dini konuların öğretilme süresince öğrencilerin dikkatini çekme, hazır bulunuşluk düzeylerini kontrol etme, öğrencinin derse ilgisi ve motivasyonu artırmada, eksik konuları giderme vb işlemlerin olması eğitimde kullanılan materyallerle

mümkündür. Eğitimde kullanılan materyaller dersin etkililiğini artırmaktadır (Korkmaz, 2014:61).

Öğrenmelerin % 83'ü görme, % 11'i işitme yoluyla gerçekleştiğini daha önce bahsetmiştik. Dolayısıyla görseelliğin öğrenmede birey üzerinde önemli etkisi olduğu görülmektedir. Buradan hareketle din eğitiminde de öğretmen görsel materyallerle dersi desteklemesi gerekmektedir. İşitme yoluyla öğrenme hayatımızda daha çok yer ediyormuş gibi gözükse de görme ile öğrenmenin daha etkin olduğunu görmekteyiz.

Din eğitimi dersleri işitsel ağırlıkla anlatıldığı düşünülduğünde öğrenmenin gerçekleşmesi için görsel materyallerde yer verilmesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapılan bir araştırmada Avrupa ve Amerika'da devletlerin kuruluşunda önemli katkı sağlayan kişilerin hayatları çocuklara anlatılmaya başlanmıştır. Çocukların ilgisini çektiği anlaşıldığında bu sefer önemli başarılarla imza atmış kişilerin hayatlarını, resimli bir şekilde basılarak sunulmuştur. Bunun sonucunda çocukların topluma ve okula karşı motive olduğu görülmüştür (Yalçın ve Aytas, 2011: 183). Bu bağlamda ders içinde materyal olarak biyografinin kullanılması öğrencileri derse motive edeceği ve akademik başarısını da olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Bu nedenle bu çalışma ele alınmıştır.

Gerçekleştirilen alan yazın taramasında biyografinin materyal olarak kullanımıyla ilgili yurtiçinde gerçekleştirilen sınırlı sayıda araştırmanın mevcut olduğu görülmüştür (Erdem, 2005; Gençtürk, 2005; Oruç ve Erdem, 2010). Ayrıca, din öğretiminde biyografinin kullanımıyla ilgili yurtiçinde herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bağlamda, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersinde biyografinin ders için de bir materyal olarak kullanımının nasıl bir etkisinin olduğunun incelenmesi, DKAB derslerinde farklı öğretim yöntem, teknik ve materyallerin kullanılmasının yaygınlaştırılmasına yardımcı olabilir.

Biyografiler anlatılan kişinin o dönemde yaşadığı toplumun sosyal, ekonomik, ve kültürel yapıları hakkında bilgiler vermektedir. DKAB öğretiminde biyografi materyali kullanıldığında öğretimdeki verimliliğin artacağı düşünülmektedir. Biyografinin çocuklar üzerinde eğitici bir yönü bulunmaktadır. Biyografi çocuğa anlatılan örnek şahsiyet ile kendisini özdeşleştirmesi ve rol (model) almasına imkan

sağlar. Ortaokul çağındaki çocuklarda kendisine rol (model) olacak farklı şahsiyetlerin hayatlarının anlatılması çocukta örnek alabileceği rol modellerinin hangi niteliklere sahip olması gerektiğini anlamalarına yardımcı olur. Aynı zamanda biyografisi anlatılan kişi ile çocuk arasında duygusal bir bağ oluşarak, çocukta yurt, millet, sanat, doğruya yönelme gibi duyguların gelişmesine imkan sağlayabilir (Kıbrıs, 2011: 273).

Geçmişte veya günümüzde yaşamış, hayatlarıyla, eserleriyle bizlere örnek olacak şahsiyetler hakkında öğrencilere bilgi vermek, öğrencilerde bu kişilere yönelik bir sevgi oluşmasına yardımcı olur. Başına gelebilecek herhangi bir durumda kendisine anlatılan örnek şahsiyetlerin neler yaptıklarını aklına getirir ve böylece problemlerini daha etkili bir şekilde çözebilir. Kimi zaman biyografisi anlatılan örnek şahsiyetin ismi kalmasa bile anlatılan kişilerin olaylar karşısındaki durumları, sözleri öğrencilerin akıllarında kalıcı olur (Çelebioğlu, 2007: 236). Bu da öğrencilerin olaylar karşısında nasıl hareket edeceğini, derste kullanılan biyografi ile yardımcı olunmaktadır.

Ün yapmış şahsiyetlerin hayatı çocukların ilgisini çekmektedir ve bu şahsiyetlerin biyografileri gerçek hayatı anlattığı için çocukların hayata hazırlanmasında etkili olacaktır. Çünkü gerçek hayatta sürekli kazanmak, sürekli başarı ya da sürekli mutluluk yoktur. Kazanmak, başarı ve mutluluğun yanında başarısızlık, yenilgi ve mutsuzluk da yer alır. Bu bağlamda DKAB derslerinde anlatılan biyografilerle öğrenciler gerçek yaşamı tüm canlılığı ile görür ve ütöpik bir dünya kurmaz ve böylece hayal kırıklığı yaşama ihtimali azalır (Oğuzkan, 2001: 159). Bunun yanı sıra ergenlik dönemiyle çocuklarda ortaya çıkan entelektüel açlığın giderilmesi ve çocukta oluşan Din-Ahlak konularına olan merakının tatmin edilmesi gerekmektedir (Gündüz, 2013: 66). Bu bağlamda DKAB derslerinde biyografi okunması çocukta oluşan entelektüel açlığın ve merakın doyurulmasına da yardımcı olabilir.

Kısaca, din insan için gelmiştir; insanın problemlerine çözüm önerileri sunar; insanın kişiliğini geliştirmesi için bir mesajdır. Dinin bunu gerçekleştirmesi ise, onun her zaman ve mekânda doğru bir şekilde anlaşılmasını gerektirmektedir. Bugün kültürün bütün unsurları ve teknolojinin geldiği nokta ve bunların beraberinde getirdiği problemler göz önüne alındığında, dinin yeniden okunup anlaşılması ve insanlığın gelişim ve değişiminin sürekli iyi yönde olmasına katkıda bulunur hâle getirilmesi din eğitiminin farklı yöntem, teknik ve materyallerle desteklenmesi ile mümkündür.

6. Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

1. Araştırma süresince kontrol edilemeyen değişkenler 6/B ve 6/C sınıflarındaki bütün öğrencileri eşit şekilde etkilemiştir.
2. Öğrenciler, uygulanan testleri samimi bir şekilde cevaplamıştır.

7. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1. Bu araştırma; 2015 -2016 eğitim- öğretim yılı, Amasya ili, Abdurrahman Kamil Ortaokuluna devam etmekte olan 6-B ve 6-C sınıfı öğrencileriyle sınırlıdır.
2. Bu çalışmada biyografinin materyal olarak kullanımının ders başarısına etkisinin sadece DKAB dersinin, Türkler ve İslamiyet ünitesindeki, Türkler Arasında İslam'ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler konusu çerçevesinde incelenmiştir.
3. Öğrencilerin akademik başarılarının ölçülmesinde öğretmen yapımı bir başarı testi kullanılmıştır.

8. Tanımlar

Bu araştırmanın tanımları aşağıdaki gibidir:

Materyal: Öğretim hedefleri ve amaçları doğrultusunda geliştirilen öğretimi etkili kılmak için kullanılan her türlü malzemedir (Korkmaz, 2014: 15).

Biyografi: Genellikle ünlü kişilerin hayatlarının tamamını ya da bir bölümünü, eserleriyle beraber, bir bütün halinde tanıtan yazılardır (Aktaş ve Gündüz, 2001: 193).

Öykü(Menkıbe): İnsan yaşamından değişik kesitler sunan, bunu yere ve zamana bağlayarak yapan, kısa yazın türü öykü olarak adlandırılmaktadır (Kavcar ve diğerleri, 2009: 94).

9.Yöntem

9.1. Araştırma Deseni

Bu araştırmada ortaokul altıncı sınıf öğrencilerinde DKAB derslerinde biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı gerçekleştirilen öğretimin etkililiği incelenmiştir. Bu araştırmada yarı deneysel desenlerden biri olan Ön test-Son test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır (Cohen, Manion ve Morrison, 2007: 276). Ön test-Son test kontrol gruplu yarı deneysel desen, iç güvenirliliği kontrol altına almak için kullanılan en etkili yarı deneysel desenlerden biri olarak kabul edilmektedir. Ayrıca deneysel işlemin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin test edilmesi sırasında yüksek düzeyde bir istatistiksel güç sağlaması, bulguların neden sonuç ilişkisi içerisinde yorumlanmasına imkan vermesi gibi nedenlerle eğitim bilimleri alanında en sık kullanılan deneysel desenlerden biridir. Bu araştırma modeline ilişkin görünüm Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1: Kullanılan araştırma deseni

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney Grubu	Kişisel Bilgi Formu ve Konu Başarı Testi	Biyografi materyaline Dayalı Ders İşlenişi	Kişisel Bilgi Formu ve Konu Başarı Testi
Kontrol Grubu	Kişisel Bilgi Formu ve Konu Başarı Testi	Geleneksel Ders İşlenişi	Kişisel Bilgi Formu ve Konu Başarı Testi

Tablo 1’de görüldüğü gibi deney grubundaki ve kontrol grubundaki altıncı sınıf öğrencilerine uygulama gerçekleştirilmeden yaklaşık olarak iki hafta önce Kişisel Bilgi Formu ve Konu Başarı Testi uygulanmıştır. Aynı öğretmen tarafından deney grubundaki öğrencilere dört hafta süreyle “biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı ders işlenişi” gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere dört hafta süreyle “geleneksel ders işlenişi” gerçekleştirilmiştir. Deney ve kontrol grubundaki altıncı sınıf öğrencilerinde ön test puanlarında anlamlı bir farklılık yokken, son test puanlarında deney grubundaki öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık varsa bu durum deneysel işlemin etkili olduğuna dair bir kanıt oluşturacaktır. Ancak, kontrol grubundaki bireylere de bir eğitim verildiğinden kontrol grubundaki bireylerin puanlarında bir değişim olmaması beklenemez (Cohen ve diğerleri, 2007: 276-279). Her

iki grubun da bilgi düzeylerinde artış yaşanması, ancak yaşanan bu artışın deney grubundaki öğrencilerde kontrol grubundaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde daha fazla olması beklenir.

9.2. Çalışma Grubu (Evren ve Örneklem)

Araştırmanın evrenini MEB'e bağlı resmi ve özel okullarda okuyan 6.sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Orta Karadeniz Bölgesi'nde, Amasya il merkezinde, Abdurrahman Kamil Ortaokulu'na devam etmekte olan ve uygun örnekleme yoluyla seçilen 44 öğrenci oluşturmuştur. Uygun örnekleme yöntemi, araştırmacıların maliyet, zaman, çalışmayı gerçekleştirmek istedikleri kişilere kolay ulaşılabilirlik gibi faktörleri göz önüne alarak çalışma grubunun belirlediği olasılığın dayanmayan örnekleme yöntemlerinden biridir (Cohen ve diğerleri, 2007: 113). Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin 22'si deney, 22'si kontrol grubunda yer almaktadır. Öğrencilerin tamamı altıncı sınıfta öğrenimlerine devam etmektedir. Deney ve kontrol grubundaki öğrencileri belirleyebilmek amacıyla akademik başarıları ve sosyo demografik özellikleri benzer olan iki altıncı sınıf, kura ile deney ve kontrol gruplarına seçilmiştir. Öğrencilerin 23 (%52.3)'ü erkek ve 21 (%47.7)' i kızdır. Deney grubundaki öğrencilerin 11 (%50)'i kız ve 11 (%50)' i erkek iken, kontrol grubundaki öğrencilerin 10 (%44.5)' u kız ve 12 (%54.5)' si erkektir. Öğrencilerin yaş aralığı 11 ila 12 arasında değişmekte olup, ortalama yaşları 11.55 (S.S: .51)' tir. Deney grubundaki öğrencilerin ortalama yaşları 11.50 (S.S: .52) iken, kontrol grubundaki öğrencilerin ortalama yaşları 11.55 (S.S: .51)' tir. Öğrencilerin uygulamalarının gerçekleştirildiği yıldan önceki not ortalamaları 83.56 ila 100 arasında değişmekte olup ortalama genel akademik not ortalamaları 96.25 (S.S: 3.76)' tir. Deney grubundaki öğrencilerin uygulamanın gerçekleştirildiği yıldan önceki not ortalamaları 85.44 ila 100 arasında değişmekte olup ortalama genel not ortalamaları 96.70 (S.S: 3.79) iken, kontrol grubundaki öğrencilerin uygulamanın gerçekleştirildiği yıldan önceki not ortalamaları 83.56 ila 100 arasında değişmekte olup ortalama genel not ortalamaları 95.79 (S.S: 4.21)' dur. Anne mesleği açısından ise deney grubundaki öğrencilerin % 59.1 (n=13)' i ev hanımı, % 9.1 (n=2)'i hemşire, % 9.1 (n=2)'i memur, % 18.2 (n=4)' si öğretmen ve son olarak % 4.5 (n=1)' i aşçıdır. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise annelerinin % 50 (n=11)' i ev hanımı, % 4.5 (n=1)'i hemşire, % 31.8 (n=7)' i öğretmen, % 9.1 (n=2)'i polis, ve son olarak da % 4.5 (n=4.5)' i serbest meslek sahibidir. Baba mesleği

açısından ise deney grubundaki öğrencilerin % 22.7 ($n=5$)'si esnaf, % 4.5 ($n=1$)'i hemşire, % 9.1 ($n=2$)'i işçi, % 4.5 ($n=1$)' i komisyoncu (kabzımal), % 9.1 ($n=2$)'i memur, %13.6 ($n=3$)'sı muhasebeci, % 9.1 ($n=2$)'i öğretmen, % 18.2 ($n=4$)'si polis, % 4.5 ($n=1$)'i serbest meslek sahibi ve % 4.5 ($n=1$)'i şofördür. Kontrol grubundaki öğrencilerin ise babalarının % 13.6 ($n=3$)' sı asker, % 4.5 ($n=1$)' i aşçı, % 13.6 ($n=3$)' sı esnaf, % 4.5 ($n=1$)' i fabrikatör, % 4.5 ($n=1$)'i hemşire, % 22.7 ($n=5$)'si memur % 18.2 ($n=4$)'si öğretmen, % 13.6 ($n=3$)'sı polis ve % 4.5 ($n=1$)'i serbest meslek sahibidir. Gerçekleştirilen ki-kare ve Mann-Whitney U testi analizleri sonucunda, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin cinsiyet ($\chi^2(1, N=44) = .09, p > .05$), anne mesleği ($\chi^2(6, N=44) = 7.32, p > .05$), baba mesleği ($\chi^2(13, N=44) = 16.60, p > .05$) dağılımları, yaş ortalamaları ($U= 231, z = -.30, p > .05$) ve genel akademik not ortalamaları ($U= 216.50, z= -.60, p > .05$) açısından birbirlerine benzer olduğu görülmüştür.

9.3. Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Bu form öğrencilerin adı soyadı, cinsiyeti, anne mesleği, baba mesleği, hakkında bilgi toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Öğrencilerin genel akademik not ortalamaları ve yaşına ilişkin bilgiler Milli Eğitim Bakanlığı e-okul bilgi sisteminden, öğrenci işlerinden sorumlu okul müdür yardımcısının yardımıyla alınmıştır. Öğrencilerin yaşları uygulamanın başladığı tarih itibariyle hesaplanmıştır. Bu amaçla uygulamanın gerçekleştirildiği tarihten öğrencilerin doğum tarihi çıkarılarak öğrencilerin güncel yaşları hesaplanmış ve en yakın tam sayıya yuvarlanmıştır. Öğrencilerin okul not ortalamaları, anne - baba mesleği ve ön test – son test puanları SPSS programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Konu Başarı Testi: Öğrencilerin “İslamiyet ve Türkler Ünitesi”nde, “Türkler arasında İslamiyet’in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusundaki bilgi düzeylerini belirleyebilmek amacıyla öğretmen yapımı bir başarı testi geliştirilmiştir. Başarı testleri öğretmen yapımı başarı testleri ve standart başarı testleri olarak ikiye ayrılmaktadır (Tekin, 2000: 92). Standart başarı testleri bir birey ya da grubun değişik konu alanlarındaki başarılarının karşılaştırılması istendiğinde, değişik okul ve sınıf düzeylerindeki başarıyı karşılaştırmak istenildiğinde, belli bir süreç içerisinde öğrencinin gelişimini izlemek istenildiğinde ya da grup içerisinde başarısı en yüksek olan adayları seçmek amacıyla uzman kişiler tarafından hazırlanan ülke çapında

gerçekleştirilen sınavlarda sıklıkla kullanılan geçerlilik ve güvenilirlikleri saptanmış testlerdir. Diğer taraftan öğretmen yapımı başarı testleri sınıf veya branş öğretmenleri tarafından hazırlanan testlerdir. Bu testler, sınıftaki öğretimin etkililiğini ölçmek ya da arttırmak istenildiğinde kullanılan testlerdir (Tekin, 2000: 86-91). Aynı zamanda öğretmen yapımı başarı testleri derslerde öğrencilere öğretilen konuların öğrenilme düzeyini ölçmek amacıyla kullanılmaktadır (Tekin, 2000: 86-91). Bu bağlamda, bu araştırma da öğrencilerin “İslamiyet ve Türkler” Ünitesinde yer alan, “Türkler arasında İslamiyet’in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusunu ne düzeyde öğrendiğini belirlemek amaçlandığından, araştırma amacına uygun olarak öğretmen yapımı bir başarı testi kullanılmıştır. Öğretmen yapımı başarı testleri biyografinin materyal olarak kullanımıyla ilgili olarak gerçekleştirilen daha önceki araştırmalarda sıklıkla kullanılmıştır (Erdem, 2010; Gençtürk, 2005). Başarı testi 20 sorudan oluşan çoktan seçmeli bir başarı testidir. Katılımcılar her bir sorunun cevabını dört seçenektan birini işaretleyerek belirtmektedir. Uygulanan başarı testinin tamamı Ek-1’de görülmektedir. Öğrencilerin testte verdiği her bir doğru cevaba “1” puan verilmiş, yanlış cevaplara ise puan verilmemiştir. Bu nedenle başarı testinden alınabilecek puanlar “0 ila 20” arasında değişmektedir. Öğrencilerin başarı testinden aldığı puanların artması, “Türkler Arasında İslamiyet’in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusuyla ilgili bilgi düzeylerin arttığına işaret etmektedir.

9.4. Deney Grubuna Biyografi Materyalinin Uygulanma Süreci

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde biyografinin uygulanışı deney grubundaki öğrencilerle dört hafta süreyle gerçekleştirilmiştir. Biyografi materyalinin, 6.sınıfın 6. Ünitesi “Türkler ve İslamiyet” olan “Türkler Arasında İslam’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusunda gerçekleştirilmiştir. Aşağıda biyografi materyalinin “Türkler Arasında İslam’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” ünitesine göre hazırlanmış bir ünite anlatım süreci yer almaktadır.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 1:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet’in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C

Süre : 40 dakika

Yöntem ve Teknik : Anlatım, Soru- cevap

Araç- Gereçler ve Materyaller :Biyografi metni, Türkiye haritası

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Mevlana Celaleddin Rumi'nin hayatının bilgisi
3. Mevlana sıfatın anlamı ve Rumi isminin verilme nedenlerinin bilgisi
4. Sema, ney, mesnevi, Şems kavramları bilgisi
5. "Hamdım,piştım, yandım" sözlerini açıklama
6. Şeb-i Aruz (düğün gecesi) söyleminin nedeni bulma
7. Mevlana'nın örnek ahlaki davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahsiyetleri söyler
2. Mevlana hakkında genel bilgi sahibi olur
3. Mevlana sıfatını ve Rumi kavramlarının anlamını bilir ve verilme nedenini söyler
4. Sema, ney, mesnevi, Şems kelimelerinin anlamını bilir ve Mevlana Celaleddin ile ilişkilendirir
5. "Hamdım, piştım, yandım" sözünü açıklar ve söylenme nedenini bulur
6. Mevlana öldüğü gecenin düğün gecesi demesinin nedenini açıklar
7. Mevlana'nın olaylar karşısındaki davranışını öğrenir ve örnek ahlakını benimser

DERSİN İŞLENİŞİ:

Öğretmen derse yap-boz olan bir Türkiye haritası getirir ve Konya şehri yap-boz da eksiktir. Öğrencilere haritada hangi ilin eksik olduğunu sorar. Böylece öğrencilerin dikkati ders çekilmiş olur. Öğrenciler haritayı inceledikten sonra Konya ilinin eksik olduğunu söylerler. Öğretmen Konya iline giden var mı diye sorar ve iki öğrenci gittiğini söyler. Öğretmen öğrencilerden Konya ilinde gördüklerini ve orayı önemli kılanın ne olduğunu sorar. Öğrenci Konya da Mevlana'nın türbesinin bulunduğunu söyler. Öğretmen bugünkü konunun Mevlana'nın hayatı olduğunu söyler ve Mevlana'nın biyografisini okur. Öğretmen öğrencilere biyografide geçen anlamını bilmedikleri kavramları tahtaya yazmalarını ister. Biyografi bittikten sonra öğretmen tahtada öğrencilerin yazdıkları kavramların anlamını açıklar, Mevlana'nın "hamdım, piştım, yandım" sözünü izah eder ve Mevlana ilahisini dinletir. İlahide geçen sema

hareketlerini gösterir ve öğrencilerden de yapmalarını ister. Son olarak öğretmen Mevlana hakkında pano hazırlamalarını ister.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 2:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	: Anlatım, Soru- cevap
Araç- Gereçler ve Materyaller	:Biyografi metni, İlahi kitabı

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Yunus Emre'nin hayatının bilgisi
3. Dergah kavramının bilgisi
4. "Yaratılanı hoş gör yaratandan ötürü" sözlerini açıklama
5. Yunus Emre'nin örnek ahlaki davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyleme
2. Yunus Emre'nin hayatı hakkında genel bilgi sahibi olur
3. Dergah kavramının anlamını söyler
4. "Yaratılanı hoş gör yaratandan ötürü" sözünü açıklar.
5. Biyografide Yunus Emre de öne çıkan ahlaki davranışları örnek alır.

DERSİN İŞLENİŞİ:

Öğretmen elinde ilahi kitabıyla derse girer ve seçtiği bir ilahiyi okuyarak öğretmen derse dikkat çekmiş olur. Öğretmen devamında ilahinin sözlerini hangi şairimiz yazmıştır diye sorar. Öğrenciler bilmediklerini söylerler. Öğretmen Yunus Emre yazmıştır. Yunus Emre'yi bilir misiniz, hiç duydunuz mu diye sorar. Öğrencilerden birisi duyduğunu fakat kim olduğunu bilmediğini söyler v öğretmen Yunus Emre'nin biyografisini okur. Öğrencilere biyografi de geçen anlamlarını bilmedikleri kavramları not almalarını ister. Biyografi bittikten sonra öğretmen tahtaya yazılan kavramların anlamına açıklar. "Yaratılanı hoş gör yaratandan ötürü" sözünün ne ifade ettiğini

belirtir. Son olarak öğretmen öğrencilerden bir dördlük yazmalarını ister ve yazılan dördlükleri öğrenciler sınıfta okur.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 3:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	:Anlatım, Soru- cevap
Araç- Gereçler ve Materyaller	:Biyografi metni, Etkileşimli tahta

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. İmam-ı Azam Ebu Hanefi'nin hayatının bilgisi
3. İmam, azam, Hanefi, mezhep, fıkıh kavramlarının anlam bilgisi
4. İmam-ı Azamın öne çıkan örnek davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyleme
2. İmam-ı azam Ebu Hanefi'nin hayatı hakkında genel bilgi sahibi olur
3. İmam, azam, Hanefi, mezhep, fıkıh kavramlarının anlamını bilir
4. İmam-ı Azam Ebu Hanefi'nin örnek davranışlarını söyle ve davranışlarında gösterir.
5. İmam-ı Azam'ın İslam'a katkısını söyler ve katkı sağlamaya istekli olur.

DERSİN İŞLENİŞİ:

Öğretmen sınıfa girdiğinde etkileşimli tahtadan bir sarık görüntüsü açar ve öğrencilere gördükleri resmin ne olduğunu ve kimlerin taktığını sorar. Öğrenciler resmin sarık olduğunu ve imamların namaz kılarken taktıklarını söylerler. Bu cevapla öğretmen bugün konumuzda İmam-ı Azam Ebu Hanefi'yi işleyeceğiz diyerek konuya giriş yapar. Daha önceden hazırlamış olduğu İmam-ı Azam Ebu Hanefi'nin biyografisini okur ve öğrencilere bilmedikleri kavramları not almalarını ister. Biyografi bittikten sonra öğrenciler anlamını bilmedikleri kavramları öğretmenlerine sorarlar. Öğretmen tüm

kavramların anlamını öğrencilere açıklar. Öğretmen “Ben Kadılık Yapamam” isimli metnini öğrencilerden drama yapmasını ister.

Metinde geçen Halife (birinci öğrenci),

Ebu Hanefi (ikinci öğrenci olur). Öğrencilerin canlandıracağı metin şöyledir:

Halife, Ebu Hanefi’ye kadılık teklif etti. Bütün ısrarlara rağmen Ebu Hanife;

“–Ben, sana kadılık yapamam.” dedi.

Halife;

“–Yaparsın...” dedi.

Ebu Hanife yine;

“–Yapamam!” dedi.

Halife, bu defa;

“–Yalan söylüyorsun!” diye karşılık verdi.

O zaman Ebu Hanife şu cevabı verdi:

“–Ben, yapamam dediğimde eğer bana itimat ediyorsan bil ki; yapamam. Yok eğer bana itimat etmiyorsan, yani ben yalan söylüyorsam; bu durumda zaten yalan söyleyen bir kimseden kadı olmaz. Hâsılı; her iki durumda da kadılık yapamam. Üçüncü bir ihtimal ise zaten yok.”

Son olarak öğretmen drama da görev alan öğrencilere teşekkür eder.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 4:

Ünitenin Adı : İslamiyet ve Türkler

Konu :Türkler Arasında İslamiyet’in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler

Sınıf :6/C

Süre : 40 dakika

Yöntem ve Teknik :Anlatım, Soru- cevap

Araç- Gereçler ve Materyaller :Biyografi metni, Türkiye haritası

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Hacı Bektaşî Veli'nin hayatının bilgisi
3. Ahilik, hoşgörü, Bektaşilik, Alevilik kavramlarının anlam bilgisi
4. "Eline, diline, beline sahip ol", "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" sözlerini anlama
5. Hacı Bektaşî Veli'nin öne çıkan örnek davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyleme
2. Hacı Bektaşî Veli'nin hayatını öğrenir
3. Hoşgörü, Bektaşilik, Alevilik, Makalat kavramlarının anlamını söyler
4. "Eline, diline, beline sahip ol", "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" sözlerinin anlama geldiğini açıklar.
5. Hacı Bektaşî Veli'nin davranışlarını örnek alır.

DERSİN İŞLENİŞİ:

Öğretmen elinde yap-boz olan bir Türkiye haritasını sınıfa getirir. Öğrencilere bir ilin eksik olduğunu ve hangi il olduğunu sorar. Öğrenciler Nevşehir ili olduğunu söylerler. Öğretmen Nevşehir'in bir ilçesi var ki o ilçe de yaşamış bir büyüğümüzün ismiyle anılır diye sorarak öğrencilerin dikkatini işlenecek konu üzerine çekilir. Öğretmen Hacı Bektaşî Veli'nin biyografisini okur. Öğrencilere anlamını bilmedikleri kavramları not almalarını ister. Öğretmen biyografi bitirdiğinde öğrencilerin not aldıkları kelimelerin anlamlarını açıklar. Daha sonra " Eline, diline, beline sahip ol", "Bir olalım, iri olalım, diri olalım" sözlerinden ne anladıklarını sorar ve öğrencilere sözlerin anlamlarını açıklar. Öğretmen, öğrencilerden Hoşgörü, Hacı Bektaşî Veli, Makalat kelimelerinden oluşan akrostiş yapmalarını ister.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 5:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	:Anlatım, Soru- cevap

Araç- Gereçler ve Materyaller :Biyografi metni, Etkileşimli tahta

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Ahmed Yesevi'nin hayatının bilgisi
3. Yesevi, pir, derviş,Divan-ı Hikmet kavramlarının anlam bilgisi
4. Ahmed Yesevi'nin öne çıkan örnek davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyler
2. Ahmed Yesevi'nin hayatını genel hatlarıyla bilir
3. Yesevi, pir, derviş,Divan-ı Hikmet kavramlarının anlamını bilir
4. Ahmed Yesevi'nin öne çıkan ahlaki davranışlarını örnek alır

DERS İŞLENİŞİ:

Öğretmen etkileşimli tahtadan dünya haritasından Kazakistan ülkesini açar ve bu ülkenin neden önemli olduğunu sorarak dersin konusuna dikkat çekilmiş olur. Öğretmen Yesevi Kasabası'nda dünyaya gelen Ahmed Yesevi'den bahseder ve daha önce hazırlamış olduğu biyografiyi okur. Öğrencilere anlamını bilmedikleri kavramları not almalarını ister. Öğretmen biyografiyi bitirdikten sonra öğrencilerin anlamını bilmedikleri kavramları açıklar. Ahmed Yesevi'nin öne çıkan ahlaki davranışlarının ne olduğunu ve en çok sizi hangisinin etkilediğini sorar. Son olarak öğretmen Ahmed Yesevi, Kazakistan, Divan-ı Hikmet ile ilgili akrostiş hazırlamalarını ister.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 6:

Ünitenin Adı : İslamiyet ve Türkler

Konu :Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler

Sınıf :6/C

Süre : 40 dakika

Yöntem ve Teknik :Anlatım, Soru- cevap

Araç- Gereçler ve Materyaller :Biyografi metni

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Ali el-Rıza'nın hayatının bilgisi

3. On iki İmam, Ehli Beyt, Rıza kavramlarının anlam bilgisi
4. Ali el-Rıza'nın öne çıkan örnek davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyler
2. Ali el-Rıza'nın hayatını genel hatlarıyla söyler
3. On iki İmam, Ehli Beyt, Rıza kavramlarının anlamlarını bilir.
4. Ali el-Rıza'nın örnek davranışlarını söyler ve örnek alır.

DERS İŞLENİŞİ:

Öğretmen daha önceden işlediğimiz Alevilik kavramını hatırlayıp hatırlamadıklarını sorar ve bir önceki konuyla ilişkili kurarak genel bir tekrar yapar. Alevilik konusundan hareketle on iki ima kavramının daha önce duyup duymadıklarını sorar ve bugünkü işlenecek şahıs olan on iki imamdan birisi olan Ali el-Rıza'ya dikkat çekmiş olur. Öğretmen daha önceden hazırlanmış olan biyografiyi sınıfta okur ve öğrencilerin biyografide geçen anlamını bilmedikleri kavramları not almalarını ister. Öğretmen biyografi bittikten sonra öğrencilerin anlamını bilmedikleri kavramların anlamını tahtaya yazarak açıklar. Öğrencilerden de bu kavramları birbirlerine anlatmalarını ister. On iki imam, ehli beyt, Ali el-Rıza kavramlarından akrostiş hazırlamalarını ister.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 7:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	:Anlatım, Soru- cevap
Araç- Gereçler ve Materyaller	:Biyografi metni, Türkiye haritası, Bulmaca kağıtları

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. Ahi Evran'nın hayatının bilgisi
3. Ahilik, tasavvuf kavramlarının anlam bilgisi
4. Ahi Evran'ın öne çıkan örnek davranışlarını söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyler
2. Ahi Evran'ın hayatını genel hatlarıyla söyler.
3. Ahilik, tasavvuf kelimelerinin anlamlarını bilir.
4. Ahi Evran'ın örnek davranışlarını söyler ve kendisine örnek edinir.

DERS İŞLENİŞİ:

Öğretmen derse yap-boz Türkiye haritası sınıfa getiri bir parçası eksiktir. Öğrencilere eksik olan parça il hangisidir diye sorar öğrenciler Kırşehir olduğunu söylerler. Öğretmen bu ilin üniversitesinin ismini bilen olup olmadığını sorar ve öğrenciler bilmediklerini söylerler. Öğretmen Ahi Evran olduğunu söyleyerek öğrencilerin dikkatini Konu üzerinde toparlamış olur. Ahi Evran'ın biyografisini okuyan öğretmen bilmedikleri kelimelerin anlamlarını not almalarını ister ve biyografiden sonra öğrencilerin sordukları kelimelerin anlamlarını tahtaya yazar. Daha önce hazırlanmış olan bulmaca kağıtlarını öğrencilere dağıtır ve bulmalarını ister. Bulmacada bulamadıkları kısımları bulanların yardımcı olunması istenir.

DERS İŞLENİŞ ÖRNEĞİ 8:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/C
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	:Anlatım, Soru- cevap
Araç- Gereçler ve Materyaller	:Biyografi metni, Etkileşimli tahta, Bulmaca kartları

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi
2. İmam Maturidi'nin hayatının bilgisi
3. İtikat, Âlim, Kelam kavramlarının anlam bilgisi
4. İmam Maturidi'nin öne çıkan örnek ilmi çalışmaları söyleme

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyler

2. İmam Maturidi'nin hayatını genel hatlarıyla söyler.
3. İtikat, âlim, Kelam kelimelerinin anlamlarını söyler.
4. İmam Maturidi'nin İslam'a katkılarını söyler ve örnek alır.

DERS İŞLENİŞİ:

Öğretmen öğrencilere daha önceden işlenen mezhep kavramını sorar ve genel bir hatırlatma yapar. Öğretmen itikat mezhebini, maturidi mezhebini duyup duymadıklarını sorar. Öğrenciler duymadıklarını söylerler. Öğretmen İmam Maturidi'nin biyografisini okur. Öğrencilere bilmedikleri kelimelerin anlamlarını not almaları ister. Öğretmen biyografiden sonra öğrencilerin not aldıkları kelimelerin anlamlarını tahtaya yazar ve açıklar. Öğretmen öğrencilere bulmaca soru kartlarını dağıtır ve öğrencilerden birbirlerine sormalarını ve cevaplamalarını ister. Tüm öğrenciler tüm soruları cevaplandırdıktan sonra öğretmen dersi sona erdirir.

9.5.Kontrol Grubuna Geleneksel Ders İşleme Sürecine Bir Örnek

DERS İŞLENİŞİ ÖRNEĞİ 1:

Ünitenin Adı	: İslamiyet ve Türkler
Konu	:Türkler Arasında İslamiyet'in Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler
Sınıf	:6/B
Süre	: 40 dakika
Yöntem ve Teknik	:Anlatım, Soru- cevap
Araç- Gereçler ve Materyaller	:Ders Kitabı

Hedefler:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısların bilgisi

Davranışlar:

1. Türklerin İslamiyet'e girişinde etkili olan şahısları söyler

DERS İŞLENİŞİ:

Öğretmen Türklerin arasında İslamiyet'in yayılmasında etkili olan şahsiyetlerden Mevlana'yı hiç duydunuz mu diye sorar. Bir öğrenci duyduğunu söyler. Öğretmen Mevlana hakkında öğrencilerin ne bildiklerini sorar ve öğretmen ders kitabında yazılı olan Mevlana bölümünü öğrencilere okutur. Öğrencilerden Mevlana ile ilgili resim yapmalarını ister. Dersin sonunda yapılan resimler panoya asılır.

9.5. İşlem ve Uygulama

Araştırma uygulamaları 2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı ikinci döneminde Amasya il merkezinde Abdurrahman Kamil Ortaokulu'nda öğrenimlerine devam etmekte olan öğrencilerle gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar dört hafta süreyle, Mayıs ayı içerisinde 03.05.2016-31.05.2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Uygulamalar gerçekleştirilmeden önce öğrencilere etik kurallar hakkında bilgi verilmiştir. Daha ayrıntılı bir şekilde ifade edilecek olursa, öğrencilere araştırmaya katılmanın gönüllü olduğu, test maddelerine verdikleri cevapların gizli kalacağı ve araştırma amacı dışında kullanılmayacağı hakkında bilgi verilmiştir. Uygulamalara katılmayı reddeden bir öğrenci olmamıştır. Deney ve kontrol grubundaki öğrencilere uygulamalar kendi sınıflarında araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Her iki grupta (deney ve kontrol) bulunan öğrencilere, ön test ve son test uygulamaları öncesinde test sorularının sınav amaçlı olmadığı, bilmedikleri soruları boş bırakabileceklerine dair yönerge okunmuştur (Ek-1). Deney grubundaki öğrencilere biyografi materyali kullanılarak ders anlatımları gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel ders anlatımları gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler ön testleri uygulamadan iki hafta önce cevaplamıştır. Son testler ise uygulamalar sona erdikten hemen sonra gerçekleştirilmiştir.

9.6. Verilerin Analizi

Tüm istatistiksel analizler SPSS 23 veri analizi programında gerçekleştirilmiştir. İlk olarak katılımcıların başarı testlerine verdikleri cevaplar ve frekans dağılımları incelenmiştir. Öğrencilerin başarı testlerine verdikleri cevaplar ve frekans dağılımlarının incelenmesi sonucunda, deney grubundaki bir erkek öğrencinin son test uygulamasında soruları rastgele cevapladığı tespit edilerek bu öğrenci veri setinden çıkarılmıştır. İkinci aşamada, araştırmanın hipotezlerini test edilmesinde hangi tür (parametrik olmayan, parametrik) testlerin kullanılacağını belirleyebilmek amacıyla deney ve kontrol grubundaki bireylerin başarı testi puanlarının dağılımı incelenmiştir. Dağılımın incelenmesinin amacı parametrik testlerin kullanılmasında önemli bir varsayımı olan verilerin normale yakın bir dağılım gösterip göstermediğinin incelenmesidir. Veriler normale yakın bir dağılım gösteriyorsa parametrik testlerin, normale yakın bir dağılım göstermiyorsa parametrik olmayan testlerin kullanılması uygundur (George ve Mallery, 2016: 218; Ho, 2014: 518). Normallik varsayımının test edilmesinde normallik

testlerinden yararlanılmıştır. (George ve Mallery, 2016: 218; Ho, 2014: 518) Bu testler, “verilerin normal bir dağılımdan gelmektedir” hipotezini test etmektedir. Gerçekleştirilen normallik testleri sonucunda, anlamsız bir olasılık değeri ($p > .05$) verilerin normal bir dağılım gösterdiğine işaret ederken, anlamlı bir olasılık değeri ($p < .05$) verilerin normal bir dağılım göstermediğine işaret etmektedir. Her bir grubun ön test ve son test puanları, aynı zamanda ön test ve son test fark puanları bir dizi D'Agostino ve Pearson (D'Agostino ve Pearson, 1973) normallik testi aracılığıyla incelenmiştir. Bu test sonucunda başarı testine ait, kontrol grubu ön test puanları ($D(22)= 5.10, p > .05$), deney grubu ön test puanları ($D(21)= 1.66, p > .05$), kontrol grubu son test puanları ($D(22)= 3.36, p > .05$), deney grubu son test puanları ($D(21)= .96, p > .05$), kontrol grubu ön test -son test fark puanları ($D(22)= .48, p > .05$) ve deney grubu ön test -son test fark puanlarının ($D(21)= .53, p > .05$) normal bir dağılım gösterdiği görülmüştür. Bu nedenle verilerin analizinde parametrik testler kullanılmıştır. Araştırmanın birinci hipotezini test etmek amacıyla bağımsız gruplar için t-testi, ikinci ve üçüncü hipotezini test etmek amacıyla bağımlı gruplar için t-testi, dördüncü hipotezini test etmek amacıyla Tek yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmiştir. Kovaryans analizi sonuç değişkenini etkileyebilecek diğer değişkenleri kontrol altına alarak gruplar arasında puan farklılıklarını test edilmesine olanak sağlayan ve deneysel çalışmalarda sıklıkla kullanılan güçlü bir istatistiksel analizdir (Pallant, 2013: 297). Bu analiz bu çalışma için kullanıldığında “Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların ön test akademik başarı puanları kontrol edildiğinde son test akademik başarı puanlarında anlamlı bir farklılık vardır.” hipotezini test etmektedir. Bağımsız gruplar için t-testi ve tek yönlü kovaryans analizinin normallik varsayımına ek olarak varyansların homojenliği varsayımı bulunmaktadır. Bu varsayım Levene varyansların homojenliği testiyle kontrol edilmiş ve her iki analizde karşılandığı görülmüştür. Son olarak, kovaryans analizinin (ANCOVA) regresyon eğimlerinin homojenliği varsayımı bulunmaktadır (Pallant, 2013: 305). Bu varsayım son test puanları bağımlı değişken grup (deney ve kontrol) değişkeni bağımsız değişken ve ön test puanları kovaryans değişken olarak gerçekleştirilen bir tek yönlü kovaryans analizinde grup ve ön test etkileşimine bakılarak analiz edilmektedir. Bu etkileşimin anlamsız olması regresyon eğimlerinin homojen olduğuna işaret etmektedir. Bu varsayım da tek yönlü kovaryans analizi gerçekleştirilmeden incelenmiş ve karşılandığı görülmüştür. İstatistiksel analizler $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

BÖLÜM 1

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde ortaokula devam etmekte olan öğrencilerin genel özellikleri ve dini gelişimleri, öğrencilerin okul başarısını etkileyen faktörler, din eğitiminde kullanılan yöntemler, din ve edebiyat ilişkisi ve ilgili yayın - araştırmalar hakkında bilgi verilmiştir.

1. Ortaokula Devam Etmekte Olan Öğrencilerin Genel Özellikleri

1.1. Ahlaki Gelişim

Bu dönemi açıklamadan önce ahlakın ne olduğunun ve ahlak eğitiminin amacının bilinmesi gerekmektedir. Ahlak toplum tarafından benimsenen, bireylerin davranışlarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kurallar bütününe denilmektedir (Aydın, 2012:138). Ahlak eğitiminin amacı ise; çocukta “ahlaki karakter” oluşturmaktır. Ahlaki karakter ise çocuğun her şart ve durum altında ahlak kurallarına bağlılığını sürdürmesi, dürüst ve tutarlı olması, yapacağı hareketin doğru yönünü kestirmesi, seçimlerinden dolayı ortaya çıkacak sonuçları öngörebilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Altaş ve Ay, 2007: 75).

Ahlak eğitimi çocuğun doğru seçimler yapması, değişen çevre ve şartlarına uyum sağlayabilmesi için gerekli bir eğitimidir. Çocuğa verilecek olan ahlak eğitimiyle, çocuğun gözetilme ve cezai işlemler olmadan, her durumda çocuğun ahlak kurallarına bağlı kalması sağlanabilmektedir. Bu da çocukta iradesinin güçlenmesine, yapacağı hareketlerin sonucunu önceden kestirmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca yaptığı davranışların diğer insanlar üzerindeki etkisini görme yetisine sahip olabilmektedir (Altaş ve Ay, 2007: 75).

Ahlaki davranışların bilinçli olarak yapılmaya başlandığı bu dönem de öğrencilere örnek alabileceği kişilerin hayatlarını anlatmak olumlu ahlaki gelişim göstermesine yardımcı olacaktır (Gündüz, 2013: 67).

Kohlberg'in ahlaki gelişim kuramına göre çocuklarda on yaşlarından itibaren duygusal vicdan dönemi başlamaktadır. Bu dönemde çocuklar davranış kurallarını öğrenir ve bunlara sıkıca bağlanırlar. Yargıları duygusaldır. Çocuklar, davranışların nedenlerine incek gücü göstermeye tam olarak başlamamıştır. Bu dönemde, çocuklar

için otoriteye bağıllık tek yönlü olma özelliğini kaybederken, yerini birlikte iş yapma ya da karşılıklı ilişki oluşturmaya dayalı bir anlayışa bırakır. Çocuk kendi davranışını, toplumun değerlerine göre yorumlar ve buna uygun davranır (Altaş ve Ay, 2007: 74).

Ergenlik dönemine girilmesiyle ahlaki gelişimde hızlı bir değişim meydana gelmektedir. Çevrenin ergenden doğruyu bulmasını istemesi, iç kontrol gücü olan vicdan gelişiminin hızlanmasına ve dış kontrol baskısının azalmasını sağlar. Ergenlerin haksızlık, adaletsizlik kavramlarına sert tepkiler vermeleri bu dönemde ahlak konularına karşı hassasiyetleri olduklarını gösterir (Koç, 2004:236). Ergenlerde doğru davranışa yönlendirmede örnek şahsiyetlerin biyografileri yardımcı olacaktır.

1.2. Zihinsel Gelişim

Çocukta soyut kavramları anlama kapasitesi yaklaşık olarak 12 yaşında başlar. Olayları anlama, yorumlama, birleştirme, sonuca ulaşma 12 yaşından itibaren açıkça görülür. Çocuklar, 12 yaş ve sonrasında yeni fikirler ve görüşler geliştirmeye, insanlar hakkında bilgi toplamaya, akıl yürütmeye farklı çözüm yolları geliştirmeye, farklı düşünceleri kabul ya da ret etmeye başlar (Gündüz, 2013: 66).

Soyut işlemler dönemindeki bireylerde fiziki gelişimle birlikte bilişsel bir gelişimde meydana gelir. Bu dönemde ergenlerde, daha aktif, zihni yönden daha derin düşünce oluşumu vardır. Bu dönemde ergenlerin düşünceleri derinleşir ve düşler kurmaya başlarlar. Artık çocuk sadece bugünkü değil geçmişi ve geleceği de düşünebilir. Soyut düşünmeyle beraber ergenler sonsuzluk kavramını kendi içinde içselleştirmeye ve kendini sonsuzlukta konumlandırmaya ihtiyaç hisseder (Gündüz, 2013: 96). Kısaca maddi kavramlardan manevi kavramlara doğru bir yönelim vardır. Ayrıca bu dönemde birey, soyut konuların yoğun olduğu, Din-Ahlak konularını mantık çerçevesinde düşünebilmekte ve dini konuları anlayabilmektedir. Bu sebeple bireyin Din-Ahlak konularıyla ilgili ihtiyaçlarını bilimsel olarak karşılanması gerekmektedir. Çocuklara verilen din eğitimi ile hayata hazırlanmasına ve çocukta oluşabilecek manevi gereksinimlerin karşılanmasına yardımcı olmak mümkündür. (Kızılabdullah ve Yürük, 2012: 73).

1.3. Fiziksel Gelişim: Ergenliğe Geçiş

Ortaokul yılları çok sayıda birey için çocukluktan ergenliğe geçiş dönemidir. Kızlar için yaklaşık olarak 10 yaş, erkekler için 12 yaşları, ergenlik dönemi bedensel farklılaşmalarının başladığı yaşlardır. Kızlarda ve erkelerde cinsel kimliği ortaya çıkartacak bedensel değişimler görülmektedir. Bu bedensel değişimlerde çocukta dini sorumluluğun başladığının bir göstergesidir. Ergenlik çağına girmiş olan çocuk dini sorumluluk ve vazifelerini gerçekleştirmek zorundadır (Kulaksızoğlu, 1998: 34-36).

Ergenlik döneminde çocukta cinsellik, cinsel özellikler, cinsel karakter ve buna uygun duygu ve tutumlar ortaya çıkmaktadır. Cinsel hormonların aktif hale gelmesiyle ergende karşı cinse karşı ilginin uyanmasına neden olmaktadır. Kendi cinsel kimliğini fark etmeye başlayan ergen, psikolojik ve davranışsal değişiklikler sergilemeye başlamaktadır. Bu dönemde ergen kendini ispatlamaya çalışan davranışlar göstermektedir (Gündüz, 2013:69). Ergende oluşan davranış ve duygu değişimi çocuğa verilecek iyi bir din-ahlak eğitimi ile sağlıklı bir şekilde bu dönemi atlatmasına yardımcı olabilmektedir.

Ergenlik dönemiyle birlikte gençte aklını kullanma ve üzerine düşen sorumluluğu yerine getirebilme düzeyine ulaşmaktadır. Soyut konulara olan merakının artmasıyla birlikte ergenlerin özellikle dine olan ilgisinin de arttığı yani dini şuurun arttığı dönem olarak gözlemlenmiştir (Kula, 2001:51). Bilinçli olarak ahlaki davranışların sergilenmeye başladığı dönem ergenlik dönemidir. Çünkü bu dönemde ergen din ve ahlak konularına özel ilgi göstermektedir. Bu sebeple ergenlikten önceki dönemde tam olarak ahlaki davranışların şuuruna varılabilmesi mümkün değildir. Ergenlik dönemi çocuğun ilgi ve meraklarını bilip doyurmak gereklidir. Bu bağlamda ergenlik döneminde verilecek dini ve ahlaki eğitim büyük önem taşımaktadır (Gündüz, 2013: 66).

2. Ortaokul Yıllarında Dini Gelişim

Günümüzde 4+4+4 eğitim sistemi uygulanmaktadır. Bu eğitim sistemine göre, ilköğretim 4.sınıftan itibaren ortaokulların tüm sınıflarında haftada 2'şer saat, liselerde ise 2 saat zorunlu din eğitimi dersleri okutulmaktadır (Yürük, 2015:122). Eğitim sisteminin değişmesiyle birlikte sınıf düzeylerinde ve okul müfredatlarında bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklerden bazıları 5.sınıfın ortaokul düzeyine geçmesi ve ortaokul müfredatına dini öğretimle ilgili bazı seçmeli derslerin eklenmesini

içermektedir. Beşinci sınıftan itibaren öğrenciler eski müfredatlardan farklı olarak, DKAB dersinin yanı sıra isterlerse seçmeli bir ders olarak “Kuran-ı Kerim”, “Hz Muhammed’in Hayatı”, “Temel Dini Bilgiler” derslerini alabilmektedir. Sonuç olarak, okulda görülen din eğitimiyle ilgili derslerin sayısı arttırılmış, öğrenciler eğitim sürecinde daha çok din dersleri ile ilgili öğretim yapılmaya başlanmıştır. Ortaokul döneminde çocuk somut işlemler dönemini geride bırakmış ve soyut işlemler dönemine geçmiştir. Çocukta var olan Allah inancı çocuğun sadece biyolojik ihtiyaçlarına cevap veren yaratıcı olmaktan çıkıp, bu dönemde duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap veren yaratıcı konumuna gelmektedir (Köylü ve Nazıroğlu, 2012: 151).

İnanç duygusu, insanın doğuştan getirdiği bir özelliktir. Aynı zamanda insan için kendinden üstün bir varlığa inanma, ona sığınma psikolojik bir ihtiyaçtır. Kuran-ı Kerim de “Hani Rabbin (ezelde) Ademoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine şahit tutarak, “Ben sizin Rabbiniz değil miyim?” demişti. Onlarda, “Evet; şahit olduk(ki Rabbimizsin)” demişlerdi. Böyle yapmamız kıyamet günü , “Biz bundan habersizdik dememeniz içindir” (Araf: 172) ayetinde buyrularak din duygusunun doğuştan geldiğine vurgu yapılmaktadır.

Çocuklardaki dini duyguların gelişimi ilk olarak aile de başlamaktadır. Fakat her çocuğun dini gelişimi aynı düzeyde olmamaktadır. Ailelerin yeterli düzeyde dini bilgiye sahip olmaması, yeterli dini bilgiye sahip olsa bile ailelerin çocuğa dini bilgileri verebilecekleri uygun yöntemi bilmemesi, baskıcı bir aile modeli ya da çocukla yeterince ilgilenilmemesi gibi nedenler çocuklarda dini duyguların gelişimini sekteye uğratabilmektedir (Bilgin, 2007: 35). Ailede başlayan eğitimle çocuk ilk olarak aile bireylerini taklit eder. Aile fertlerinde gördüğü ibadetlere, dini motifli her türlü davranışa, içten gelen duygularla yönelir. Onların dini yaşantılarını örnek alarak kendisi de uygulamak ister. Bu nedenle ilk ibadet davranışları çocuklarda taklit yoluyla gelişir. Çocuk burada yaptığı davranışları tam bilinçli ve şuurlu yapmamakta, saf bir taklit yoluyla gerçekleştirmektedir. Çocukta yaş ilerledikçe yaptıkları dini eylemleri daha bilinçli bir şekilde yapmaya başlamaktadır (Dam, 2013: 33).

Çocuklar büyüdükçe her şeyi bilmek ve öğrenmek istemektedir. Bunun da olası bir nedeni çocuklarda artan merak duygularıdır. Çocuklar etrafındaki her şeyi sorgulamaya, nedenlerini anlamaya çalışmaktadır. Bu dönemde öğretmenlerin ve

ailelerin çocuklara verecekleri cevaplar ilerde yapacakları ibadet ve inanışlar için bir temel oluşturmaktadır.

Bireyin gençlik ve yetişkinlik dönemi dini duygu ve davranışlarının temelini, çocukluk döneminde aldığı dini eğitim biçimlendirmektedir. Çocuklukta sağlıklı, mantıklı ve bilimsel bir temele dayalı olarak verilen bir din eğitimi çocukların sağlıklı bir dini gelişim göstermelerine yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan, çocuklukta alınan yanlış bir din eğitimi çocuğun ilerde ruhsal bozukluklar yaşamasına neden olabilir. Bu nedenle, sağlıklı bir din eğitimi çocuğun gelişim seviyesine uygun olmalıdır (Dam, 2013: 64). Çocuğun gelişim düzeyine uygun olarak düzenlenen bir din eğitimi, bireyin ahlaki ve kişilik gelişimini kolaylaştıracak, din duygusunun gelişmesine yardımcı olacaktır (Akyürek, 2015: 99).

Ergenlik dönemindeki bireyler din ve ahlak konusunda merak sahibidir. Artık birey yaptığı ibadetler ve inançlarını daha gerçekçi bir temele oturtmaya başlar. Bireyin dinle ilgili soyut kavramları anlayabilmesi şuurlu bir dini inanç oluşmaya başladığının göstergesidir. Ergenlik dönemi, insan yaşamında Müslüman bir genç için dini görev ve sorumlulukların başladığı dönemdir. Bu dönemde, eğer birey dinin kendisine verdiği değer farkına varırsa, dini görev ve sorumlulukları yerine getirmede kendini motive olmuş hisseder. Fakat dinin kendisine verdiği değeri anlamayan bireyler dini sorumluluklarını yerine getirmekten kaçınır. Bu sebeple bireyin dine karşı olumsuz bir tutum oluşturmasında ailenin yapısı, ebeveynlerin dini inancı, oldukça önemli bir yere sahiptir (Hökelekli, 1983: 17). Kısaca ileriki yaşlarda çocuklara verilecek din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi, çocukluk döneminde alınan dini temeller üzerine kurulur. Bu temeller aile ve sosyal çevreyle de desteklenirse çocukların daha güçlü bir dini inancın oluşmasına katkıda bulunur (Gündüz, 2013: 87).

3. Akademik Başarıyı Etkileyen Faktörler

Günümüzde okullarda yapılan eğitimde başarılı olmak için eğitimciler, eğitim biliminin ortaya koyduğu verilerden yararlanmaktadır. Yapılan araştırmalar tutarlı bir şekilde, eğitimdeki başarıyı artırmada çok sayıda faktörün etkili olabileceğini göstermektedir. Öğretmenin ortaokul öğrencilerin genel özelliklerinin bilmesi başlı başına yeterlidir diyemeyiz. Bunun yanı sıra öğrenci başarısını etkileyen faktörlerinden bilinmesi, anlatılacak konunun yöntemini belirlemede ve materyal kullanmada yardımcı

olacaktır. Aşağıda eğitimde başarıyı etkileyen etmenlerden öğrenen ve öğretene kaynaklı faktörler hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Öğrenen Kaynaklı Faktörler

3.1.1. Hazır Bulunuşluk

Öğrencinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarla ilgili dağarcığında yer alan bilginin tamamına hazır bulunuşluk denir(Sönmez, 2015:39). Öğrenciye anlatılacak konunun öğrenilmesi için o konu hakkında öğrencinin gerekli ön bilginin bulunması gereklidir. Örneğin matematikte problem çözmesi gereken bir öğrencinin önceden toplama, çıkarma işlemlerini bilmesi gerekir. Dini bir konuda hazır bulunuşluk ise namaz kılacak bir öğrencinin sure ve duaları daha önceden bilmesi öğrencinin o konuyu anlaması ve uygulamasına yardımcı olacaktır. Ayrıca hazır bulunuşluk tespiti, öğrencilerin konu üzerinde sahip olması gereken ön bilgilerin olup olmadığını belirlerken, öğretmenin öğrenimi planlamasına yardımcı olmaktadır (Taşdemir, 2003:199).

3.1.2. Olgunlaşma

Davranışın öğrenilmesi için bireyin belli bir olgunluğa, gelişmişlik düzeyine ulaşmış olması olgunlaşmayı ifade etmektedir. Olgunlaşma yaş ve zeka ile yakından ilgilidir (Bacanlı, 2004: 151).

Organizmanın bir davranışı gerçekleştirebilmesi için sadece hazır bulunuşluk düzeyi yeterli değildir. Ayrıca davranışın gerçekleşmesi için o canlının belli bir olgunluğa ulaşması gerekmektedir. Örneğin, bir öğrencinin oruç tutabilmesi için belirli bir olgunluğa ulaşması gerekmektedir. Belirli bir olgunluğa ulaşmamış bir öğrencinin oruç tutması bedeni olarak onu zorlayabilir hatta hasta olmasına neden olabilir. Ayrıca olgunluğa ulaşmamış bir öğrencinin istenilen davranışları yapmasının istenilmesi öğrencinin eğitimden soğumasına yol açabilecektir.

3.1.3. Güdülenme(Motivasyon)

Güdülenme, organizmayı harekete geçiren her türlü(içsel-dışsal) güç olarak tanımlanabilir (Bacanlı, 2004: 152). Güdülenme, bireyin öğrenme isteğinin ve azminin önemli bir belirleyicisidir. Organizmanın güdülenmiş olması onun öğrenmesini kolaylaştırır. Bireyin öğrenmeye karşı oluşturduğu isteği ve tutumu onun öğrenmesini

kolaylaştıran faktörlerden biridir (Kıray, 2008: 115). Örneğin, öğretmen öğrencilere öğrenilenlerin ne işe yarayacağını açıkça söylediğinde, öğrenci faydasını göreceği bilgiyi öğrenmek için motivasyonunda artış meydana gelecektir.

3.1.4. Dikkat

Bilincin belli bir noktada odaklanmasına dikkat denilmektedir. Günlük hayatta birey çok sayıda uyarıcıya maruz kalmaktadır. Bu bireyin her şeyi kolayca öğrendiği anlamına gelmemektedir. Çünkü bilinç belli uyarıcılara cevap vermektedir. Bu uyarıcılar içerisinde birey ilgi ve ihtiyaçlarına cevap veren, beklentisini karşılayanları algılar. Böylece birey odaklanmış olur (Kıray, 2008: 116).

Dikkat toplanmadığı sürece, bilginin algılanması ve öğrenilmesi güçleşir. Örneğin, DKAB dersinde öğretmen öğrencilerin dikkatini çekmek için konuya göre çevrede kullanılan dini sembolleri sınıf ortamına getirdiğinde, öğrencilerin dikkatini konuya çekmesine yardımcı olabilir.

3.1.5. Genel Uyarılmışlık Hali - Kaygı

Kişinin herhangi bir uyarana karşılaştığında yaşadığı bedensel, zihinsel ve duygusal değişimlerle kendini gösteren uyarılmışlık haline kaygı denilmektedir (Eker, 2016:7). Kaygının kaynağı belli değildir. Orta seviyede olduğu sürece öğrenmeye olumlu etkisi vardır. Bu etkiler, bireyin yaşanabilecek olumsuzluklara karşı tedbir alması, sonucuna kendisini hazırlaması ve zor şartlarda bireyi çalışmaya zorlaması örnek olarak verilebilir. Öğretmenin de öğrencilerin kaygı ve uyarılmışlık düzeylerini tahmin edip sınıf ortamını ona göre hazırlaması şarttır (Bacanlı, 2004: 151).

3.1.6. Geçmiş Yaşantılar (Transfer) kaynakça değiştir

Transfer, eski bilgilerin yeni öğrenilecek bilgileri olumlu ya da olumsuz yönde etkilemesidir (Memişoğlu, 2008: 249). Eğer önceki öğrenilen bilgi yeni öğrenilen bilgiyi kolaylaştırıyorsa olumlu, zorlaştırıyorsa olumsuz transfer olarak isimlendirilmektedir. Din eğitimi de öğrenci çocukluk yıllarından itibaren çevresinde edindiği bilgiler ile okulda öğrendiği bilgileri birleştirmektedir ve bu sayede din eğitimi daha kolay ya da daha zor hale gelmektedir.

3.1.7. Aktif Katılım

Öğrencinin derse aktif bir şekilde katılımı öğrencinin öğrenmesini olumlu yönde etkilemektedir. Öğrenci derse ne kadar çok katılırsa derste bir o kadar verimli

olmaktadır. Dinleyici konumundaki öğrenci pasiftir. Ders içinde aktivite arttıkça öğrenme gücü ve etkililiği de artış gösterebilir. Bir şeyi yaparak ve yaşayarak öğrenen bireyin dikkati ve güdülenmesi artabileceği gibi öğrendiği bilgiyi de unutması daha geç olacaktır (Kıray, 2008: 117).

Çocuklara dini tecrübe kazandırmak ve ders verimliliğini artırmak için çocukların dini uygulamalara aktif olarak katılmaları gerekmektedir (Köylü ve Nazıroğlu, 2012:156). Örneğin, bir öğrenci abdestin alınışını, namazın kılınışını yaparak öğrendiğinde öğrenme, öğrenci için hem kolay hem de kalıcı olabilir.

3.1.8.Öğrenmeye Ayrılan Zaman ve Öğrenilen Konunun Yapısı

Öğrenme işlemine ayrılan zaman ile öğrenilenlerin hatırlanması arasında önemli bir ilişki vardır. Öğrenmeye ayrılan yoğun bir zaman ile sistematik olarak öğrenmeye zaman ayırmak arasında konunun hatırlanmasında dahi farklılığa neden olabilmektedir (Kıray, 2008: 118).

Öğrenme işinin gerçekleşmesi için ayrılan zamana dikkat ettiğimizde, öğrenme yöntemlerini toplu çalışma ve sistematik çalışma şeklinde sınıflandırabiliriz (Bacanlı, 2004: 153). Toplu çalışma sınav öncesi öğrencinin tüm konulara çalışmasıdır. Sistematik çalışma ise, öğrenilen konuyu öğrencinin belli aralıklarla tekrar etmesidir. Öğrencilerin çoğunun kullandığı sınav öncesi toplu çalışmadır. Bu çalışma türü, unutmanın da kolay olduğu bir çalışma tipidir. Diğer taraftan aralıklı olarak öğrenilen konunun tekrar edilmesi, bilginin sürekli canlı tutulmasını ve bilginin kalıcı olmasını ve unutmanın geç olmasını sağlamaktadır.

Öğrenilecek konu anlamlı parçalara bölünebiliyorsa, öğrencilerin konuyu parçalara bölerek çalışması daha uygundur. Eğer ki konu anlamlı parçalara bölünemiyorsa bir bütün halinde çalışmak doğru bir yöntemdir (Memişoğlu, 2008:268). Din eğitimi konularının yapısı gereği soyut kavramların yoğun bir şekilde ele alınması, öğrenmeyi zorlaştırabilecek bir etmendir. Soyut olan bu konular, öğrenci seviyesine uygun olarak somutlaştırıldığında, bireyde verimli bir öğrenme gerçekleşebilir (Köylü ve Nazıroğlu, 2012: 157).

3.1.9.Geri bildirim ve Pekiştirme

Öğrenme sonucunun bilinmesi olan geri bildirim, öğrencinin ne kadar öğrenip, ne kadar öğrenemediği, hangi konularda eksik olduğunun belirlenmesi ve bireye

sonuçlarının açıklanmasıdır (Bacanlı, 2004: 155). Bu bağlamda geri bildirim hem öğrenmenin hem de motivasyonun devam etmesine yardımcı olur.

Geri bildirim, öğrenmeyi olumlu yönde etkilemektedir. Sınıf ortamından örnek verecek olursak sınav sonuçlarının öğrenciye söylenmesi, hangi soruları yanlış yaptığını bilmesi ve yanlışlıklarını düzeltmesi, öğrenmenin devam ettiğinin bir göstergesidir. Eğer sonuç hakkında bilgi hemen sağlanmazsa öğrenci ne yazdığını unutur ve eksikliklerini, yanlışlıklarını gideremez (Memişoğlu, 2008: 259).

Öğretmen, her öğrenciden çalışma ve başarı beklediğini belirtmelidir. Bunu bilen öğrenci, öğretmenin kendisinden beklentilerine cevap vermek ve öğretmenin gözüne girmek için elinden gelen gayreti sarf ederek, akademik başarı elde edebilir (Kıray, 2008:122).

Bir davranışın ileride tekrarlanma ihtimalini artıran uyarıcılara pekiştireç denilmektedir. Pekiştireç bireyde kalıcı izli davranış değişikliği meydana getirmeye yardımcı olmaktadır. Pekiştireç kavramı deneysel psikolojide ve eğitimde sıklıkla kullanılmaktadır. Birey olumlu yönde bir davranış sergilerse, o davranışın tekrar ortaya çıkışını sağlamak için pekiştireç kullanılır. Bireye verilen pekiştireç, davranışın tekrarlanmasına ve kalıcı izli olmasına, aynı zamanda eğitimin hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur. Öğrencilere pekiştireç verirken etkili olan önemli faktörlerden biri yaştır. Küçük yaşlarda olan öğrencilere sembollerle, büyük yaşlardaki öğrencilere ise daha soyut materyallerle pekiştireçler verilmektedir (Sönmez, 2015:149).

Din eğitimi alanında pekiştireç kullanmak öğrenciyi derse motive edecek derse olan ilgisi artmış olacaktır. Dine karşı olumsuz bir tutum olan bir öğrenci var ise olumsuz tutumundan kurtulmasına yardımcı olabilecektir. Genel olarak tüm dinlere bakıldığında sevap kavramı ile pekiştireç kullanılmıştır. Bu da insanın yaratılışına özgü bir durum olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda din eğitimi derslerinde de öğretmenin pekiştireç kullanılmasının önemi ortaya çıkmaktadır. Örneğin DKAB derslerinde namaz konusunda öğrencilere bir namaz ağacı oluşturmaları ve kıldıkları her bir vakit namaz için bir meyveyi boyamaları istenerek en çok meyveyi boyayan öğrenciye sürpriz hediye alınabilir. Böylelikle öğrenciden yapması istenilen davranışın sürekliliği sağlanmış olur (Yalın, 2014:57).

3.2.Öğreten Kaynaklı Faktörler

Öğreten kaynaklı faktörler öğretilerde bulunması gereken kişisel ve mesleki nitelikleri ifade etmektedir. Aşağıda sırasıyla bu faktörler hakkında ayrıntılı bilgi verilmiştir.

3.2.1.Kişisel Nitelikler

Bir eğitici de öncelikle eğiticiye uygun kişisel özelliklere sahip olması ve bunları geliştirmesi beklenmektedir. Eğiticide bulunması gereken belli başlı kişilik özellikler aşağıdaki gibidir.

3.2.1.1.Hoşgörülü, Sabırlı ve Yardımsever Olmalıdır

Hoşgörülü olmak öğretmenlik mesleğinin temel şartıdır. Farklı etnik gruplara hitap edilmesi hoşgörülü olmayı zorunlu kılmaktadır. Çünkü hoşgörüde farklı düşüncelerin varlığını kabul etme vardır. Özpolat (2002:126)'ın yapmış olduğu anket çalışmasına göre öğrencilerin % 59'u öğretmenlerinin hoşgörülü olduğunu ifade etmişlerdir. Öğretmenin hoşgörülü olması öğrencilerin derste daha rahat soru sormalarına imkan sağlamıştır.

Bir eğitimci de bulunması gereken özelliklerin başında sabır gelmektedir. Çünkü eğitimde değişim bir anda olmamakta, belli bir sürecin geçmesi gerekmektedir. Konuyla ilgili Kuran-ı Kerim de "O halde sen de, azim sahibi elçilerin sabrettikleri gibi sabret..." (Ahkaf: 35) ayetinde buyrularak eğiticide bulunması gereken bir nitelik olarak sabırın önemine dikkat çekilmektedir.

Din eğitiminin ilk muallimleri peygamberler olmuşlardır. Peygamberlerin hayatlarına bakıldığında tebliğ sürecinde birçok zorluklarla mücadele ettikleri ve bu zorluklarla mücadele ederken sabır gösterdikleri görülmektedir. Konuyla ilgili Kuran-ı Kerim de "...(insanların bir kısmı, inandığın mesajı) inanamıyorlar diye (üzüntüden) neredeyse kendini tüketeceksin..." (Şura: 1-6) ayetinde buyrularak peygamberlerin tebliğ sürecinde yaşadıkları zorluklara dikkat çekilmiştir. Eğitim süresince sabır, eğiticinin azim ve kararlılığının bir göstergesidir. Sabır olumsuzlukları kabul etmek değil, olumsuzlukları kaldırmak için çaba göstermek, farklı yollara başvurmak ve bu yoldaki kararlılığı göstermektir (Koç, 2016: 319). Hoşgörülü olmak muhatabı kırmadan yanlışlıklarını düzeltmek olarak ifade edilebilir. Eğitici hoşgörülü olduğu sürece, öğrenciler fikirlerini açıkça ortaya koyabilir. Ünlü halk ozanı Yunus Emre'nin dediği

gibi “Yaratılanı hoş gör, yaratandan ötürü” sözü hoşgörünün insanda olması gereken temel bir meziyet olduğuna işaret etmektedir.

Yardıms severlik toplum tarafından yüceltilen bir değerdir. Yapılan bir araştırmada öğrenciler % 60’ı öğretmenlerini yardıms sever bulmaktadır (Özpolat, 2002:124). Öğretmen yardıms severlikle tertemiz yüreklere dokunarak öğrencilerdeki güzelliği ortaya çıkarmaktadır.

Eğiticinin öğretim işinde kolaylaştırıcı olması, zorlaştırıcı olamaması gerekir. İnsan yaradılışı gereği yaptığı işlerde kolaylık ister, zorluk istemez. Eğitici, öğretim sürecinde öğrenciler için konuları kolaylaştırması, öğrencilerin öğrenmesine yardımcı olabilir. Peygamber efendimiz (sav) bir hadisinde “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz, nefret ettirmeyiniz!” (Buhari, ilim 11, Edep 80; Müslim, cihad 6-7) buyurarak eğiticinin eğitim işi yaparken kolaylaştırıcı bir rol üstlenmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

3.2.1.2. Güvenilir Olmalı ve Sevgi Göstermeli

Her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde beklenen özelliklerden birisi de güvenilir olmaktır. Ailelerin gözlerinden sakındıkları çocuklarını öğretmenlere emanet etmektedir. Aslında her emanet edilen çocuk yarına meşale yakacak bir gelecektir. Öğretmen öğrencisini topluma hazırlamakta ve onu bilgiyle donatarak emanete sahip çıkmaktadır. Özpolat (2002:128)’ın yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin % 93,3’ü öğretmenleri güvenilir bulmaktadır. Bu da öğretmenlerin toplum içindeki görevlerini hakkaniyetle yerine getirdiklerini göstermektedir.

İnsanın doğasında olan sevgi, bir ihtiyaçtır. Eğiticide bulunması gereken özelliklerin başında sevgi yer alır. Bir insanı sevmek için önce onu tanımalı ve ona saygı duyulmalıdır. Eğitici öğrencilerini tanıdığı sürece onları sevecek, onların ilgi ve ihtiyaçlarına cevap verecek, onlara karşı bir sorumluluk duygusuna sahip olacaktır (Koç, 2016: 321-322).

Gazali (1998:127)’ye göre eğitici öğrencilerini kendi çocukları gibi değerlendirmelidir. Nitekim anne- baba çocuğun dünyaya gelmesine vesile ise eğiticide çocuğun ebediyetini kazanma vesilesidir. Bu sebeptendir ki eğitici hakkı anne- baba hakkından üstün tutulmuştur.

Sevgi karşılık görebilen bir duygudur. Bu sebeple öğrencisini seven öğretmen bu sevginin karşılığını bulabilir. Karşılıklı sevginin olduğu yer de daha sağlıklı bir eğitim sürecinden bahsedilebilir.

İnsan hata yapmaya müsait bir varlık olarak yaratılmıştır. Bir hadisi şerifte şöyle buyrulmaktadır: “Eğer siz günah işlemeseydiniz, Allah sizi helak eder ve yerinize, günah işleyip, peşinden tövbe eden kullar yaratırdı.”(Müslim, tevbe: 9). Yaratıcı kullarının hatalarını affederken, insanların da affedici olması beklenen bir durumdur. Eğiticinin de yaratıcının sıfatından biri olan “tevvab” isminin kendisinde tecelli etmesine uğraşmalıdır.

Eğitici öğrencilerinin yaptığı hatalara karşı affedici olmalıdır. Peygamberimizle ilgili anlatılan bir kıssa şöyledir: Peygamberimiz ağacı taşıyan bir çocuk görür, ona ağacı taşıma nedenini sorar. Çocuk aç olduğunu söylediğinde, peygamberimiz çocuğa, ağacı taşlamaması gerektiğini, yere düşenleri yemesini söyler ve dua eder (İbni Mace, ticaret:67, Ebu Davud, cihad:85). Bu uygulamada peygamberimiz çocuğu dinleyip, davranışının nedenini araştırmış, ona çözüm yolu sunarak doğru yola yönlendirmiş ve çocuğa dua ederek manevi destek olmuştur.

Öğretmen olarak gönderilen peygamber, insanları en güzel şekilde iyiye ve doğruya yönlendirmiştir. Konuyla ilgili Kuran-ı Kerim de şöyle buyrulmaktadır: “Rabbinin yoluna hikmetle ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel bir biçimde mücadele et...”(Nahl: 125) ifadesi eğiticinin konuşma üslubuna vurgu yapılırken diğer bir ayeti kerime de: “O vakit Allah’tan bir rahmet ile onlara yumuşak davrandın! Şayet sen kaba, katı yürekli olsaydın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi. Şu halde onları affet; bağışlanmaları için dua et...”(Ali İmran: 159) ifadesi de eğiticinin davranışlarına vurgu yapmaktadır. Başka bir ayette ise “Kim yapılan eziyetlere sabreder, yapılan kötülöklere de intikam almayıp affetme yolunu tutarsa, şüphesiz bu hareketi yapılmaya değer işlerdendir.”(Şura: 43). Ayet örneklerinden anlaşılacağı gibi eğitici de bulunması gereken özelliklerin olduğu açıkça ortaya konulmaktadır.

3.2.1.3. Öğretici Davranışlarında Samimi ve Örnek Olmalıdır.

Samimiyet, diğer bir tabirle ise içtenliktir. Yani bir işi zorlama olmadan, gösterişe kaçmadan, samimi duygularla yapılması olarak ifade edilebilir. Bir eğitimci söyledikleri ve yaptıkları arasındaki uyum onun işinde ne kadar samimi olduğunun bir göstergesi olabilir. Din eğitimcisi inandığı bir şeyi anlatmalı, anlattığı şeyi

davranışlarında da göstermelidir. Bu onun söyledikleri ile davranışları arasındaki uyumu gösterir. Tersine bir durumda verilen mesajın öğrenci için bir önemi kalmaz (Koç, 2016: 284). İletişimdeki muhatabımız insandır. İnsan kendini özel olduğunu, ona değer verildiğini hissettiği ölçüde mesajlar muhataba ulaşabilir.

Aileden sonra çocuğun örnek aldığı kişilerin başında öğretmen gelmektedir. Bu sebeple toplumun öğretmene yüklediği rollerden biriside örnek olmasıdır. Çünkü öğrenci okula başladığı günden itibaren aileden daha çok vaktini okulda geçirmektedir. Öğretmen gerek dış görünüş gerekse kişilik yönünden örnek teşkil etmelidir. Yapılan araştırmada öğrencilerin % 71,9'u öğretmenlerin iyi bir model olduğunu belirtmişlerdir (Özpolat, 2002:140).

Öğretmen öğrencilerin iyi yönlerini söyleyerek, güzel davranışlarını takdir ederek, onlara değerli olduklarını hissettirebilir. Sınıf içinde öğrencilere ismiyle hitap etmek, olumlu davranış sergileyen öğrencinin ismini ilan etmek, onlara değer verildiğinin göstergesi olduğu gibi, olumsuz davranış sergileyen öğrenciyi sınıf içinde ifşa etmemekte bir değer göstergesidir (Koç, 2016: 287). Konuyla ilgili Hz Aişe'nin bildirdiğine göre, peygamber efendimiz birisinin hatasını düzeltirken, isim vermemeye özen gösterirdi ve "Filan kişiye ne oluyor da şöyle şöyle söylüyor" demeyip, bunun yerine "insanlara ne oluyor da şöyle şöyle söylüyorlar" derdi (Ebu Davud, edep:6).

Muhatabımızın olumlu davranışları olduğu gibi olumsuz davranışları da olabilir. Onu eleştirdiğimiz de olumsuz davranışlarını söylediğimizde davranışını değiştirmiş olamayacağımız gibi tam tersine uzaklaşabilir. Öğretmen her bireyin Allah'ın yarattığı üstün bir varlık olduğunu bilip, herkese eşit davranması beklenmektedir. Peygamber efendimiz bir cenaze geçtiğini gördüğünde ayağa kalkmıştır. Sahabeler geçen cenazenin bir yahudiye ait olduğunu söylemişler. Peygamberimiz ise "o da bir insan değil mi?" diye cevap vererek farklı görüşten bile olursa karşımızdakinin insan olduğunun unutulmaması gerektiğini belirtmiştir (Müslim, cenaiz: 78).

3.2.1.4.Öğrenciyi İyi Gözlemeli ve Bireysel Farklılıklara Dikkat Etmeli

Bir eğitimci her şeyden önce iyi bir gözlemci olmalıdır. Gözlemlediği öğrenciyi değerlendirmeli, onu anlamaya çalışmalıdır. Çünkü her insanın farklı kişilik özellikleri, yetenekleri, ilgi ve ihtiyaçları vardır. Bu sebeple insanı bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Onlara anlayabileceği şekilde, ilgi ve ihtiyaçlarına göre cevap verilmelidir. Peygamberimiz kendisine aynı konu ile ilgili soru soran, farklı kişilere

farklı cevaplar vermesi, onlara kendi ihtiyaçlarına ve anlama seviyelerine uygun cevap verdiğini göstermektedir. Diğer bir örnekte ise peygamberimiz “insanlara onların anlayacakları seviyede konuşun.” buyurarak muhatabın seviyesine inmenin önemini vurgulamaktadır (Ukayli, duafa, 4/465).

Öğretmen öğrencinin yeteneklerini, tecrübelerine dayanarak bulabilir. Öğretmen, her bir talebenin fitratına uygun olanı bilebilmektedir. Konuyla ilgili anlatılan bir kıssa şöyledir: Buhari hocasından fıkıh öğreniyordu. Hocası Ona: “Sen, git, hadis öğren!” der. Çünkü hocası Buhari’nin hadis ilmine tabiat olarak daha uygun olduğunu anlamıştır. Bilindiği üzere günümüz de en önemli hadisçiler arasına giren Buhari’nin yetişmesinde hocasının önemli bir rolü olduğu bilinmektedir (Çelebi, 2013: 247). Buradan anlaşılacağı gibi öğretmene sınıf içinde önemli sorumluluklar düşmektedir.

Eğitici sınıfında ne kadar öğrenci varsa o kadar bireysel farklılığın olduğunu bilmelidir. Çünkü her öğrenci aynı şartlarda yetişmemekte ve aynı anda biyolojik gelişimi tamamlayamamaktadır. Buna göre de her çocukta farklı özellikler ortaya çıkmaktadır (Çelikten ve Şanal, 2005:214). Öğretmen “her çocuk özeldir” düsturundan hareketle sınıfında ders anlatımında bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmaya zorundadır.

3.2.1.5.Yumuşak Huylu Olmalı ve Güzel Konuşmalı

Yumuşak huylu olmak ve güzel konuşmak çoğu insan tarafından sevilen bir özelliktir. Yumuşak huylu ve güzel konuşan insanlar çok sayıda insanı etkileyebilir. Bu nedenle, bir eğitimcide olması gereken bir özellik de yumuşak huylu olması ve güzel konuşmasıdır. Toplumun eğitimcilerden beklentileri oldukça fazladır. Bir din eğitimci açısından değerlendirildiğinde, toplum din eğitimcilerine manevi bir sorumluluk yüklediği gibi çevresel bir sorumlulukta yüklemiştir. Bu nedenle din eğitimcileri yanlış bir davranışta bulunduğu anda bu hata şahsa yüklenilmeyip, dine yüklenerek bireylerin dinden soğumasına neden olabilmektedir. Bu yüzden, bir din eğitimcisinin dini temsil ettiğinin de farkında olması gerekmektedir.

Dini iletişimde güzel konuşmak önemli bir araçtır. Dini temsil eden kişi eğer kırıcı, incitici sözler söylerse bu durum bir iletişim engeline neden olabilir. Bu nedenle, din eğitimcileri insanlarla iletişim kurarken güzel sözler söyleyerek iletişim engellerini önlemeli ve insanların empati duyguları geliştirmesine yardımcı olmalıdır (Koç, 2016: 302). Peygamber efendimiz kendisini öldürmek isteyen Mekkeli müşriklere dahi iyi

davranmıştır. Ali İmran Suresi'nin 159.ayetinde bu durum “Allah’dan bir rahmet dolayısıyla, onlara yumuşak davrandın...” şeklinde ifade edilmesi öğretici rolü bulunan Hz peygamberin insanlar arasındaki iletişim dilinin yumuşak olduğunu göstermektedir. Nitekim ayeti kerimenin devamında “...eğer kaba, katı yürekli olsaydın etrafından dağılıp giderlerdi...”(Ali İmran:159) denilmesi eğiticinin üslubunun öğrenci üzerinde etkisinin ne denli önemli olduğunu ifade etmektedir.

Ayas (2000) tarafından DKAB dersi öğretmenin sevilip sevilmemesinin öğrencinin o derste akademik başarısına etkisi araştırılmış ve DKAB öğretmeni seven öğrencinin DKAB ders başarısının da arttığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda bir dersin öğretmenin sevilmesi, o derste öğrencilerin başarılı olacaklarını söyleyebiliriz. Çünkü öğrenciler kendisine yakın bulunduğu ve kendisiyle özdeşleştiği öğretmeni koşulsuz sevmektedir. Sevdiği öğretmen hangi derse giriyorsa öğrenci o derse daha fazla ilgi duymakta, derste başarılı olmak için elinden gelen gayreti göstermektedir (Eryılmaz,1995:132).

3.2.2.Mesleki Nitelikler

Öğretmenlik diğer mesleklerden farklı olarak geniş kitlelere seslenen ve sürekli etkileşim içinde olan bir meslektir. Sadece okulda öğrencilerle değil okul dışında veli ve toplumla muhatap olan bir meslektir (Çelikten ve Şanal, 2005:213).

Öğretmenlik kutsal bir meslektir. Özpolat (2002:99) tarafından yapılan araştırmada öğrencilerin % 77,8'i, velilerin %73,3'ü öğretmenliğin kutsal bir meslek olduğunu kabul ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenliğin kutsal olması yanında, bu mesleği yerine getiren bireylerin mesleki yeterliliklerini ve niteliklerini tam olarak edinmeleri gerekmektedir. (Erden, 2012:152). Aşağıda öğretmenin sahip olması gereken mesleki nitelikler hakkında bilgi verilmiştir.

3.2.2.1.Genel Kültür

Bir eğitimci ilk önce bulunduğu toplumu ve bu toplumun kültürünü tanımalıdır. Toplumunu tanımayan bir eğitimci hem toplumdan dışlanabilir hem de yetiştireceği öğrenciyi anlamakta güçlük çekebilir. İnsan, toplum içinde yaşayan bir varlıktır. Tek başına yaşaması, kendini toplumdan soyutlaması mümkün değildir. Bu bağlamda yaşadığımız toplumlarda uymamız gereken bazı kurallar vardır. Bu kurallara uymayan bir eğitimci, çevresine anlatacağı bilginin kabul görmesi zorlaşabilir. Bir eğitimci

yaşadığı toplumun kültürünü, yapısını, normlarını bilmek zorundadır. Toplumda yanlış bir norm var ise bunu düzeltmek için lider olmalı ve bu yanlışlığı tüm topluma anlatmalıdır (Erden, 2012: 152).

İdeal ve etkili bir öğretmen toplumun sorunlarına duyarlı olmalıdır. Toplumun sorunlarıyla yakından ilgilenmelidir. Öğretmen ileri görüşlülükle toplumda meydana gelecek değişimleri ve bu değişimlerin meydana getirebileceği sorunları önceden kestirebilmeli, gerekli önlemleri almalıdır (Çelikten ve Şanal, 2005:215). Yapılan bir araştırmada öğretmenler toplumun sorunlarıyla ilgilenme oranı % 75 olarak tespit edilmiştir (Özpolat, 2002:138-139).

Günümüzde eğitim hizmetleri hızla değişmektedir. Öğretmenler, eğitimi daha kaliteli bir biçim de sunmak için gelişen ve değişen teknolojileri yakından takip etmeli, çağın gerisinde kalmamalıdır (Çelikten ve Şanal, 2005:215). Öğretmenlerin % 68'inin mesleki ve bilimsel gelişmeleri takip ettiği tespit edilmiştir. Bu da eğitimcilerin çağın gerisinde kalmamak için gereken çabayı sergilediklerini göstermektedir. Bunun devam etmesi halinde başarının sürekli olacağını söyleyebiliriz. (Özpolat, 2002:106).

Lider olabilecek bir eğitimci kültür seviyesi yüksek, okuyan, araştıran, sorgulayan bir kişi olmalıdır. Böyle olduğu takdirde toplum tarafından anlattıkları kabul görebilir ve hitap ettiği kitleyi etkileyebilir (Erden, 2012:152).

3.2.2.2.Konu Alanı Bilgisi

Öğretmenlik programında aday öğretmenlerin bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması amaçlanmaktadır. Öğretmenin meslekteki başarısı kendi alanını iyi bilmesine bağlıdır (Çelikten ve Şanal, 2005:219). Her eğitimcinin kendi alanında bilgi birikimine sahip olması, kendi branşı ile ilgili yenilikleri takip etmesi önerilmektedir (Korkmaz, 2014:48).

Din eğitimi alanı çok kapsamlı bir alandır. Bu nedenle, din eğitimcilerinin alan bilgisinin oldukça fazla olması beklenmektedir. Bu sebeple din eğitimcisinin ilk önce kendi alan bilgisini tam olarak öğrenmelidir. Faydasız ve tartışmalı konulara ders içinde girmemelidir. Kendisine sorulan sorulara cevap vermeli, gereksiz ayrıntıyla muhatabı yormamalıdır. İnsanlara açık, anlaşılır bir şekilde konuları anlatmalı, muhatabın kafasında soru işaretleri bırakmamalıdır. Eğer din eğitimcisi muhatabının kafasında soru işaretleri bırakırsa boşlukları muhatabı kendisine göre yorumlayabilir (Koç, 2016: 252).

3.2.2.3.Mesleki Beceri ve Yeterlilik

Eğitimcinin konu alanı bilgisinin ve genel kültürünün iyi düzeyde olması yeterli değildir. Bunları, eğitimcilerin muhatabına anlatabilme becerisine de sahip olması gerekmektedir. Öğretmen kendi dilinin zenginliklerini bilmeli ve onu kullanmalıdır. Anlatım yaparken deyim, atasözü, kıssa gibi anlatımlara yer verilmeli, anlatımı tek düzelikten çıkarmalıdır (Korkmaz, 2014:49).

Eğitimci, anlatacağı konu için önceden hazırlanmalı ve bir plan yapmalıdır. Ders başlamadan önce, eğitimcinin nerede ne anlatacağını, ne soracağını bilmesi, önerilmektedir (Erden, 2012:153). Önceden planlanan bir derste zaman kaybı yaşanmayacak, konu ders süresi içinde işlenmiş olacaktır.

Dersin anlatımında öğretmen sadece sözlü iletişimi kullanmamalıdır. Bunun yanı sıra sözsüz iletişim olan jest ve mimiklerini de etkin bir şekilde kullanmalıdır. Bazen basit bir hareketle birçok şey anlatılabilir. Eğitimcinin bunu bilmesi ve beden dilini etkili bir şekilde kullanması öğretim süreçlerini hem öğretmen hem de öğrenci açısından kolaylaştırır (Erden, 2012:153).

Sonuç olarak öğretmen kişisel niteliklerin yanında mesleki yeterliliklere de sahip olması gerekmektedir. Sadece kişisel nitelikler başlı başına öğrenmeye yetmemekte, mesleki yeterlilikle birleştiğinde öğrenmeye katkı sağlayabilmektedir (Çelikten ve Şanal, 2005:221). Bilgiye erişimin kolaylaşması ve eğitimin kurumsallaşmasıyla beraber öğretmene yönelik beklentiler de artmıştır. Bunun yanı sıra her devirde öğretmenlik mesleği değerini ve saygınlığını korumuştur (Işıkdoğan, 2014:16).

4.Din Eğitiminde Yöntem Çeşitliliği

Her alanda olduğu gibi din eğitimi alanında da yöntem çeşitliliğine ihtiyaç vardır. Çünkü değişen insanla beraber değişen toplumdaki dinin de etkilenmemesi mümkün değildir. Dinin değişim halinde olan dünyanın sorunlarına çözüm üretmesi gerekmektedir. Bu sebeple din öğretiminde yeni yöntem arayışlarına gidilmiştir (Doğan ve Tosun, 2003:78). Değişen insan anlayışı, yaşam tarzı ve en önemlisi de teknolojinin gelişmesi eğitim anlayışını değiştirmiştir. Eğitimdeki köklü değişimler eğitimde kullanılan yöntemleri de etkileyerek, yeni yöntem arayışları başlatmıştır (Altaş ve Ay, 2007: 91).

Günümüzde eskiden olduğu gibi öğrenci sadece dinler, öğretmen anlatır anlayışı ve buna bağlı yöntemler değişmiştir (Tosun, 2015: 125). Hatta eğitimde birçok yeni yaklaşım ve yöntemler geliştirilmiştir. Ayrıca her öğrencinin farklı zekâ alanına sahip olduğu anlayışı benimsenmiştir. Araştırmacılar derslerde farklı yaklaşım ve yöntemleri kullanmanın çok sayıda faydasının olduğunu belirtmektedir (Yürük, 2015:132). Örneğin, yöntem çeşitliliği ile işlenen dersler monotonluktan çıkmaktadır. Anlaşılmayan ya da eksik öğrenilen bilgiler giderilebilmektedir. Yöntem çeşitliliği aynı zamanda, sınıf ortamına bir canlılık, bir hareketlilik getirmektedir. Dersler daha zevkli ve eğlenceli hale dönüşebilmekte, öğrencinin derse aktif katılımı sağlanabilmektedir. Ayrıca din eğitimi konuları soyut ve geniş bir alana sahiptir. Böyle bir ders olması nedeniyle geleneksel yöntemlerle anlatılan ders, dersin sıkıcılığını artırabilir.

John Dewey tüm eğitimcilere seslenerek, etkili bir eğitim için eğitimcilerin din ve ahlak konularıyla ilgilenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca din eğitimcilerinde eğitimde kullanılan yeni yaklaşım, ilke ve yöntemleri kullanmaları gerektiği üzerinde durmuştur (Köylü ve Nazıroğlu, 2012:157). Çünkü eğitim toplumu yönlendirme açısından önemli bir fonksiyona sahiptir. Bu nedenle eğitimcinin ne aktardığı, ne şekilde aktardığı konusu her daim gündeme gelmiş, konuyla ilgili uzmanlarca çeşitli yayınlar yapılmıştır. (Işıkdöğün, 2014:2).

Dinin kaynağı Kuran-ı Kerim yakından incelendiğinde, Kuran'da da yöntem çeşitliliği ön plana çıkmaktadır. Kuran'da örnek verilmesi, kıssa anlatımı, gözlem ve araştırma yapılmasının istenilmesi, soru sorulması gibi yöntemlerin kullanıldığı görülmektedir (Habergetiren, 2005:11-15). Peygamberimizin hayatına baktığımızda da insanlara ders verirken farklı yöntemler kullandığı görülmektedir. Bizlerde bu yöntemi peygamberin hayatını anlatan siyer kitaplarında görmekteyiz. Siyer türü İslam'ın erken dönemlerinde ortaya çıkan Hz Muhammed'in doğumundan vefatına kadar geçen süreyi anlatan eserlere verilen isimdir. Bu sebeple siyer kitapları bir nevi biyografi eserleridir. Siyer kitaplarının İslam dini için önemi büyüktür. Hz Muhammed'in hayatının bilinmesine, ayetlerin anlaşılmasına, hadislerin derlenip doğru yorumlanmasına kısaca dinin doğru anlaşılması yönünden büyük önem taşımaktadır (Akar, 2013: 4). Bu sebeple siyer kitapları dinin yaşantıya yönelik somut örneklerini gösteren, tarihe ışık tutan eserler arasında yer alır.

4.1.Din Eğitiminde Kullanılan Belli Başlı Yöntemler

4.1.1.Anlatım Yöntemi

Öğretmenlerin en çok kullandıkları yöntemlerden birisidir. Düz anlatım veya takrir yöntemi olarak da ifade edilir. Öğretmenin bir konuyu belli bir süre içinde öğrencilere aktarmasıdır. Hedef kitleye bilgi aktarımının yoğun olduğu bu yöntemde öğrencilerin soru sormasına, tartışmasına pek imkan tanımamaktadır (Altaş ve Ay, 2007: 113). DKAB derslerinde de aktif olarak öğretmenler tarafından kullanılan bu yöntem sınıf içinde zamandan tasarruf sağlamaktadır. Düz anlatım konu hakkında derinlemesine bilgi sahibi bir kişinin anlatıcı (genellikle öğretmen) diğerlerinin dinleyici (genellikle öğrenci) olmasına dayalı bir yöntemdir. Bu yöntemde öğretmen aktif bir rol üstlenirken, dinleyici konumunda olan öğrenciler ise pasif bir durumdadır (Akyürek, 2013: 123). Pasif konumda kalan öğrenci ders içinde kimi zaman uyuklayabilmekte ya da başka işlerle meşgul olabilmektedir. Öğrencilere sadece bilgi aktarımı yapması nedeniyle bu yöntem çok sayıda eleştiriye maruz kalmıştır.

Düz anlatım DKAB derslerinde soyut kavramaların yoğun olarak yer alması sebebiyle, kısa sürede geniş kitlelere bilgi aktarımının yapılabilmesi için öğretmenler tarafından tercih edilen bir yöntemdir. Anlatım yöntemi duygusal ve zihinsel amaçların gerçekleşmesine önemli katkı sağlamaktadır. Ayrıca bu yöntemde öğrencilerde dinleme yeteneğini geliştirir ve öğrencilerin yoğun araştırması gereken bir bilgiyi kısa sürede, anlatıcı tarafından öğrencilere öğretilmesi sağlanır (Akyürek, 2013: 126).

Anlatım yöntemi her DKAB öğretmeni tarafından kolaylıkla kullanılabilir bir yöntemdir. Fakat bu yöntemde bireysel farklılıklar göz önüne alınmamaktadır. Öğrencilerin tamamı aynı seviyede düşünülüp ona göre ders işlenilmektedir. Halbuki sınıf içinde ne kadar birey varsa, o kadar bireysel öğrenme farklılığı vardır. Öğrenciden herhangi bir şekilde ön hazırlık beklenmediği için, öğrenciyi hem pasif hale getirmekte hem de tembelliğe sevk etmektedir. Bunun yanında öğrencinin bir ders boyunca sadece dinleme konumunda olması da mümkün değildir. Çünkü insanın dikkatinin belli bir sürede dağıldığı bilinmektedir. Yapılan çalışmalarda da 45, 30 ve 15 dakika ders anlatımının sonucunda 15 dakika ders dinleyenlerin daha başarılı olduğu gözlemlenmiştir (Bilgin ve Selçuk, 1999:121).

Anlatım yöntemi yaparak yaşayarak öğrenmenin olmadığı, öğrencinin sürekli olarak pasif konumda olduğu, öğrencinin herhangi bir şekilde yeni bir fikir geliştirmesine imkan sağlamayan bir yöntemdir (Aydın, 2004: 9).

4.1.2.Soru- Cevap Yöntemi

Öğretmenin konu hakkında öğrencilerine yönelik bir takım sorular sorduğu ve öğrencilerden cevaplar aldığı bir yöntemdir. Anlatım yönteminden sonra sıklıkla kullanılan bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yöntemde öğretmen öğrencinin bilgisini ölçmekte, onun düşünmesini sağlayarak yeni fikirler üretmesine zemin hazırlamaktadır (Bilgin ve Selçuk, 1999:130). Soru-cevap yöntemiyle öğretmen-öğrenci etkileşimi artmakta ve öğrencilerin farklı görüşlere karşı saygı duymayı öğrenebilmektedir. Ayrıca, öğrenciler kendilerine yöneltilen sorulara cevap vererek, kendilerini ifade etme becerilerinin gelişmesine ve öğrencilerin özgüvenin artmasına katkı sağlamaktadır (Altaş ve Ay, 2007: 139-140).

Soru-cevap yöntemi uygun bir şekilde kullanıldığında öğrencilerin zihinsel düşüncelerinin gelişmesini sağlamakta, öğrencilerin dikkatini çekerek sınıf ortamını canlı tutmaktadır. Öğrencilere yöneltilen sorularla konunun pekiştirilmesine, konu tekrarına fırsat vererek bilgilerin canlı tutulmasına yardımcı olmaktadır (Bilgin ve Selçuk,1999:130).

Bu yöntem sıklıkla kullanıldığında öğrencinin sıkılmasına, sorulara cevap veremeyen öğrencilerin ise kendilerine güveninin azalmasına sebep olabilmektedir (Altaş ve Ay, 2007: 142). Ayrıca soru-cevap yöntemi denildiğinde tek taraflı bilen (öğretmenin) soru sorması demek değildir. Eğitimde esas olan sorunun öğrenciden (bilmeyenden) gelmesidir. Sadece öğretmenin soru sorması öğrenciyi belli bir yöne sürüklemekte ve öğrenciyi belli bir kalıba sokmaktadır (Bilgin ve Selçuk, 1999:130). Bu da öğrencinin düşünce dünyasının daralmasına neden olabilmektedir.

Soru-cevap yönteminin olumlu olduğu kadar eleştirilen yönleri de bulunmaktadır. Soru-cevap yöntemi klasik anlamda belli sorular karşısında, cevapları ezberlenmiş sorulara cevap verilmesi şeklinde uygulanan yöntemdir. Bu açıdan öğrencileri ezberciliğe yönelttiği için eleştirilmektedir (Aydın, 2004: 209). DKAB derslerinde sıklıkla kullanılan bu yöntem, öğrenciye daha önceden cevapları söylenen dini soruların sorulması ve cevapların alınması ezberciliği ön plana çıkarmakta ve anlamlı öğrenmenin önüne geçmektedir. Ancak soru-cevap yöntemi çocuğa düşündürmek ve farklılık yaratması amacıyla kullanıldığında etkili bir yöntem olabilmektedir (Akyürek, 2013: 129).

4.1.3. Grup Çalışması ve Tartışma Yöntemi

Grup çalışması üç, beş veya daha fazla öğrencinin bir konu hakkında çalışmak üzere bir araya gelmeleri ile yapılan bir çalışmadır. Grup çalışmasında öğrencilerin fikirleri, bilgileri paylaşılmaktadır. Ayrıca öğrencinin sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır (Bilgin ve Selçuk, 1999:137). Grup çalışma ve tartışma yöntemi öğrencilerin bir konu hakkında karşı gruba, kurallara uygun biçimde fikirlerini öne sürerek yapılan bir çalışmadır. Bu yöntemle öğrenciler grup karşısında konuşmasına fırsat vererek öğrencide özgüvenin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Öğrencinin eleştirel düşünmesine, yaratıcılık becerisinin gelişmesine ve bazı duyuşsal özelliklerin oluşmasına da fırsat vermektedir. Öğrenci bu yöntemle aynı zamanda farklı düşüncelere karşı hoşgörülü olma, bir konuya farklı açılardan bakma fırsatı bulurken dinleme becerilerini de geliştirmesine katkı sağlamaktadır (Akyürek, 2013).

DKAB derslerinde de kullanılan bu yöntem bir taraftan öğrencilerin yanlış bildikleri bir konuyu doğru öğrenmeleri için araştırma fırsatı sunmaktadır. Diğer bir taraftan ise öğrenci öğrenemediği bilgiyi akran aracılığıyla öğrenebilmektedir. Örneğin sure ezberinde hızlı ezberleyen bireyler yavaş ezberleyen bireylere yardımcı olmaktadır (Bilgin ve Selçuk, 1999:140).

Tartışma yöntemi sınıf içinde iki farklı grubun farklı düşüncelerini ispatlaması ve karşı tarafın tezini çürütmeye çalışmasına dayalı bir yöntemdir. Bu sebeple sınıfta kontrol sağlamanın zor olduğu ve zaman yönünden ekonomik olmayan bir yöntemdir. Her ders her konu için ve özellikle kalabalık sınıflarda uygulamanın mümkün olmadığı bir yöntemdir.

4.1.4. Örnek Olay İncelemesi

Sınıfta anlatılan bir olayın sonucunun ya da izletilen bir film hakkında öğrencilere görüşlerinin sorulması ve fikirlerinin alınması örnek olay yöntemi olarak ifade edilebilir. Bu yöntemde gerçek ya da hayali bir olayın sınıf ortamında incelenmesidir. Böylelikle öğrenci öğrendiklerini gerçek yaşamla bağlantısını kurabilecektir. Öğrencilerin aktif olarak katıldığı bu yöntem, öğrencinin analiz etme, değerlendirme gibi becerileri kazanmasına katkı sağlar (Altaş ve Ay, 2007: 119). DKAB derslerinin bol olan malzemesi (kıssalar, örnek olaylar, biyografiler vb) nedeniyle ders içinde kullanılacak yöntemler arasındadır. Kuran'da peygamber kıssalarının yer alması ve bunların ders içinde aktarımı örnek olay yönteminin DKAB

derslerinde kullanımına örnek olarak gösterilebilir. Örnek olay öğrencinin karar verme, seçme imkânı vererek öğrencide yaşanmışlık oluşturur.

Örnek olayda amaç, öğrenciyi gerçek yaşamla yüz yüze getirmektir. Fakat her ders ve konu için örnek olay bulabilmek mümkün değildir. Bunu yanı sıra öğretmenlerin örnek olaydan sonra sürekli nasihat, ceza, yasak gibi kuralları sıklıkla dile getirmesi öğrencilerin ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir (Bilgin ve Selçuk, 1999:150).

5. Din ve Edebiyat

Biyografi edebi bir yazım türüdür. Edebiyatın içinde yer alan biyografiye geçmeden önce edebiyat ile din arasında bir ilişki var mıdır, DKAB derslerinde edebiyattan yararlanılabilir mi sorularına cevap aranmıştır. Sorulara geçmeden önce edebiyat ve din kavramlarının tanımına yer verilmiştir.

Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin edebi bir biçimde yazılı ve sözlü anlatılma sanatıdır (Kıbrıs, 2011: 10). Başka bir tarif ise edebiyat; bilgi, gözlem ve hayal yardımıyla güzel söz ve yazı eserleri yazma sanatıdır (Kabaklı, 2006: 24). Edebiyat kelimesi Arapça kökenli bir kelime olup, edep kelimesinin tekil kullanımınıdır. Edep kelimesi “iyi ahlak, utanma” gibi anlamlara gelmektedir. Edebiyat ilmi, edep’in bütün anlamlarını toplayan bir kelimedir (Kabaklı, 2006: 23). İslamiyet’in gelişimiyle beraber asil ve yüce değerlere bağlılık fikrine edep denilmiştir. Bu sebeple insanları yüksek kültüre ulaştıracak olan şiir, sanat, felsefe vb ürünler edebiyatın içinde yer almıştır (Kabaklı, 2006: 23). Türkçemizde edebiyat kelimesinin kullanımı Tanzimat Dönemi ile başlamıştır.

Din, manevi güce karşı olan bağlılık duygusunun farklı şekillerde anlatımıdır (Çelik, 2013: 13). Dini duyguyu içinde yaşayan kişi bu duyguyu sanatsal olarak ifade edebilir. Böylece din, duyguyu edebi bir esere dönüştürmüş olur. Edebiyatta nesir, nazım türlerindeki eserlere edebiyat denilmesi, onun ilim ve öğretim dalı olduğunun bir göstergesidir (Kabaklı, 2006: 24).

Edebiyatın tarihinin din kadar eski olduğu söylenebilir. Çünkü edebiyattan söz etmek için ilk önce dilden söz etmemiz gerekmektedir. Dil ile din ayrı iki kavram olsa da ortaya çıkışı insanın varlığıdır. Dil ve din insanlık için önemli ihtiyaçlardan ikisidir. Bunun yanında edebiyatın ilk çıkışı dua ve ibadete dayanmaktadır. Edebiyat dinden

beslenirken, din ise farklı edebi söyleyişlerden beslenmiştir (Güleryüz, 2006: 23). Birbirlerinden etkilenen iki kavram hayatın her alanında kendini göstermiş ve insanın her hareketine kök salarak iletişime yardımcı olmuştur.

Dil, insanlar arasında bilgi aktarımını sağlayan bir iletişim aracıdır. Bu iletişim insanlar arasında geçmişin ve geleceğin aktarımını sağlayan bir köprüdür. Dilin olduğu yerde edebiyatın varlığından da söz edilebilir. Bu sebeple dil geliştikçe edebiyatta gelişme göstermiş ve edebiyatın amacı olan, bireylerde ana dilini kullanma, hayal kurma ve düşünme becerisini geliştirmesine yardımcı olmuştur (Şimşek, Yalçın ve Yakar, 2011: 40).

Dinin amacı, insanda bulunan kötü duygu, düşünce ve hareketlerin iyi yönde değiştirilmesidir. İnsanda var olan kişilik özelliklerini ortaya çıkarmak ve geliştirmektir. Edebiyatın işlevi de insanı eğitmek, sağlıklı bir duygu ve düşünce dengesi sağlamaktır (Kavcar, 1982: 5). Edebi eserlerin kimisi, insanları çeşitli bakımlardan eğitmek amacıyla yazılmıştır. Mevlana'nın Mesnevi'si, Yunus Emre'nin Divan'ı, Hacı Bektaşî Veli'nin Makalat'ını eğitici eserlere örnek olarak verilebilir. Edebiyatın hedefi insanları eğitmek ve bilgilendirmektir. Dinin amacı ise insanları hem bu dünya hem de ahiret için hazırlamaktır. Edebiyatın insanları eğitmek için sözlü anlatımlar olan betimleme, mecazi anlam, örnek verme sıklıkla kullanılır. Aynı şekilde İslam dinin kutsal kitabı Kuran-ı Kerim'de de yukarıda ifade edilen anlatım tarzları sık sık kullanılmıştır. Hedefleri aynı olan bu iki kavram aynı zamanda, insanların eğitiminde de benzer yöntemleri kullanırlar.

Kuran-ı Kerim'in indiği Arap toplumunda edebiyat çok gelişmiştir. Yazılan edebi eserlerin Kâbe duvarına asıldığı bilinmektedir (Sarıçam, 2001: 26). Kutsal kitabımız Kuran-ı Kerim'in kitaplar arasında edebi değeriyle eşsiz bir kitap olduğu kabul edilmektedir. Belagat ve fesahatin zirvesini temsil eden bir üsluba da sahiptir. Tarih boyunca insanlar Kuran'ın bu eşsiz mucizesi karşısında aciz kalmıştır.

Türklerin İslamlaşma sürecinde, düşünce dünyasında ve dil zenginliğinde önemli bir artış görülmüştür. İslamiyet'le birlikte din ve edebiyat ilişkisi daha zengin bir anlatımla ifade edilmeye başlanmıştır. Türkler, İslamiyet ile birlikte, yeni bir dünya görüşüyle, yeni bir sanat ve edebi eserlerle kendilerini bulmuşlardır. Kültürel ve sosyal yaşamlarını da İslamiyet büyük ölçüde etkilemiştir (Kemikli, 2013: 5). Başlangıçta ilk din adamları aynı zamanda ilk sanatkârlardır. Din adamları okudukları ilahi ve şiirlerini

edebi bir dille okurlardı. İlk edebi eserlerde dini duygu ve inançları görmek mümkündür (Kemikli, 2013: 4).

Kainata baktığımızda mükemmel bir uyum ve düzen görürüz. Bu da yaratıcının edebi bir eseridir. İnsanlar edebi bir eseri ortaya çıkarmak için evreni gözlemlemişlerdir. Edebiyat, ifade gücü ve tesiri bakımından diğer sanat dallarının en genişidir. Bu bağlamda edebiyat ruhlara hitap eder (Kabaklı, 2006: 24). Bir roman yazarı aynı şekilde evreni gözlemleyerek betimlemelerde bulunur. Bunun yanında insanın ruhsal yaşamının tasarımlarını yaparak kitaplarını oluşturur.

Din, insandan düşünmesini, gözlem yapmasını istemektedir. Edebiyatta insanlara çeşitli şekilde duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermektedir. Yani din düşünmeyi, edebiyat ise bu düşünceleri ifade etmeye odaklanmaktadır. Din insanın kalbine yani ruhuna hitap eder. Edebiyatın insanda uyandırdığı duygu durumu, onun kalbine yani ruha hitap etmesi, insandan insana duygu aktarımına vesile olmasıdır. Kalbe seslenmeyen ya da duyguları harekete geçirmeyen bir eserin, edebiyat kavramıyla bir bağı yoktur (Oğuzkan, 2001: 6).

İnsanın doğasında inanma ve sığınma duygusu vardır. Bu duyguyu ancak bir din doyurabilir. Dinin insanlara aktarımı içinde dil gereklidir. Din anlatımında insanları etkilemek ve dine davet etmek için edebi cümlelere yer verilmiştir. Bu da din ve edebiyatın arasındaki ilişkinin ortaya çıkma nedenini açıklamaktadır. (Önal, 2011: 3).

Edebiyat mekan ve zaman farklı olsa da yaşamış ya da yaşayan insanlara karşı bir sevgi oluşturur. Edebiyatın insanları birleştirici özelliği vardır. İnsanlar arasındaki mekan farklılıklarını ortadan kaldırarak ruhsal bir birliktelik oluşturur. Dinde ise kardeşlik vardır. Birlikte olma, bütün olma vurgulanır. Bunun göstergesi ise bazı ibadetlerin toplu olarak gerçekleştirilmesidir.

Sonuç olarak, edebiyat ve din insanın kişiliğinin gelişmesine, toplumsal yaşamı ve toplumlar arasındaki ilişkiyi düzenlemesine, toplumun birlikte huzurlu bir şekilde yaşamasına ve toplumların ilerlemesine katkıda bulunurlar. Ayrıca insanları iyiye, doğruya, güzele yönelme yolunda ve yeni değerler kazandırmaya da yardımcı olmaktadır (Kavcar, 1982: 7). Aşağıda edebiyat ve din eğitimi alanında sıklıkla kullanılan anı, hikaye, öykü, atasözleri, deyimler, ve biyografi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

6.Din Eğitiminde Materyallerin Yeri ve İşlevi

Öğretimin etkililiğini artırarak, daha üst düzeyde, kaliteli ve verimli bir öğrenmenin gerçekleşmesine yardımcı olmak için kullanılan her türlü malzemeye materyal denilmektedir (Yiğit, 2005:55).

Din eğitimi alanı varlık ve varoluşla ilgilenen bir alandır. Bu sebeple birey çevresinde olan birçok malzemeye ilişki kurabilir. DKAB öğretmenleri de çevredeki malzemelerden yararlanarak ders içinde kullanabilir. Çünkü DKAB dersi sadece bilişsel alana hitap etmemekte, bunun yanında duyuşsal ve devinişsel alanlara da hitap etmektedir. DKAB öğretmenleri bu bilinçle derslerinde materyal kullanmalı öğrencinin birden çok duyu organına hitap etmelidir. Böyle olduğu takdirde öğrenme kalıcı ve unutmada da bir o kadar geç olmaktadır (Akyürek, 2013:2).

Öğrenme-öğretmen sürecinde araç-gereç ve materyaller genelde öğretimi desteklemek amacıyla kullanılır. İyi tasarlanmış öğretim araç-gereç ve materyaller öğretimi zenginleştirir, öğrenmeyi artırır(Yalın, 2014:82).

Din öğretiminde ders içinde kullanılacak bir materyal dersin başında dikkat çekme, hazır bulunuşluk düzeylerini yoklamada, ön öğrenmeyi kontrol etmede, yeni öğrenmelere hazırlamada yardımcı olmaktadır. Dersin ortasında transfer etmede, örnekle zenginleştirmede, konuyu özetleme ve motivasyonu canlı tutmada kullanılmaktadır. Dersin sonunda pekiştirme, öğrenmeleri yoklama da, varsa yanlışları düzeltmede kullanılabilir (Avşar, 2010:22).

Korkmaz'a (2014) göre din öğretimin de kullanılacak araç-gereç ve materyallerin öğrenime katkılarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Soyut konuları somutlaştırır.
- Anlatılacak konunun içeriğini basitleştirir.
- Bireysel ihtiyaçların karşılanmasına yardımcı olur.
- Anlatılan konunun hatırlanmasını kolaylaştırır.
- Öğrencinin derse olan ilgi ve dikkatini çekmesine yardımcı olur.
- Öğrencinin öğretim sürecine aktif katılımını sağlar.
- Zamandan tasarruf sağlar.
- Güvenli gözlem yapma imkanı sağlar.
- İçeriği tutarlı bir şekilde sunma imkanı sağlar.

- Tekrar tekrar kullanılabilir. Bu sebeple ergonomiktir.
- Çoklu öğrenme ortamı sağlar.
- Öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımını sağlar.

7.Din Eğitiminde Kullanılabilecek Materyaller

7.1.Anı (Hatıra)

Meşhur olmuş kişilerin yaşadıkları ya da tanık oldukları olayları gözlem, bilgi ve izlenimlerini anlattıkları yazı türüne anı (hatıra) denir (Arıcı ve Ungan, 2011: 284; Kıbrıs, 2011: 283). Anıların ortaya çıkışı insanoğlunun yaşadıklarını paylaşma ihtiyacından doğmuştur. Geçmişimize baktığımızda ilk anı örnekleri Orhun yazıtlarında görülmektedir. Bu anılar bize hem o dönemi anlatmakta hem de insanoğlunun neleri başarabileceğini gözler önüne sermektedir (Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy, 2009: 178-180).

Anılar sadece yazarın kaleme aldığı olayı anlatmaz. Yazarın yaşadığı toplumun sosyal- kültürel özelliklerini yansıtır. Özellikle bilim, sanat ve siyaset alanındaki ünlü kişilerin anıları tarihi aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır. Anıları okuyan bir kişi yazarın yazdıklarını ve o günkü toplumun şartlarını gözünde canlandırmasına ve tarihe ışık tutmasına yardımcı olur (Aktaş ve Gündüz, 2001: 186).

Anılar çocukların seviyesine uygun olmalıdır. Onlar için ders çıkarıcı, eğitici bir niteliğe sahip olmalıdır. Çocuklar 9-12 yaşları arasında gerçeklere yönelme dönemindedir. Bu dönemde çocuk gerçek hayatı tanımaya başlar. Artık soyut, duygusal, gerçek bilgiler ilgisini çekmeye başlar (Arıcı ve Ungan, 2011: 287). Bu nedenle çocuklara gelişim dönemlerinde anılardan faydalanılabilir. Derslerde bu tür edebi metinlere yer verilerek dersler öğrenciler için daha ilgi çekici bir hale getirilebilir (Oğuzkan, 2001: 182).

7.2. Hikaye (Kıssa)

Bir takım kimselerin başından geçen olayları gerçeğe uygun olarak anlatan, anlatılan kimselerin karakterini çizen, yazınsal tür hikaye (kıssa) olarak isimlendirilmektedir (Oğuzkan, 2001: 98). Hikayenin tarihine bakıldığında oldukça uzun bir geçmişe sahip olduğu söylenebilir. Sümerler'in ve eski Mısırlılar'ın çocuk eğitiminde hikayeyi kullandıkları bilinmektedir (Arıcı ve Ungan, 2011: 227).

Hikayelerin çocuklar için sürükleyici bir yönü vardır. Kendileri hikayede okunan kahramanların yerine koyarlar. Çocuklar okunan hikayelerle bütünleşir, hikaye ile gerçek hayat arasında bir ilişki kurarlar. Ayrıca hikayeler çocuklara doğruyu ve yanlış gösterme, onlara öğüt verme açısından büyük önem taşır (Ay, 1999: 171). Hikayelerde bir çok olayların sebebini açıklayan görüş ve yorum bulunabilir. Çocuklar hikaye ile farklı ufuklara yolculuk ederek, onların düşünce dünyasını geliştirebilmektedir. Çocukları buldukları ortamın sosyal- kültürel özelliklerinden haberdar ederek onları topluma hazırlamaktadır.

Hikayeler kısa bir yazınsal tür olduğu için insanın okuma alışkanlığı kazanmasına, boş vakitlerin değerlendirilmesine büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Hikayenin amacı da budur. Çocuk uzun metinleri okumak istemeyebilir. Bu sebeple çocuklara önce kısa metinlerle başlayarak, yaş ilerledikçe daha uzun metinlere geçişle okuma sevdirebilir (Arıcı ve Ungan, 2011: 227).

Hikayeler öğretim içinde etkili yöntemlerden birisidir. Dini açıdan değerlendirildiğinde, Kuran-ı Kerim'de öğretim yöntemlerinden birisi olarak hikaye anlatımı ön plana çıkmaktadır. Kuran'da anlatılan hikayeler, insanlara doğruyu gösterme, nasihat etme, ders çıkarma gibi doğru davranışları insanlara öğretmek için kullanılmaktadır. Bir konunun kolay anlaşılması ve akılda kalması hikaye ile mümkündür. Bu açıdan bakıldığında hikayeler anlatımı kolaylaştırır, öğretime renk katar ve karmaşık meselelerin çözümüne yardımcı olur (Bolay, 2009:64).

Hikayeler, konunun insan zihninde canlı tutulmasına da yardımcı olur. Dini olarak da baktığımızda günlük hayatta sıklıkla karşılaşılan problemlere ilişkin bireylere yol gösterilmek istenildiğinde de hikayenin kullanıldığı görülmektedir (Bolay, 2009: 64). Dini açıdan değerlendirildiğinde, hadisi şeriflerde yer alan hikayeler, Kuran-ı Kerim'de anlatılan kıssalar insanların ders çıkarması, günlük hayatta karşılaşılabilecekleri sorunların etkili bir şekilde üstesinden gelebilmeleri için kullanılan yöntemlerden birisidir.

Teorik bilgiler, dinleyen insanları yorabilir ya da bu insanların dikkatlerini dağıtabilir (Okumuşlar, 2006: 237). Hikayeler ise dinleyicilerin dikkatini çekerek, dinleyicilerin anlatılanları anlamasını kolaylaştırır. Dini hikayeler insanlara sabrı, azmi, zorluklar karşısında yılmamayı öğretirken insanları motive eder. Ayrıca dini hikayeler öğrencilere soyut kavramların öğretilmesine de yardımcı olur.

Çocuk hikayelerinde olması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler (Arıcı ve Ungan 2011:228) tarafından aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir.

1. Hikayeler çocuğun seviyesine uygun olmalıdır.
2. Çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayıcı olmalıdır.
3. Çocuğun hayatına yeni anlamlar katmalıdır.
4. Çocuğun düşünce dünyasını zenginleştirmelidir.
5. Çocuğun iç dünyasında karışıklığa yol açmamalı, olumsuz davranışlardan uzak olmalıdır.
6. Çocuğun dil gelişimine yardımcı olmalı, yeni kelimeler öğrenmesine imkan vermelidir.
7. Hikayeler, ders çıkarabilecek biçimde olmalıdır.
8. Anlatımı çocuğu sıkmamalı, uzun tasvirlerden kaçınılmalıdır.

Hikayelerin örnek olaydan farkı ise örnek olay bir öğretim yöntemi olmasıdır. Hikaye ders içinde kullanılacak bir materyaldir. Örnek olayda ders içerisinde kısa bir olay anlatılır ve devamını ne olmuştur, neler olabilir, siz olsanız ne yapardınız vb sorular sorulur. Hikayeler farklı öğretim yöntemlerinde materyal olarak kullanılabilir.

7.3.Öykü (Menkıbe)

İnsan yaşamından değişik kesitler sunan, bunu yere ve zamana bağlayarak yapan, kısa yazın türü öykü olarak adlandırılmaktadır (Kavcar ve diğerleri, 2009: 94). Kısa olması, insanın yaşamından bir parça olması yönünden bakıldığında menkıbe olarak da isimlendirilebilir. Edebiyatta ise olay anlatımına öykü denilmektedir (Kıbrıs, 2011: 180). Öyküde anlatım akıcı ve sürükleyici bir dille anlatılır. Öyküde amaç insanın dikkatini çekmek ve motivasyonunu sağlamaktır (Güleryüz, 2006: 265). Öykü her yaş için vazgeçilmez bir olgudur.

Öykünün ana ögesi insandır. Öyküde insan hayatından kesitler anlatılır. Ayrıntılara girerek ana konudan uzaklaşmaz. Verilmek istenen mesaj açık ve nettir. Öyküde olay anlatımı ya birinci kişiyle yapılır ya da üçüncü kişi ağzıyla anlatılır. Birinci kişi öyküyü anlatıyorsa ya kendisi yaşamıştır ya da şahit olmuştur. Üçüncü kişinin anlattığı öykü ise okuyucu ile öykü arasında köprü görevi gören kişi olarak tanımlanabilir (Kavcar ve diğerleri, 2009: 95). Araştırmacılar tarafından öykü

yazımında dikkat edilmesi gereken bazı noktalar olduğu belirtilmektedir. Bu noktalar aşağıda sırasıyla belirtilmiştir.

1. Çocuğun yaş gruplarına dikkat edilmesi gerekmektedir. Örneğin okul öncesi çocukların öykülerinde çocuklar kendileri de kahraman olmak isteyebilirler. Fakat bu ileri yaşlar için geçerli bir durum değildir. Çocukların yaş seviyesine uygun olmalı ve sağlam bir kurgunun olması gerekmektedir (A. Yalçın ve Aytas, 2011: 127).
2. Öykü çocuğa yönelik olmalıdır. Sakıncalı konulara (politik, ideolojik) yer verilememelidir (F. Yalçın, 2011: 147).
3. Abartıdan, karmaşık olay anlatımından kaçınılmalı, sade bir dil kullanılmalıdır (A. Yalçın ve Aytas, 2011, s. 127).
4. Paragraflar çok uzun tutulmamalı, anlatımda mantık zinciri içerisinde bir yol izlenmelidir (Kıbrıs, 2011: 179).
5. Betimleme yerine konuşmalara çok yer verilmeli, okuyucuyu sıkmamalıdır.
6. Öykü çocuğun dikkatini çekecek, motivasyonunu artıracak bir nitelikte olmalıdır.
7. Aşırı öğretici ya da nasihat verici olmamalı, çocuk okuduğu metinden kendisi ders çıkarmalıdır.
8. Konusu, resimleri, başlığı çocuğun ilgisini çekebilmeli ve öykünün içeriği ile resimleri birbirleriyle uyumlu olmalıdır.

Öykü her yaştaki insan için ayrı bir önem arz etmektedir. Öykü, çocuğa istenilen davranışları kazandırmanın en kestirme yoludur. Batılı eğitimciler öykünün önemini fark ederek, eğitimlerde kullanmak için çalışmaya başlamışlardır. Aynı şekilde DKAB dersinde dini bir tutum ve davranışı kazandırmak için öykü anlatımına başvurulabilir (A. Yalçın ve Aytas, 2011: 127). Çocukların olumsuz davranışlarına karşı öykünün önleyici bir rolü bulunmaktadır. Çocukların yanlış davranışlarına karşı anlatılan bir dini öykü, çocukların ahlaki gelişimini olumlu yönde etkiler.

Öyküler(menkıbeler) dine, akla, ahlaka aykırı olmamak kaydıyla sınırlı olarak DKAB dersinde kullanılabilir. Bu bağlamda dersin içeriğine uygun olarak dikkatle

seçilmelidir. Böylelikle soyut kavramlar öykü ile somutlaştırılarak konunun anlaşılması kolaylaştırabilmektedir (Çakar, 2007: 68).

7.4. Atasözleri ve Deyimler

Büyük Türkçe Sözlük, atasözünü “uzun deneme ve gözleme dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz” olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu[TDK], 2011: 180). Atasözleri “sav” olarak da anılmaktadır fakat bu kullanım yaygın değildir (İnan, 2016: 18). Sözlü olarak günümüze kadar gelen atasözleri tarihimizin ve zengin kültürümüzün birer aynasıdır (Can, 2009: 8).

Geçmişten günümüze kadar sözlü olarak gelen verdikleri mesajlarla geleceğimize ışık tutan atasözlerinin birçok özelliği bulunmaktadır (Oğuz ve diğerleri, 2011: 204). Her şeyden önce atasözleri fikir yüklüdür. İnsanların hayat tecrübelerinden oluşmaktadır. Kalıplaşmış sözler olduğu ve halkın bir ürünü olmasından dolayı, şekil, içerik ve dil bakımından değiştirilmeleri mümkün değildir. İçlerinde mecaz, mübalağa, kinaye gibi farklı söz sanatları bulunmaktadır. Uzun denemeler ve düşünceler sonucunda doğmuştur. Denenmiş oldukları için toplumdaki çoğu kişi tarafından kabul edilmektedir. Bir konuyu uzun uzadıya anlatmak yerine atasözleri bir iki kelimeyle konuyu özetler. Geçmiş toplumların tecrübelerinden beslendiği için gelecek kuşaklara tecrübelerin transfer edilmesine yardımcı olur (Kayhan, 2009: 13).

Elçin’e göre (1981: 625) atasözü; ilk söyleyenin tespit edilemediği sözlerin içinde din, ahlak, hukuk gibi kuralları somuttan soyuta anlatan hikmetli sözlerdir. Anlaşılacağı üzere, az sözle çok şey anlatma özelliğinin bulunması, hikmetli sözler olması, nasihat vermesinden dolayı din eğitimi derslerinde kullanılabilir.

Deyimler ise genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbekleri olarak isimlendirilmektedir (TDK, 2011: 651). Herkes tarafından bilinen genel geçer tanımı ise, en az iki kelimedenden oluşan, kalıplaşmış söz öbekleridir (Kayhan, 2009: 9).

Deyimler anlatımın güzelleşmesine, dilin akıcı ve etkili olmasına katkıda bulunur. Deyimler, atasözleri gibi az sözle çok şey anlatma amacı gütmektedirler. Zaman içinde oluşmuş halka mal olmuş sözlerdir. Anlatıma canlılık katarlar. Bu sayede düşünce muhataba etkili bir biçimde yansıtılmış olur.

Aksoy'a göre (1998: 83) deyimler; buldukları toplumun dünya görüşünü, maddi ve manevi değerlerini, yaşam biçimlerini ortaya koyan sözlerdir. DKAB dersinin adından da anlaşılacağı gibi bir kültür dersi olmasından dolayı, öğrencilere anlatılan bir deyimın geçmişte yaşamış insanların kültürel değerlerinin gelecek nesillere aktarılmasında yardımcı olmaktadır.

Atasözleri ve deyimler çoğunlukla insanlara ders verme ve nasihat etme maksadıyla kullanıldığından toplumla eğitim arasında bir köprü vazifesi gördüğü söylenebilir. Toplumun değer yargılarını da ifade eden atasözleri, hem uyarıcı hem de ders verme amacı gütmektedir (Can, 2009: 7).

Deyim ve atasözlerinin küçük yaşlarda çocuklara öğretilmesi, çocuğun dil gelişimine yardımcı olur. Zaman içinde çocuk dildeki zenginliği fark eder. Ayrıca çocuk küçük yaşlarda edebi söz sanatlarını konuşarak öğrenebilecek, ileriki yaşlarında bu durum derslerine yardımcı olabilecektir (Kayhan, 2009: 6).

DKAB dersinde anlatılan bir deyim veya atasözü öğrencilerin ilgisini derse çekmesine, öğrencilerin konu üzerinde düşünmesine ve derse olan motivasyonunun artmasına katkı sağlayabilir. Böylelikle atasözü ve deyimlerin kullanımı öğrencide oluşması istenen merak ve araştırma ruhunun ortaya çıkmasına yardımcı olur. Ayrıca atasözü ve deyimlerin “güzel ve hikmetli söz, nasihat vermesinden” dolayı din eğitimiyle bağlantılıdır. Çünkü din de hikmetli sözler ve nasihatleri içinde barındırmaktadır. Hatta bir hadisi şerifte ‘Din nedir’ sorusunun cevabı: “Din nasihattir” buyrulmaktadır (Buhari, iman 42; Müslim, iman 95).

7.5.Biyografi

Biyografi sözcüğü dilimize Batı dillerinden giren bir kelime olup, biyo ve graf sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Yüzeysel anlamda yaşam-hayat çizgisi anlamına gelen bu sözcük, terim olarak “yaşam öyküsü” anlamına gelmektedir (Kıbrıs, 2011: 273). Diğer bir tanımda ise, biyografi ilimde, sanatta ve benzeri alanlarda toplum tarafından tanınan kişilerin, hayatlarının anlatıldığı edebi ürün olarak isimlendirilmektedir (A. Yalçın ve Aytaş, 2011: 177). Edebiyatımızda ilk biyografik eserler “menakıpname” ve “tezkire”lerdir. Menakıpname; din ve tarikat büyüklerinin kerametlerini konu alan yazılardır. Menakıpnamelerde din büyüklerinin kerametlerini abartılı bir şekilde anlatıldığı için modern biyografilerden ayrılır (Er, 2010: 33). Tezkire ise; geçmişte yaşamış belli bir meslekte kendini geliştirmiş kişilerin hayat hikayeleridir

ve genelde şairlerin hayatlarını ele alır (Özkırımlı, 2004: 238). Tezkireler edebiyat tarihi değildir. Onlar buldukları devri aydınlatan zengin malzeme kaynağı olması nedeniyle tezkirelerde yer alan biyografiler iyi değerlendirilmelidir. Siyer, Hz Muhammed'in hayatını konu alan eserlerin adıdır. Daha sonraki zamanlarda ise peygamberlerin hayatlarını ele alan (kıssas-ı enbiyalar) ve dinsel içerikleri ağır basan biyografik eserler ortaya çıkmıştır (Oğuzkan, 2001: 161, Akar, 2013: 10).

Biyografi topluma mal olmuş kişilerin hayatlarının bilinmeyen yönlerini ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Çünkü bir milletin medeniyetinin göstergesi yetiştirdiği âlim ve sanatkârlarla ölçülür. Medeniyete ışık tutan şahsiyetleri sadece bir yönüyle tanımak değil tüm yönleriyle tanımak için biyografi türü ortaya çıkmıştır (Akar, 2013: 12).

Biyografide amaç insanı insana tanıtmaktır. İnsanı bu tanıtmaya iten sebep ise meraktır. Biyografi yazarı, yaşayışı ve yaptıklarıyla örnek olabilecek kişilerin hayatlarını okuyucuya anlatırken bir yandan da tarihe ve edebiyata kaynaklık etmektedir (Budak ve Özçetin, 2008: 36).

Biyografik yazılar, hayatı yazılacak kişi hayattayken röportaj yapılarak yazılacağı gibi vefat ettikten sonra yakın çevresine başvurarak da yazılabilir (Er, 2010: 29). Bir biyografik yazının başarılı olabilmesi yazılacak şahsiyet hakkında en ince ayrıntısına kadar araştırma yapılmasıyla paralellik gösterir. Çünkü tüm yönleriyle tanınmayan bir kişinin hayatının kaleme alınması mümkün değildir. Bu sebeple yazar araştırmasını iyi yapmalı, yazısında yaratıcılık yeteneğine yer vermemelidir (Akar, 2013 :13).

Biyografiler bilgi ve belgelere dayanmaktadır. Bu bilgi ve belgeler için kişi hakkında daha önce yazılmış eserlerden, kayda alınmış bilgilerden, günlüklerden, fotoğraflardan ya da o kişinin hayatında yer edinmiş kimselerden yararlanılır (Böyük, 2017:7). Bu sebeple bilimsel araştırma yöntemlerine dayanan çalışmalar arasında da yer almaktadır. Biyografiler belgelere dayandığı için doğru ve güvenilirdir. Bu bağlamda yaşandığı çağın, bulunduğu toplumun durumunu açıklar niteliktedir. Tüm gerçekliğiyle anlatılan bir biyografi okuyucuya o ortamı yeniden yaşıyormuş hissini verir. Bu da okuyucuda anlatılanların hafızasına kolayca yerleşmesine yardımcı olur.

Biyografilerin 19. ve 20. yüzyılda gelişme gösterdiği söylenebilir (Oğuzkan, 2001: 183). Bu dönemlerde özellikle, 19. yüzyılda yazılan biyografilerde kahramanlar kusursuz bir şekilde tasvir edilmiştir. Çağdaş biyografide ise kahramanlar güçlü ve zayıf tüm yönleriyle ele alınmış, kahramanların eksik yönleri de dile getirilmiştir. Bu yönüyle çocuklar biyografide anlatılan kişiyi kendine daha yakın bulabilmiştir (A. Yalçın ve Aytaş, 2011: 183). Batıda ise biyografinin yeri ayrı bir önem taşımaktadır. Kimi ünlü şahsiyetler biyografi yazarlarıyla anlaşıp kendi biyografisini yazdırmaktadır (A. Yalçın ve Aytaş, 2011: 155).

Türk edebiyatında biyografik eserlere ilk örnek Göktürk Abideleri (Orhun Yazıtları)'dır. Taşlara kazılarak anlatılan hayat hikayeleri destansı bir anlatıma sahiptir. Bu eserler insanların yaşadıklarını nesilden nesile aktarmak amacıyla yazılmıştır. Türk edebiyatında biyografiler Tanzimat dönemi ile başlamıştır. Batı kültürünün etkisiyle biyografi türünde gelişim başlasa da gelenekten kopuş tam olarak gerçekleşmemiştir. Bu da biyografinin batının etkisiyle ilerleme kaydettiğini fakat geleneğin etkisinden kurtulamadığını gösterir (Akar, 2013:1-11).

Türklerin İslam dinini benimsemesiyle birlikte “siyer”, “menakıpname” gibi başlıklar altında ünlü şahsiyetlerin yaşam öykülerini konu alan kitaplar yazılmaya başlanmıştır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003: 140). Belli yaşlarda ün yapmış kişilerin hayatları çocukların ilgilerini çekmekte ve bu kişileri çocuklar kendileriyle özdeşleştirebilmektedir. Biyografide çocuk, biyografiye konu olan bireylerin başarılarını, yenilgilerini, azimlerini, sabırlarını, hayat mücadelelerini, başlarına gelen sorunları, bu sorunları çözmek için ne tür yöntemler kullandığına ilişkin bilgi sahibi olmaktadır. Böylece, biyografide anlatılan kişi aracılığıyla gerçek hayatta karşılaşılabileceği problemlere kendini hazırlayabilmektedir (Oğuzkan, 2001: 159).

Biyografi türünün zaman içinde gelişmesiyle çeşitli zümrelerin hayatları kaleme alınmıştır. Hz Muhammed'in hayatını anlatan kitapların yazılmasıyla başlamış akabinde sahabelerin, müfessirlerin, fakihlerin ve alimlerin hayatlarını anlatan eserlerle devam etmiştir. Bu kişilerin hayatları yazdıkları eserlerin güvenilirliğinin gösterilmesi bakımından büyük önem arz etmektedir (Akar, 2013: 5).

Din eğitimi açısından biyografi eğitimi farklı bilim adamları tarafından vurgulanmasına rağmen, bu konuda sınırlı sayıda araştırma gerçekleştirilmiştir. Örneğin, Gazali çocuk eğitimi hakkında verdiği bilgide, iyi insanların sözleri ve

meziyetli kişilerin hayatları çocuğa belletilmelidir. Böylece çocuğun gönlünde, faziletli olan insanlara karşı sevgisi kökleşir diyerek çocuklara, günümüzde ifade edildiği şekliyle biyografi öğretiminin faydalarına vurgu yapmıştır (Gazali, 1998: 160).

İslam dinine baktığımızda peygamberlerin hayatlarını anlatan eserlerin bolca yer aldığını görürüz. Kısas-ı Enbiya peygamber hayatlarını anlatan eserlerin genel adıdır. Kuran-ı Kerim'e baktığımızda yirmi sekiz peygamberin ismi geçmekte ve haklarında bilgi verilmektedir. Buna göre dinin ilk kaynağı olan Kuran-ı Kerim'in peygamberlerin hayatlarını anlatmadaki amacı, insanlara canlı örnek sunmak, nasihat etmek, somut örnekler ortaya koymak, ders çıkarmalarını istemektir (Şahin, 2002: 495).

Çocuk edebiyatına yönelik biyografik eserler Cumhuriyet dönemine kadar önemli bir gelişme göstermemekle beraber, bu dönemde de çocuklara yönelik biyografiler genellikle çeviri şeklinde ele alındığı görülmektedir (Er, 2010:35).

Ders içinde biyografinin materyal olarak kullanılması öğrencilere hem bir sanat zevkini tattırır hem de diğer derslerde işlediği bilgileri anlamlandırarak öğrenmesine, konuları pekiştirmesine yardımcı olur (A. Yalçın ve Aytaş, 2011: 182). Aynı zamanda biyografiler, öğrencilerin kültür seviyelerini artırmalarına, düşünce dünyalarını zenginleştirmelerine yardımcı olur.

Öğrencilerde oluşturulacak olan doğru davranış biçimlerini ve uymaları gereken ahlak kurallarını öğrencilere aktarmakta, edebiyat ve sanat etkinlikleri yardımcı olabilmektedir. Eğitimciler anlattıkları biyografi ile herhangi bir sorun içinden çıkamayan öğrencilere yardımcı olabilir. Ayrıca öğrencide oluşacak olan ahlaki yargıların gelişmesine katkı sağlar (Altaş ve Ay, 2007:120).

13-15 yaşlarında çocuklar gerçekçi hayat hikâyelerinden hoşlanmaya başlamaktadır (Yalçın ve Aytaş, 2011: 160). Bu bağlamda çocuk edebiyatının önemi büyüktür. Çünkü biyografi okumanın öğrenci üstünde eğitici bir rolü bulunmaktadır. Bunun yanında çocuklara okunan biyografi ile öğrenciler gerçek bir kahramanla tanışmış olacaktır (Yalçın ve Aytaş, 2011:155).

Okul çağı çocuklarına onların anlayacağı tarzda, aşına oldukları ve günlük hayatla ilişki kurabilecekleri konulardan hareketle din eğitimi verilmesi önerilmektedir (Köylü ve Nazıroğlu, 2012:160). 11-13 yaşındaki öğrencilerin öğrenmeye daha istekli oldukları ve öğretmenlerini memnun etmek için gayret gösterdikleri dönemdir. Ergenlik öncesi bu dönemde gerçek hayat hikayeleri anlatmak, öğretmen ve öğrencilerin

tecrübelerinin dile getirilmesi din eğitimi için ayrı bir öneme sahiptir (Köylü ve Nazıroğlu, 2012:161).

DKAB derslerinde, biyografik şahsiyetlerin, öğrencilerin bireysel ve ahlaki gelişimi açısından öğrencilerin gelişimine katkıda bulunduğu bilinmektedir. Bu sebeple biyografinin okunması öğrencilerin rol model olacak bu şahsiyetler ile bağ kurmalarını sağlayacaktır. Sosyal öğrenme kuramcısı Bandura'ya (1999) göre insanlar çevreyi sadece seyretmekle kalmaz, hayatlarının gidişatında aktif katılımcıdırlar. İnsan zihni gördüklerini kaydetme, üretme, karar verme, yapacağı hareketlerin sonucunu kestirme vb işlevlere de sahiptir. Bu kurama göre insanların öğrendikleri birçok davranış diğer insanların davranışlarını gözleme ve model alma yoluyla öğrenilir (Bayrakçı, 2007: 198-210).

Sınıf içinde anlatılan bir biyografi ile çocukta merak duygusu ve derse karşı motivasyonu artabilir. Öğrenci biyografide anlatılan kişi ile arasında bir bağ kurabilir ve böylece toplumca sevilen tarihi şahsiyetlere karşı saygı duymayı öğrenerek, onlara karşı bir hayranlık duygusu oluşturabilir. Ayrıca, öğrencilerin genel kültürlerinin ve sanat zevkinin artmasına yardımcı olur. Diğer derslerle de ilişki kurarak konunun pekişmesini sağlar (Oğuzkan, 2001: 159).

Ancak biyografi kullanımında dikkat edilmesi gereken bazı noktalarda vardır. Örneğin, çocuklara okutulacak biyografilerin, kişiliğiyle topluma örnek olabilecek insanların hayatlarından seçilmesi gerekmektedir. Çocukların ilgi alanlarına göre öğretmen o alanda yetişmiş ünlü kişilerin hayatlarını anlatan eserleri, öğrencilere tanıtması ve gerekli yönlendirmeleri yapması öğrencilerin motivasyonunu arttırabilir. Bu yaşlarda okunan biyografi kitapları çocuklarda yurt, millet, sanat sevgisi gibi duygularının ortaya çıkmasında etkili olur. Böylece çocukta sadece bilgi olarak öğrenme gerçekleşmeyecek, duygusal düzeyde bir öğrenme de gerçekleşmiş olacaktır. Biyografi aynı zamanda, çocuğun ilerideki hedeflerini belirlenmesine yardımcı olur (Kıbrıs, 2011: 273). İdeal şahsiyetlerin hayatlarını okumak çocukta dini ve ruhi tecrübelerin gelişmesine de imkan sağlar. Biyografide anlatılan kişi çocuğun ruhuna işlemekte ve onun bir parçası olmaktadır (Ay, 1999: 173).

Biyografinin diğer edebi türlerden farklılıkları da bulunmaktadır. Örneğin, biyografide hikayeden farklı olarak gerçekten yaşanmış olaylar ele alınır. Bu sebeple çocuk gerçeklik duygusunu tadabilir. Hatta gerçeği arama duygusu çocuğa yerleşebilir.

Kendi hayatında varsa olumsuzlukları giderebilir, ahlaki davranış problemleri varsa bunları değiştirme fırsatı bulabilir.

Her edebi türün yazımında olduğu gibi çağdaş ve modern bir biyografide de dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Bu noktalar şöyle sıralanmıştır: (Er, 2010: 41-42).

- Biyografi yazılırken yazılacak kişinin kim olacağına hangi yaş grubuna hitap edileceği iyi belirlenmelidir.
- Yazılan kişi hakkında ayrıntılı araştırma yapılması gerekmektedir.
- Biyografide anlatılan kişini sağ ise kendisiyle bizzat görüşülmeli, şayet vefat etmiş ise birinci derecede tanıklardan bilgi alınmalıdır.
- Biyografisi hazırlanan kişi hakkında gazete, dergi, anı vb türlerden mutlaka yararlanılmalıdır.
- Biyografisi yazılan kişinin sadece çocukluğu değil, gençlik ve yaşlılık dönemi yer alırken de kronolojik bir sıra olmalıdır.
- Biyografisi yazılan kişinin hayatı belgelerle desteklenmelidir.
- Biyografisi yazılan kişinin yaşadığı çevre, yaşam koşulları dikkate alınmalıdır.
- Biyografide yer alan bilgiler doğru ve eksiksiz olmalıdır.
- Biyografi de yazarın anlatımı akıcı ve sade olmalıdır.
- Biyografi nesnel olmalı, yorumlar yer almamalıdır.
- Biyografi yazım sırası: kişinin doğumu, öğrenimi, kişiliği, mesleği, önemli olayları, etkilendiği kişiler, hizmetleri ve vefatı şeklinde olmalıdır.
- Biyografisi yazılan kişinin hayatı olduğu gibi yazılmalı ekleme ya da çıkarma yapılmamalıdır.
- Biyografisi yazılan kişinin öne çıkan yönlerine ağırlık verilerek, gelecek kuşaklara hangi yönden örnek olacağı belirtilmelidir.

Biyografilerin yüzyıllar geçse de popülerliğini günümüze kadar korumuştur. Bu da insanların geçmişte yaşamış insanların hayatlarına olan merakının yanı sıra onları bugün ve yarında anma dürtüsünden kaynaklanmaktadır (Çelebioğlu, 2007:1). İnsanlarının hayatlarının nesilden nesile aktarılmasında biyografilerin yardımcı olduğunu söyleyebiliriz.

7.6.Otobiyografi

Yazarların kendi hayat hikayelerini kendilerinin yazdığı edebi türe denilmektedir. Otobiyografi tarafsız bir bakış açısıyla yazılmalıdır (Yaman, 2008: 217). Çünkü otobiyografiler de gelecekte tarihi aydınlatmak için kullanılabilir. Otobiyografide kişinin kendi hayatını kendisinin yazması ister istemez nesnel olamayacak, olaylara tarafsız bakamayacaktır. Bu sebeple otobiyografiler öznellik içermekte ve kesin olarak tarihi bir kaynak olarak kabul edilmemektedir (Alpaslan, 2009:254).

Otobiyografinin ilk örneği Aziz Augustinus'un din değiştirmesini konu alan İtirafı'dır. Bu türe verilebilecek diğer bir örnek ise Jan Jacques Rousseau'un İtirafı'dır. Rousseau eserinde hem hayatını hem de iç dünyasındaki gelişmeleri anlatmıştır. Bunun yanı sıra kendisine yöneltilen suçlamaları ret ederken diğer taraftan masumluğunu ispat etmeye çalışmıştır. Bunu yaparken de eserinde hayatında olup biteni doğrusu ve yanlışını ile ortaya koymuştur (Babacan, 2007: 204).

Böyük (2017)'e göre otobiyografi yazılarında belli başlı özellikler yer almaktadır. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Otobiyografide olayların kronolojik sıralaması vardır.
- Otobiyografi yazılarında ben dili ağırlıklı olarak kullanılmaktadır.
- Otobiyografide özel katılımcılara (arkadaşım, ailem vb) yer verilmektedir.
- Otobiyografi yazılarında kişi kendi yaşamını ele aldığı için öznellik ağır basmaktadır.
- Otobiyografide nedensellik ilişkisinin az olması, olayların sebep ilişkisi içinde anlatılmamasından kaynaklanmaktadır.

8. İlgili Yayın ve Araştırmalar

Gençtürk (2005) tarih öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisini incelemiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 149 (79 deney, 70 kontrol grubu) öğrenci oluşturmuştur. Deney grubunda yer alan öğrencilere biyografi yöntemine dayalı tarih öğretimi gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel yöntemle eğitim gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda biyografi yöntemiyle gerçekleştirilen tarih öğretiminin öğrencilerin akademik başarısını anlamlı

bir şekilde arttırdığı bulunmuştur. Yapılan bu araştırma ortaöğretime devam eden kız öğrencilere uygulanmıştır. Yani çalışma evreni sadece kız öğrencilerden oluşmaktadır. Deney grubunda bulunan öğrenci sayısı kontrol grubunda bulunan öğrenci sayısından fazla olduğu görülmektedir. Araştırmacı deney ve kontrol grubundaki öğrencilere yönelik kişisel bilgi formu(anne-baba meslekleri, öğrencinin doğum tarihi, bir önceki seneki okul başarı puanı) yapılmamıştır. Bu da sınıflar arasında başarı düzeylerinin homojen olmadığını göstermektedir. Araştırmacı öğrencilerin bilişsel açıdan eşit olduğunu düşünmüş fakat bunu herhangi bir veri ile ispat etmemiştir. Halbuki öğrenci başarı düzeyleri yarı deneysel desen olan yapılan çalışmayı etkilemektedir. Bu araştırmada bu göz ardı edilmiştir.

Erdem (2010) sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin akademik başarısına etkisini incelemiştir. Yarı deneysel desen kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada, çalışma grubunu 50 (25 deney, 25 kontrol) ortaokul öğrencisi oluşturmuştur. Deney grubundaki öğrencilere konular biyografi anlatımıyla gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel yöntemle öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, deney grubundaki öğrencilerin akademik başarılarının kontrol grubundaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde yüksek olduğu bulunmuştur. Bu bulgular, sosyal bilgiler dersinde biyografi kullanımının öğrencinin akademik başarısında etkili olduğunu göstermektedir. Araştırmanın çalışma evreni ortaokula devam eden öğrencilerden oluşması ve sayı olarak az olması çalışmanın benzer olduğunu fakat araştırmamızda 7.sınıf değil 6.sınıf öğrencilerin olması konunun muhatap yaş grubunun farklı olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca araştırmacı deney ve kontrol grubundaki öğrencilere yönelik kişisel bilgi formu(anne-baba meslekleri, öğrencinin doğum tarihi, bir önceki seneki okul başarı puanı) yapılmamıştır. Bu da sınıflar arasında başarı düzeylerinin homojen olmadığını göstermektedir. Araştırmacı öğrencilerin bilişsel açıdan eşit olduğunu düşünmüş fakat bunu herhangi bir veri ile ispat etmemiştir. Halbuki öğrenci başarı düzeyleri yarı deneysel desen olan yapılan çalışmayı etkilemektedir. Bu araştırmada bu göz ardı edilmiştir.

Oruç ve Erdem (2010) sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisini incelemiştir. Yarı deneysel desen kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada, araştırmacının deney ve kontrol grubunu yedinci sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Deney grubundaki öğrencilere biyografi tekniği kullanılarak öğretim gerçekleştirilirken, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel öğretim gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, sosyal

bilgiler öğretiminde biyografi tekniği kullanılarak ders işlenen deney grubunun sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının, geleneksel yöntemle ders işlenen kontrol grubundaki öğrencilerden daha olumlu olduğu görülmüştür. Araştırmacılar bu çalışmada öğrencilerin biyografi kullanılarak başarı düzeylerinin artışı ölçmenin yanında tutum ölçeği anketi kullanılarak biyografik tutumları da incelenmiştir.

Er (2010) ilköğretim evresindeki bireylerin “rol model” oluşturduğu gerçekliğinden hareket ederek, sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin “biyografi” kullanımına ilişkin görüşlerini ortaya koymaya çalışmıştır. Araştırmada 4-8. Sınıf sosyal bilgiler müfredatında bulunan biyografik unsurlara ilişkin görüşlerini almak için toplam 457 öğrenciye yönelik bir araştırma yapılmıştır. Araştırma sonunda sosyal bilgiler dersi müfredatının öğrencilerin beklentilerini kısmen karşıladığı sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra öğrencilerin biyografisini yazmak istedikleri meslek grubu “sanatçı ve yazar” oluştururken, biyografisini yazmak istedikleri kişileri seçme nedenlerini “kişilik özellikleri ve beğeni” oluşturmuştur. Biyografi de model aldıkları kişilerin özellikleri arasında öne çıkanlar “zeki oluşları ve meslekleri” oluştururken, biyografi yazılarında kullandıkları kaynaklar açısından “dijital kaynaklar” ilk sırada yer almıştır. Sonuç olarak sosyal bilgiler dersinde farklı meslek gruplarına ait birçok kişinin biyografisinin derste bulunmasına yönelik istek ve önerileri olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada öğrencilerin biyografi kullanımının akademik başarılarına etkisi araştırılmamış, öğrencilere anket çalışması yapılarak biyografi hakkında görüşlerine yer verilmiştir.

BÖLÜM 2

BULGULARIN YORUMLANMASI

Biyografiler geçmişte yaşamış önemli şahsiyetlerin hayatlarını öğrenmek için önemli bir kaynaktır. Derslerde yararlanılacak biyografilerde geçmişte yaşamış ünlü şahsiyetlerin hayatları kadar o dönemin kültürel, ekonomik özellikleri hakkında da bilgi vermektedir. Ders içinde ele alınan bir ünlü şahsiyetin biyografisinde şahsın olaylar karşısındaki duruşunu, olaylara verdiği tepkileri, edindiği bilgileri, hayat ve öğrenme adına verdiği mücadeleler ele alınmaktadır.

Bu araştırmada deneysel yöntem kullanılarak din eğitiminde biyografinin materyal olarak kullanımının öğrencilerin ders başarısına etkisi incelenmiştir. Deney ve kontrol grubunda ilk araştırma hipoteziyle tutarlı bir şekilde, anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda, araştırmanın ikinci ve üçüncü hipotezleriyle tutarlı bir şekilde, süreç içerisinde, deney grubunda biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı olarak gerçekleştirilen öğretimin ve geleneksel yöntemle gerçekleştirilen öğretimin kontrol grubundaki öğrencilerin bilgi düzeylerinde artışlar meydana geldiği görülmüştür. Ancak dördüncü araştırma hipoteziyle tutarlı olarak öğrencilerin ön test puanları kontrol edildiğinde, deney grubundaki öğrencilerin son test puanlarının kontrol grubundaki öğrencilerden anlamlı bir şekilde yani akademik başarılarında artış olduğu görülmüştür. Bu bulgular, geleneksel öğretim yöntemiyle karşılaştırıldığında, biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde öğrencilerin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi akademik başarılarının artırılmasında etkili olduğunu göstermektedir. Aşağıda ayrıntılı bir şekilde bulgular tablolarda yer almaktadır.

1. Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Puanları

Alt problemlerden birincisi olan DKAB dersinde biyografinin materyal olarak kullanımıyla öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel yöntemle öğretim yapılan kontrol grubu arasında ön test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık nedir sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 2 de deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön test puan ortalamaları ve standart sapma değerleri ve araştırmanın birinci hipotezini test etmek amacıyla gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t-testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2: Öntest puanları için gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t-testi sonuçları

	<i>n</i>	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Deney	21	7.00	2.65	41	.26	.794
Kontrol	22	7.23	2.99			

Tablo 2’de öğrencilerin ön test puanlarına ilişkin gerçekleştirilen bağımsız gruplar için t-testi sonucunda deney ve kontrol grubundaki bireylerin konu başarı testi puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür ($t(41) = .26, p > .05$). Başka bir ifadeyle, deney ve kontrol grubundaki bireylerin “İslamiyet ve Türkler Ünitesi” bilgi düzeylerinin benzer olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol gruplarına uygulanan başarı test sonuçları her iki grubunda konu hakkında daha önceden bir bilgilerinin olmadığını ve her iki grubunda bilgi düzeylerinin eşit olduğunu söyleyebiliriz.

2. Deney Grubu Ön Test -Son Test Puanları

Alt problemlerden ikincisi olan biyografinin materyal olarak kullanılmasıyla öğretim yapılan deney grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanlarında anlamlı farklılık nedir sorusu sorulmuş ve cevap aranmıştır.

Tablo 3’de deney grubundaki öğrencilerin biyografinin materyal olarak kullanımının uygulanmasından önce ve biyografinin uygulanmasından sonraki konu başarı testi puan ortalamaları ve standart sapmaları aynı zamanda araştırmanın ikinci hipotezini test etmek için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3: Deney grubu ön test-son test puanları için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları

	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ön test	7.00	2.65	20	7.02	.001*
Son test	12.62	3.40			

Not: $p < .001^*$.

Tablo 3’de görülen bağımlı gruplar için t-testi sonucuna göre deney grubundaki öğrencilerin biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı olarak gerçekleştirilen uygulamalardan önce ve sonra konu başarı testi puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(20) = 7.20, p < .001$). Deney grubundaki öğrencilerin

biyografi kullanımına dayalı olarak gerçekleştirilen uygulamalardan sonra akademik başarılarının anlamlı bir şekilde arttığı söylenebilir. Deney grubunda biyografinin materyal olarak kullanılmasıyla bir artış olmuştur. Çünkü öğrenciler konu hakkında bilgi sahibi olmuşlardır. Amacımız bu akademik başarının biyografinin materyal olarak kullanıldığında kontrol grubundaki öğrencilerin başarılarından yüksek olup olmadığıdır. Bu konuda araştırmamızın asıl amacını oluşturmaktadır.

3. Kontrol Grubu Ön Test- Son Test Puanları

Alt problemlerden üçüncüsü olan geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık nedir sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 4’de kontrol grubundaki öğrencilerin geleneksel öğretim gerçekleştirilmeden önce ve sonraki konu başarı testi puan ortalamaları ve standart sapmaları aynı zamanda araştırmanın üçüncü hipotezini test etmek için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4: Kontrol grubu ön test-son test puanları için gerçekleştirilen bağımlı gruplar için t-testi sonuçları

	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Ön test	7.23	2.99	21	2.22	.037*
Son test	9.00	3.61			

Not: $p < .05^*$.

Tablo 4’te görülen bağımlı gruplar için t-testi sonucuna göre kontrol grubundaki öğrencilerin geleneksel öğretimle gerçekleştirilen uygulamalardan önce ve sonra konu başarı testi puan ortalamalarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t(21) = 2.22, p < .01$). Kontrol grubundaki öğrencilerin geleneksel öğretime dayalı olarak gerçekleştirilen uygulamalardan sonra konu akademik başarılarının anlamlı bir şekilde arttığı söylenebilir. Kontrol grubundaki öğrencilerin son testlerindeki artış beklenen bir durumdur. Çünkü kontrol grubuna da geleneksel yöntemle de olsa konu anlatıldığı ve bilgi düzeylerinde bir artış olduğunu göstermektedir. Kontrol grubu öğrencileri konu anlatılmadan önceki puan ortalamaları 7.23 iken konu işlendikten sonraki puan ortalamaları 9.00’a yükselmiştir. Bu da öğrencilerin akademik olarak konu hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

4.Deney ve Kontrol Grubu Son Test Puanları

Dördüncü ve sonuncusu olan alt problem biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı öğretim yapılan deney grubu ile geleneksel yöntem kullanılarak öğretim yapılan kontrol gruplarının son test puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık nedir sorusuna cevap aranmıştır.

Tablo 5: Sontest puanları ortalama ve standart sapma değerleri

	<i>Ortalama</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>Düzeltilmiş Ort.</i>
Deney	12.62	3.40	12.67 _a
Kontrol	9.00	3.61	8.95 _b

Not: İstatistiksel olarak $p < .001$ düzeyinde anlamlı bir farklılık vardır: $a > b$.

Tablo 5’te deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin son test puan ortalamaları ve standart sapmaları aynı zamanda ön test puanlarına göre düzeltilmiş son test puan ortalamaları görülmektedir. Deney grubun son test ortalamaları 12.62 iken kontrol grubunun son test ortalamaları 9.00’dır. Deney grubunda biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı bir öğretim gerçekleştirilirken kontrol grubunda geleneksel yöntemle konu işlenmiştir. Her iki grupta da konu işlenmiş bilgi düzeyinde artış olurken biyografinin materyal olarak kullanıldığı deney grubunda artış kontrol grubundan gözle görülür derecede yüksek olduğu ve bu yüksekliği istatistik olarak ispat edildiği görülmektedir. Bu bulgular, alan yazında daha önce gerçekleştirilen ve biyografi kullanımının farklı derslerde ve farklı öğretim kademelerinde öğrencilerin akademik başarılarının ve derse yönelik tutumlarının daha olumlu hale getirilmesinde faydalı olduğunu gösteren araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Gençtürk, 2005; Erdem, 2010; Oruç ve Erdem, 2010). Örneğin, Gençtürk (2005) lise dokuzuncu sınıf öğrencilerine yönelik olarak tarih öğretiminde biyografi kullanımının etkililiğini incelediği araştırmasında, geleneksel yöntemlerle gerçekleştirilen tarih öğretiminin gerçekleştirildiği dokuzuncu sınıf öğrencilerle karşılaştırıldığında, biyografi kullanımına dayalı öğretimin gerçekleştirildiği öğrencilerin ünite başarısının anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğunu bulmuştur. Erdem (2010) tarafından ortaokul yedinci sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmada ise geleneksel öğretim yapılan sosyal bilgiler dersi öğrencileriyle karşılaştırıldığında biyografinin materyal olarak kullanımına dayalı olarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarısına etkisinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Tablo 5 ve tablo 6’ya bakıldığında DKAB dersleri içinde aynı durumun

söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Tablo 6’da ise gerçekleştirilen tek yönlü ANCOVA sonuçları görülmektedir.

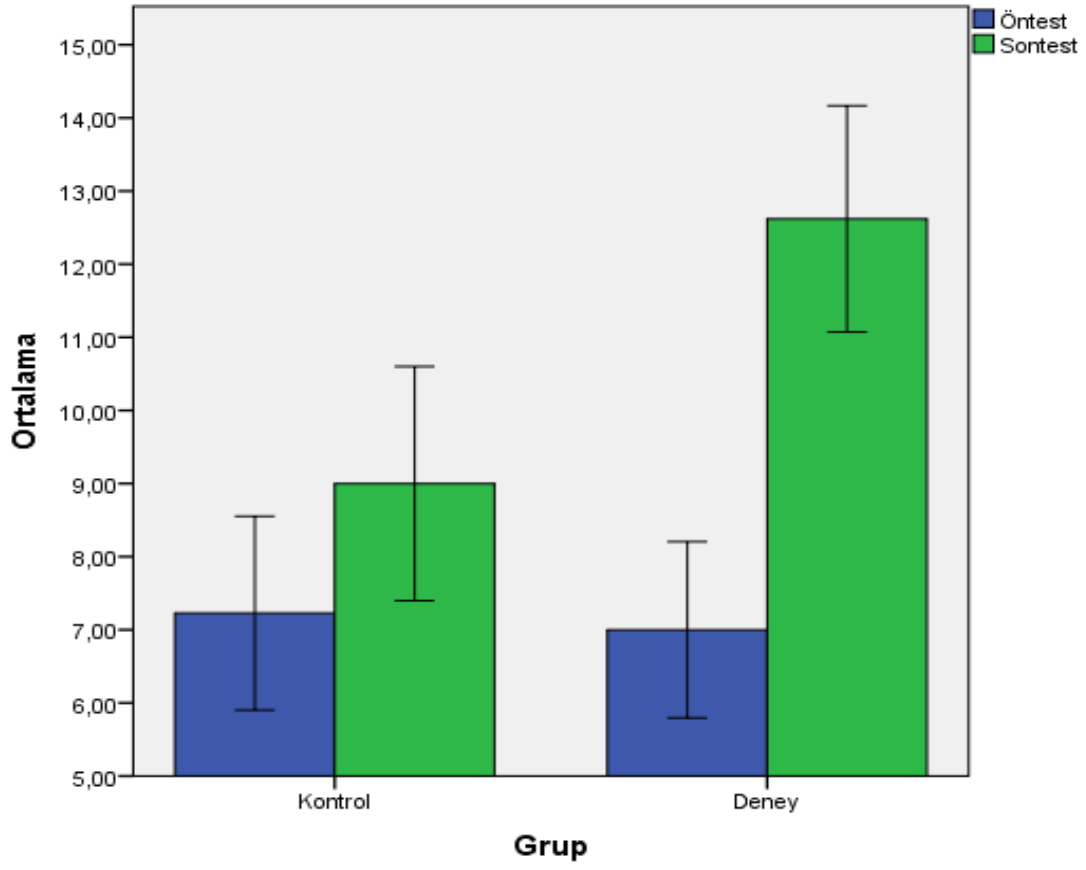
Tablo 6: Son test puanlarına ilişkin tek yönlü ANCOVA sonuçları

	<i>K.T.</i>	<i>Sd</i>	<i>K.O</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Ön test	55.59	1	55.59	4.95	.032*
Grup	147.84	1	147.84	13.16	.001**
Hata	449.37	40	11.23		
Toplam	645.67	42			

Not: K.T: Kareler Toplamı, s.d: Serbestlik derecesi, K.O: Kareler Ortalaması, $p < .05^*$, $p < .001^{**}$.

Tablo 6’da görüldüğü gibi gerçekleştirilen Tek yönlü ANCOVA sonucunda öğrencilerin ön test puanları kontrol edildiğinde son test puanlarında gruplar arasında anlamlı olan farklılık öğrencilerin bilgi düzeylerindeki artışın yanı sıra akademik başarı olarak da farklılaştığı görülmüştür ($F(1, 40) = 13.11$, $p < .001$). Tablo 4’te görüldüğü gibi, katılımcıların ön test puanlarına göre düzenlenmiş son test puanları deney ve kontrol grubu öğrencilerinde anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Öğrencilerin ön test puanları kontrol edildiğinde, deney grubu öğrencilerin ($Ort_{düz} = 12.67$) son test puanları kontrol grubu öğrencilerinden ($Ort_{düz} = 8.95$) anlamlı yani deney grubu öğrencilerin akademik başarılarının yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ön test ve son test puanlarındaki değişim grafiksel olarak Şekil-1’de görülmektedir.

Tablo 6 da görüldüğü üzere DKAB derslerinde biyografinin materyal olarak kullanımının akademik başarıya etkisi incelenmiş ve öğrencilerin akademik başarılarının artırılmasında biyografi kullanımının faydalı bir materyal olabileceği görülmüştür. Aynı zamanda önceki araştırmalar farklı sınıf düzeylerinde gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, altıncı sınıf öğrencilerinde de biyografi kullanımının konunun öğretilmesinde etkili olup olmayacağına ilişkin kanıtlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, bu araştırma önceki araştırma sonuçlarını desteklemekte ve biyografinin materyal olarak DKAB derslerinde de kullanılabilirliğini göstermiştir. Ayrıca faydalı bir materyal olduğunu göstererek DKAB öğretiminde kullanılabilirliği kanısına varılmıştır.

Şekil 1: Başarı puanlarının değişimi

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğrencilere bir konunun nasıl en iyi şekilde öğretilbileceği eğitim bilimleri araştırmacılarının ilgi duyduğu bir konu olmuş ve zaman içerisinde farklı öğretim yöntem, teknik ve materyallerin etkili olabileceği belirtilmiştir (Demirel, 2012: 70-130). Bu öğretim yöntem ve teknikleri içerisinde anlatım, örnek olay, problem çözme, gösterip yaptırma, gösteri, proje yönetimi, bireysel çalışma, tartışma yöntemlerinin yanı sıra, altı şapkalı düşünme, beyin fırtınası, benzetim, soru cevap, rol oynama, drama, konuşma halkası gibi teknikler öğretmenler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır (Demirel, 2012: 70-130). Bunun dışında öğretmenler ders içinde farklı materyaller kullanarak dersi eğlenceli hale getirmek ve konuyu anlamlı hale gelmesine yardımcı olmaktadır. Ders içinde kullanılan materyalin, faydaları ve sınırlılıkları olmasına rağmen, materyal kullanımını belirleyen en önemli etkenlerden biri, hangi derslerde kullanıldıklarıdır. Bunun yanı sıra ders içerisinde farklı materyal kullanımı çok sayıda faydasını içerisinde barındırmaktadır. DKAB dersleri bağlamında değerlendirildiğinde, biyografinin materyal olarak kullanılması öğrenci ve öğretmenlere yönelik çok sayıda avantajı içerisinde barındırmaktadır. Bunlar:

- Biyografinin materyal olarak kullanılması öğretmen tarafından öğrencilerin bulunduğu düzeye göre anlatılmak istenilen biyografilerin düzenlenmesine imkan sağlamaktadır. Böylece öğrencilerin DKAB öğretmenleri tarafından anlatılanların öğrencilerin öğrenmesi kolaylaşmaktadır.
- Biyografi uygulaması kolay ve ekonomik bir materyaldir. Bu nedenle, DKAB öğretmenleri kısa sürede farklı şahsiyetlerin biyografileri hakkında bilgi verebilir ve öğrencilere anlatılan şahsiyetler örnek rol model olabilir.
- Biyografinin kullanımı DKAB derslerinde sadece şahsiyeti tanıtmakla kalmaz yaşadığı dönemi de anlattığı için de çok yönlü öğrenmeyi sağlamaktadır.
- Öğrenciler öğretim sürecine birden çok duyuları ile katıldıklarından DKAB öğretmenleri bu materyali kullandığında öğrenciler anlamlı öğrenme imkanına sahip olurlar ve öğrenmeler daha kalıcı hale gelebilir.

- Biyografide öğrencilerin ilgisini ve dikkatini çekebilecek etkinlikler sıklıkla kullanıldığından öğrenciler anlatılanları öğrenmeye motive etmektedir.
- Konulara serpiştirilen ünlü şahsiyetler öğrencilerin seviyesine göre ayarlandığında öğrencilerin konuya olan merak ve ilgileri artabilecektir.

Sonuç olarak bu araştırmada DKAB derslerinde biyografinin materyal olarak kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına etkisi incelenmiştir. Yapılan çalışma belli bir bölgedeki öğrencilerin akademik başarısının artırılmasında DKAB derslerinde biyografinin kullanımının etkili bir materyal olduğu gibi aynı standartlarda uygulandığında başarılı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma sonuçları, araştırma sınırlılıkları ve biyografi kullanımıyla ilgili önceki araştırmalar dikkate alınarak aşağıdaki önerilerde bulunulabilir.

1. DKAB derslerinde öğrencilerin akademik başarılarını arttırmak isteyen DKAB dersi öğretmenleri öğretimi destekleyici materyallerden birisi olarak biyografileri kullanabilir.
2. DKAB öğretiminde özellikle öğrencilere model olmaları açısından biyografiler kullanılabilir.
3. DKAB derslerinde soyut ve karmaşık konuların öğrenciler için kolaylaştırılmasında biyografiler kullanılabilir.
4. Bu araştırmada sadece biyografinin materyal olarak kullanımının etkililiği belirli bir sınıf düzeyinde ve belirli bir konuda incelendiğinden, yapılacak araştırmalarda DKAB derslerinde biyografi kullanımının akademik başarıya etkisi farklı sınıf düzeylerinde ve farklı üniteler de incelenebilir.
5. Biyografi kullanımıyla ilişkili farklı öğretim kademelerinde DKAB öğretmenleri tarafından kullanılacak biyografik materyaller geliştirilerek öğretmenlerin kullanımına sunulabilir.
6. Biyografileri, sadece konu edindiği kişinin hayatıyla sınırlayamayız. Biyografiler aynı zamanda olayın geçtiği dönemin kültürünü, sosyal olay ve yaşantılarını vb durumlarını yansıtmaktadır. Bu yüzden biyografilerin öğretmenler tarafından derslerde kullanımı, öğrencilerin geçmiş dönemlerin sosyal ve kültürel yapısını daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir.

7. DKAB dersleri biyografi kullanımına uygun olarak konular yeniden düzenlenebilir.
8. Biyografinin etkililiğinden DKAB öğretmenlerine bahsedilip derslerinde biyografik materyaller kullanımı yaygınlaştırılabilir.
9. Son olarak DKAB derslerinde biyografi kullanımının akademik başarıyı arttırmakta faydalı bir materyal olabileceği dikkate alındığında, MEB tarafından hizmet içi eğitim ve seminerler düzenlenerek materyal kullanımının DKAB derslerinde yaygınlaşması sağlanabilir.
10. Öğretim programı hazırlayanlar konulara uygun ünlü şahsiyetlerin biyografilerine yer vermeli böyle olduğu takdirde öğrenciler konu ile şahsiyeti bağdaştırmasına yardımcı olunur, konu akıllarında kalmasa bile şahsiyetin özelliklerinden konunun hatırlanması kolaylaşmış olacaktır.
11. Bilim insanları hayatımızda önemli yeri olan şahsiyetlerin hayatını yeniden ele alıp düzenlemeli, yanlış bilgilerin düzenlenmesi için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Öğrencilere yönelik çocuk biyografi kitapları yazılıp ders içinde okutulması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Ağca, H. (1999). *Yazılı anlatım*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akar, G. A. (2013). *Tanzimat'tan II.Meşrutiyet'e Türk edebiyatında biyografi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.
- Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve deyimler sözlüğü*. İstanbul. İnkilap Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyürek, S. (2013). *Din öğretimi* (5. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- _____. (2015). İlk ve orta öğretimde din öğretimi: Kuramsal çerçeve. R.Doğan, R.Ege (Editörler). *Din eğitimi*. (s.89-113). Ankara. Grafiker Yayınları.
- Alpaslan, G. G. (2013). Öz yaşam öyküsü. N. Demir ve E. Yılmaz (Editörler), *Türk dili yazılı ve sözlü anlatım*. (s. 253-258). Ankara. Nobel Yayın Dağıtım .
- Altaş, N. Ve Arıcı, İ. (2012). Din eğitiminin bilimselleşme süreci. M. Köylü, N.Altaş (Editörler). *Din eğitimi*. (s.40-64) Ankara. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- _____. ve Ay, M. (2007). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi*. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.
- Arıcı, A. F. Ve Ungan, S. (2011). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitimine katkıları. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. (ss. 215-318). Ankara. Grafiker Yayınları.
- _____. (2011). *Yazılı anlatım el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Avşar, S. (2010). *İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler derslerinde coğrafya konularının öğretiminde materyal kullanımının öğrenci başarısına etkisi (Karabük ili örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Ay, M. E. (1999). *Çocuklarımıza Allah'ı Nasıl anlatalım*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Ayas, M. (2000). *İlköğretimde din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin başarısını etkileyen faktörler*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuzmayıs Üniversitesi. Samsun.
- Aydın, M. Z. (2004). *Din öğretiminde yöntemler* (11. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- _____. (2012). Din eğitimi. R.Doğan ve R. Ege (Ed.). *Ahlak eğitimi ve öğretimi*. (s.139-180). Ankara. Grafiker Yayınları.
- Babacan, M. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım*. İstanbul. 3F Yayınevi.
- Bacanlı, H. (2004). *Gelişim ve öğrenme* (10. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bandura, A. (1999). *Social cognitive theory: An agentic perspektive*. *Asian Journal of Social Psychology* 2:21-41.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal öğrenme kuramı ve eğitimde uygulanması. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(10), 198-210.
- Baytekin, Ç. (2011). *Öğrenme-öğretme teknikleri ve materyal geliştirme: Eğitim teknolojileri Materyal tasarımı Akıllı Sınıflar* (2. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, B. (1980). *Türkiye’de din eğitimi ve liselerde din dersleri*. Ankara: Emel Matbaacılık.
- _____. (1988). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- _____. (2007). *Eğitim bilimi ve din eğitimi*. Ankara. Gün Yayınları.
- _____. ve Selçuk, M. (1999). *Din öğretimi* (5. bs.). Ankara: Gün Yayıncılık.
- Bolay, S. H. (2009). *Din kültürü ve ahlak bilgisi* (3. bs.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Böyük, G. (2017). *İlkokul düzeyindeki çocuklar için hazırlanmış biyografiler üzerine bir doküman incelemesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.
- Budak, S. ve Özçetin, A. (2008). *11.Sınıf Dil Ve Anlatım Edebiyat- Konu Anlatımlı Soru Bankası*. Ankara. Zafer Yayınları.
- Buhari, (2010). *Sahih-i buhari tercüme ve şerhi*. Çvr Yıldırım, Harun. Sağlam Yayınevi.
- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2007). *Research methods in education* (6. bs.). London: Routledge.
- Çakar, A. (2007). *Din ve ahlak eğitiminde hikayenin kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Rize Üniversitesi, Rize.
- Çakmacı, C. C. (2009). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe eğitiminde kavram geliştirme açısından atasözü ve deyimler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak.

- Çelebioğlu, S. (2007). *Türk edebiyatı'nda modern biyografinin doğuşu*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Çelik, A. (2013). *Din eğitimi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınevi.
- Çelikten, M. ve Şanal, M. (2005). Öğretmenlik mesleği ve özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 207-237.
- D'Agostino, R. ve Pearson, E. S. (1973). Tests for departure from normality. empirical results for the distributions of b_2 and $\sqrt{b_1}$. *Biometrika*, 60(3), 613-622. doi:10.2307/2335012
- Dam, H. (2013). Çocukluk dönemi din eğitimi. M. Köylü (Ed.). *Gelişi Basamaklarına göre din eğitimi*. (s.13-65). Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2012). *Öğretme Sanatı : Öğretim ilke ve yöntemleri* (19. bs.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Dodurgalı, A. (1999). *Din eğitim ve öğretiminde ilke ve yöntemler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Doğan, R. Ve Tosun, C. (2003). *İlköğretim 6.7. ve 8 sınıflar için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi:özel öğretim yöntemleri*. Ankara. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Döndüren, H. (2001). *Delilleriyle İslam ilmihali*. İstanbul. Erkam Yayınları.
- Ebu Davud, S. (1987) *Süneni EbuDavud terceme ve şerhi*. Terc. Necati yeniel .İstanbul Şamil Yayınevi.
- Eker, O. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin yaşadığı sınav kaygısının nedenleri ve anne-baba tutumlarının sınav kaygısına etkisi: Merzifon örneği*. Nişantaşı Üniversitesi. İstanbul.
- Elçin, Ş. (1981). *Halk edebiyatına giriş*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Er, H. (2010). *Sosyal bilgiler eğitimi kapsamında ilköğretim öğrencilerinin "biyografi" kullanımına ilişkin görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara.
- Erdem, R. (2010). *Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Erden, M. (2009). *Eğitim bilimlerine giriş*. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- _____. (2012). *Eğitim bilimlerine giriş*. (6. bs.). Ankara. Arkadaş Yayınları.

- Eryılmaz, R. (1995). *Ortaöğretimde Din Kültürü Ve Ahlak Bilgisi Dersinin Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi. İstanbul.
- Gazali (1998). *İhya'u Ulum'id-Din*. (4 Cilt). (S. Güllü, Çev.) (C. 3). İstanbul. Huzur Yayınevi.
- Gençtürk, M. (2005). *Tarih öğretiminde biyografi kullanımı*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- George, D. ve Mallery, P. (2016). *IBM SPSS statistics 23 step by step: A simple guide and reference*. New York: Routledge.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Gündüz, T. (2013). Gençlik Dönemi Din Eğitimi. M. Köylü (Ed.). *Gelişi Basamaklarına Göre Din Eğitimi*. (s.65-104). Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Habergetiren, Ş. (2005). *Kehf Suresi'nin eğitim açısından tahlili ve değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Ho, R. (2014). *Handbook of univariate and multivariate data analysis with IBM SPSS*. Boca Raton: CRC Press.
- Hökelekli, H. (1983). *Ergenlik çağı gençlerinin dini gelişimi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi. Bursa.
- Işıkdoğan, D. (2014). Eğitime din eğitimi kaynaklarında öğretmen nitelikleri(tarihsel süreç). *Dicle Üniversitesi e-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, 11, 1-17.
- İbni Mace, M. (1983). *Süneni İbni Mace tercemesi*. Terc.Haydar hatipoğlu. İstanbul. Kahraman yayınları.
- İnan, İ. (2016). *Ortaokul Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerdeki Deyim, Atasözü Ve Özdeyişlerin Analizi Ve Türkçe Eğitime Katkıları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kabaklı, A. (2006). *Edebiyat ve eğitim*. İstanbul: Türk Edebiyat Vakfı Yayınları.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- _____, Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım* (6. bs.). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Kayhan, Ç. G. (2009). *İlköğretim 7.sınıf düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin deyim, atasözü ve bilmece dağarcıklarının belirlenmesi ve bunların öğretilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kemikli, B. (2013). Din ve edebiyat. H. Aksoy(Ed.). *Türk İslam edebiyatı*. (s.2-22). Eskişehir. Tc Anadolu Üniversitesi Yayını S:2073.
- Kıbrıs, İ. (2011). *Çocuk edebiyatı*. Kök Yayıncılık.
- Kılavuz, M. A. (2011). *Kuşaklararası din eğitimi*. İstanbul: Düşünce Kitabevi.
- Kıray, G. (2008). Öğrenmeyi etkileyen faktörler. Z. Cafoğlu, ve M. Aksüt (Editörler). *Eğitim psikolojisi*.(s.109-130). Ankara. Grafiker Yayıncılık.
- Kızılabdullah, Y. Ve Yürük, T. (2012). Din eğitimi ve öğretiminin temelleri. M. Köylü, N.Altaş(Editörler). *Din eğitimi*. (s.70-91) Ankara. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Koç, A. (2016). *Din eğitiminde etkili iletişim*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.
- Korkmaz, M. (2014). *Din öğretimi teknolojileri ve materyal geliştirme* (5. bs.). Kayseri: Tezmer Yayıncılık.
- Köylü, M. (2013). Giriş. M. Köylü (Ed.). *Gelişi Basamaklarına göre din eğitimi*. (s.1- 12). Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık.
- _____. ve Nazıroğlu, B. (2012). İlköğretimde din eğitimi. M. Köylü, N.Altaş (Editörler). *Din eğitimi*. (s.132-163) Ankara. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Kula, M.N. (2001). *Kimlik ve din*. İstanbul. Ayışığı Kitapları.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul. Remzi Kitapevi.
- Kuran-ı Kerim Meali. (2013).H.Altuntaş ve M. Şahin(Hazırlayanlar). (16. bs). Ankara. Diyanet
- Küçük, A. (2010). *Din ve eğitim*. Berikan Yayınevi.
- Memişoğlu, S.P. (2008). Etkili Öğrenme. Z. Cafoğlu, ve M. Aksüt (Editörler). *Eğitim psikolojisi*.(s.245-273). Ankara. Grafiker Yayıncılık.
- Müslim, H.(2014). *Sahihi Müslim ercemesi*. Terc.Mehmet sofuoğlu. İstanbul. İrfan yayınları.

- Oğuz, M. Ö., Ekici, M., Aça, M., Düzgün, D., Akarpınar, R. B., Arslan, M., ... Özkan, T. (2011). *Türk halk edebiyatı el kitabı* (10. bs.). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okumuşlar, M. (2006). Din eğitiminde etkin bir yöntem olarak hikâye. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 237-252.
- _____. ve Genç, F. (2012). Din eğitimi. R.Doğan ve R. Ege (Ed.). *Din eğitiminin bilimselleşmesi/neliği*. (s.53-79). Ankara. Grafiker Yayınları.
- Oruç, Ş. ve Erdem, R. (2010). Sosyal bilgiler öğretiminde biyografi kullanımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına etkisi. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 215–229.
- Önal, M. (2011). *Edebiyat ve iletişim*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Özkırımlı, A. (2004). *Türk edebiyat tarihi*. İstanbul. İnkilap Yayınları.
- Özpolat, A. (2002). *Sosyolojik açıdan öğretmenlik mesleği ve öğretmenlerin toplumdaki yeri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi. İstanbul.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Pallant, J. (2013). *SPSS survival manual: A step by step guide to data analysis using SPSS for windows*. London, UK: McGraw-Hill.
- Sarıçam, İ. (2001). *Hız Muhammed ve evrensel mesajı*. Ankara: TDV Yayın ve Matbaa.
- Sönmez, V. (2015). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*.(18. bs.). Ankara. Anı Yayıncılık.
- Şahin, M.S. (2002). *Kıssas-ı Enbiya TDV İslam ansiklopedisi*. (25. Cilt). Ankara: TDV Yayınları.
- Şimşek, T., Yalçın, F. ve Yakar, Y. M. (2011). Çocuk edebiyatı. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı* içinde (ss. 11-41). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Taşdemir, M. (2003). *Eğitimde planlama ve değerlendirme*. Ankara. Ocak Yayınları.
- Tekin, H. (2000). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Yargı Yayınevi.
- Tosun, C. (2015). *Din eğitimi bilimine giriş*. Ankara: Pegem Akademi.

- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe sözlük* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ukaylî, Ebû Cafer Muhammed b. Amr. (1984). *Kitâbü'd-Duafâi'l-kebîr* (thk. Abdülmü'ti Emin Kal'acî), I-IV, Beyrut.
- Yalçın, A. Ve Aytaş, G. (2011). *Çocuk edebiyatı*. Ankara. Akçağ Yayınları.
- Yalçın, F. (2011). Çocuk Edebiyatı Türleri Ve Çocuk Eğitime Katkıları. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı* İçinde (ss. 141-157). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Yalın, H.İ. (2014). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Ankara. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yaman, E. (2008). *Yazma Sanatı*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Yazır, E. H. (1992). *Hak Dini Kur'an Dili (10 Cilt)*. (S. Güllü, Çev.) (C. 1-13, C. 1). İstanbul: Huzur Yayın Dağıtım.
- Yiğit, N. (2005). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Trabzon.
- Yürük, T. (2015). İlk Ve Orta Öğretimde Din Öğretimi: Din Dersleri. R.Doğan, R.Ege (Editörler). *Din eğitimi*. (s.115-147). Ankara. Grafiker Yayınları.

Ek- 1: Test Yönergesi

Değerli Öğrenciler,

Bu test Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin “Türkler Arasında İslam’ın Yayılmasında Etkili Olan Bazı Şahsiyetler” konusuyla ilgili ne düzeyde bilgiye sahip olduğunuzu belirlemek amacıyla hazırlanmıştır.

Testlere vereceğiniz cevaplar kesinlikle sınav amaçlı bir değerlendirme yapılmayacaktır. Bu nedenle cevabından emin olmadığınız soruları boş bırakınız.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür eder, başarılar dilerim.

Ferde KAZANCI

Ek-2**SORULAR**

1-Aşağıdakilerden hangisi Türkler arasında İslamiyet'in yayılmasında etkili şahsiyetlerden birisi değildir?

A)Ebu Hanife

B)Yunus Emre

C)Hz Ebu Bekir

D)Hacı Bektaşî Veli

2) - Asıl adı Numan'dır,lakabı İmam-ı Azam'dır.

- Fıkıh üzerine eserler yazmıştır.

- Daha çok Türkiye'de uygulanan bir mezhebin önderidir.

Yukarıda özelliklerinden bahsedilen ünlü İslam bilgini hangisidir?

A) İmam Maturidi

B) Yunus Emre

C) Ebu Hanife

D) İmam Şafii

3)- Medine'de doğmuştur.

-Hz Peygamberin soyundandır.

-Türkler arasında İslamiyet'in yayılmasında hizmet etmiştir.

Yukarıda özelliklerinden bahsedilen ünlü İslam bilgini hangisidir?

A)Ahi Evran

B)Ali El Rıza

C)Maturidi

D)Ebu Hanife

4) "Ney" ve "sema" denildiğinde aşağıdakilerden hangisi akla gelmektedir?

- A)Ahmet Yesevi
B)Mevlana
C)Hacı Bektaşî Veli
D)Ebu Hanife

5) "Kitabüt Tevhit" ve "Te'vilatül Kuran"adlı eserlerin yazarı kimdir?

- A)Ahi Evran
B)Yunus Emre
C)Maturidi
D)Ali Er-Rıza

6) -On iki imamdan biridir.

-Türklerin İslamiyet'e girmesinde etkili olmuştur.

-Tus şehrinde şehit edilmiştir ve bu şehre "Meşhed" "Şehit edilen yer"adı verilmiştir.

Yukarıda özelliklerinden bahsedilen ünlü İslam bilgini hangisidir?

- A)Hacı Bektaşî Veli
B)Ali El-Rıza
C)Maturidi
D)Ahmet Yesevi

7) Türklerin İslam'a geçiş sürecinde etkili olan Ahmet Yesevi'nin en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Divan-ı Hikmet
B)Makalat
C)Mesnevi
D)Fıkhu'l Ekber

8)Pir_i Türkistan olarak bilinen Türk Tasavvuf öncüsü aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Mevlana
B)Yunus Emre
C)Hacı Bektaşî Veli
D)Ahmet Yesevi

9) “Makalat” adlı eser aşağıdakilerden hangisine aittir?

- A)Hacı Bektaşî Veli
B)Yunus Emre
C)Ebu Hanife
D)Maturidi

10) “Mevlana,Yunus Emre,Ebu Hanife,Ahi Evran,Ahmet Yesevi vb”

Yukarıda ismi sayılan şahsiyetlerin Türklere katkıları ne olmuştur?

- A)Türklere bilimi öğretmişlerdir
B)Türklerin yerleşik hayata geçmelerini sağlamışlardır
C)Türklerin İslam’a girmesinde rol oynamışlardır
D)Türklere savaşta yardımcı olmuşlardır

11)Ahilik teşkilatının kurulmasında ve yayılmasında etkili olan şahsiyet aşağıdakilerden hangisidir?

- A)Mevlana
B)Ahi Evran
C)Ahmet Yesevi
D)Ali El Rıza

12) 2007 yılını UNECO ne yılı ilan etmiştir?

- A)Yesevi yılı
B)Bektaşî yılı
C)Mevlana yılı
D)Ahi Evran yılı

13) “Müzik eşliğinde semah gösterisi” denildiğinde aşağıdakilerden hangisi akla gelmektedir?

- A)Hacı Bektaşî Veli
B)Yunus Emre
C)Mevlana
D)Ahmet Yesevi

14) -Düşüncesinin özü insanı sevmektir.

-İnsanlar arasında din,mezhep,ırk,dil,renk,sınıf ayrımı yapılmasına karşı çıkmıştır.

-Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü” sözünü söyleyen

Aşağıdakilerden hangisidir?

A)Ahmet Yesevi

B)Mevlana

C)Yunus Emre

D)Hacı Bektaşî Veli

15) -Nişabur’da doğmuştur.

-Sevgi,kardeşlik,hoşgörü,birlik,beraberliği ve güzel ahlakı öğütlemiştir.

- “İncinsen de incitme” sözünün söyleyen

Aşağıdakilerden hangisidir?

A)Ahmet Yesevi

B)Hacı Bektaşî Veli

C)Mevlana

D)Yunus Emre

16) Mevlana’nın en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A)Te’vilatül Kuran

B) Kitabüt Tevhit

C)Makalat

D)Mesnevi

17)- Azerbaycan’da doğup Türkistan ve Horasan da eğitimini tamamlamıştır. Anadolu’ya gelerek Kırşehir’e yerleşmiştir. Toplumun büyük bir kısmını meslek edinmeye yönlendirerek onların meslek sahibi olmalarını sağlayan aşağıdakilerden hangisidir?

A)Mevlana

B)Ali El Rıza

C)Ahmet Yesevi

D)Ahi Evran

18)-Afganistan’ın Belh şehrinde dünyaya geldi.

-Babası büyük alimdi.Ailesiyle birlikte Anadolu’ya gelerek Konya’ya yerleşmişlerdir.

- Konya da vefat etmiştir.

Yukarıda özelliklerinden bahsedilen ünlü İslam bilgini hangisidir?

A)Mevlana

B)Ahmed Yesevi

C)Yunus Emre

D)Hacı Bektaşî Veli

19) Yazdığı şiirlerinde Allah ve insan sevgisini coşkulu biçimde işleyen şairimiz hangisidir?

A)Hacı Bektaşî Veli

B)Mevlana

C)Yunus Emre

D)Ahi Evran

20) Türklerin İslam'a geçiş sürecinde etkili olan Ebu Hanife'nin en önemli eseri aşağıdakilerden hangisidir?

A)Makalat

B)Divan-ı Hikmet

C)Fıkhu'l-Ekber

D)Mesnevi

Ek-3**MEVLANA CELALEDDİNİ RUMİ****1207-1273**

Tasavvuf edebiyatında yetiştirdiğimiz en üst fikir dahisi olan Mevlana Celaleddin, İslam dünyası ve tasavvuf aleminde sevilip sayılan dünyaca tanınan önemli şahsiyetlerden birisidir. Mevlana sıfatı, din büyüğü ve insanlık efendisi anlamına gelmekte bunun yanı sıra yüksek kimselere verilen lakaptır. Rumi ise, Şairimiz beş yaşında babası ile Belh'ten göçüp Karaman ve Konya'da olgunlaştığı ve zirveye ulaştığı için "Anadolulu" anlamında ona verilmiş bir sıfattır.

Mevlana 1207 tarihinde Horosan'ın Belh şehrinde doğdu. Aile olarak soylu bir aileye sahipti. Büyük İslam bilginlerinden olan babası Bahaeddin Veled, Belh'te "Sultanü'l- Ulema" diye şöhret yapmış bir din ve maneviyat büyüğü idi.

Bahaeddin Veled ailesi ve dervişlerini de alarak Anadolu'ya geldi. Burada Karaman iline yerleşti. Mevlana burada Gevher Hatunla evlendi ve Alaeddin Çelebi, Sultan Veled isimli iki oğlu oldu. Mevlana, babasını Karaman'daki medresesinde yetişip sayılı bilginlerden olmuştu. Anadolu Selçuklu sultanı I. Alaeddin Keykubat'ın daveti üzerine (1228) Konya'ya yerleştiler.

Babası 1231 yılında vefat edince ona bağlananlar Mevlana etrafında toplandılar. Seyyid Burhaneddin'den ders alarak din ve tasavvuf ilimlerinde büsbütün yücelen Mevlana artık Konya'nın odağı olan bir müderris haline gelmişti. Tüm illerden insanlar Mevlana'nın sohbetini dinlemeye geliyorlardı.

Mevlana ilimde ilerlemişken Konya'da Şems-i Tebrizi(Tebrizli Şems) isimli bir dervişle karşılaştı. Koyu bir sohbe koyuldular. Şems'in sohbeti Mevlana'yı etkilemişti. Bundan sonra Şems Mevlana'nın Allah aşkı yolundaki mürşidi olacaktır. Şems Mevlana'yı tasavvuf yönünden daha üst makamlara taşıdı. Artık sohbet meclisi insanlarla dolup taşıyordu. Şems'in ani ölümü ile Mevlana uzun süre inzivaya çekildi. Bu inziva ile tasavvuf yolundaki olgunlaşmayı tamamladı. Anadolu ve Konya'nın en büyük mürşidi haline geldi.

Ney eşliğinde “sema” yapılırdı. Sema ilahi aşk ila dönme eylemidir. Mevlana şiirlerini “mesnevi” adlı esrinde toplamıştır.

Yaşamını “Hamdım, Piştim, Yandım” sözleri ile özetleyen Mevlâna 17 Aralık 1273 Pazar günü Hakk'ın rahmetine kavuştu. Mevlâna'nın cenaze namazını Mevlâna'nın vasiyeti üzerine Sadreddin Konevî kıldıracaktı. Ancak Sadreddin Konevî çok sevdiği Mevlâna'yı kaybetmeye dayanamayıp cenazede bayıldı. Bunun üzerine, Mevlâna'nın cenaze namazını Kadı Sıraceddin kıldırdı. Mevlâna ölüm gününü yeniden doğuş günü olarak kabul ediyordu. O öldüğü zaman sevdiğine yani Allah'ına kavuşacaktı. Onun için Mevlâna ölüm gününe düğün günü veya gelin gecesi manasına gelen “Şeb-i Arûs” diyordu ve dostlarına ölümünün ardından ah-ah, vah-vah edip ağlamayın diyerek vasiyet ediyordu.

Hazret-i Mevlânâ'nın Ölümüne ve Mezara Bakışı

“Ölüm günümde tabutum yürüyüp gitmeye başladı mı, bende bu cihanın gamı var, dünyadan ayrıldığıma tasalanıyorum sanma; bu çeşit şüpheye düşme, bana ağlama,

yazık yazık deme. Şeytanın tuzağına düşersen işte hayıflanmanın sırası o zamandır. Cenazemi görünce ayrılık ayrılık deme. O vakit benim buluşma ve görüşme zamanıdır. Beni kabre indirip bırakınca, sakın elveda elveda deme; zira mezar cennetler topluluğunun perdesidir. Batmayı gördün ya, doğmayı da seyret. Güneşe ve aya batmadan ne ziyan geliyor ki? Sana batmak görünür, ama o, doğmaktır. Mezar hapis gibi görünür, ama o, canın kurtuluşudur. Hangi tohum yere ekildi de bitmedi? Ne diye insan tohumunda şüpheye düşüyorsun? Hangi kova kuyuya salındı da dolu dolu çıkmadı? Can Yusuf'u ne diye kuyuda feryad etsin? Bu tarafta ağzını yumdun mu o tarafta aç. Zira senin hayuhuyun, mekansızlık aleminin fezasındadır.”

Hazret-i Mevlânâ Ziyaretçilerine der ki:

-Ölümümüzden sonra mezarımızı yerde aramayınız. Bizim mezarımız ariflerin gönüllerindedir.

Mevlana'nın görüşleri

Din yolunda sarf etmek üzere kazandığın mala Peygamber ne güzel mal demiştir.”
“suyun geminin içinde olması geminin helakidir. Gemi altındaki su ise gemiye; geminin yürümesine yardımcıdır...”

Hazreti Mevlânâ'nın tasavvufunda gaye, kulluk ve yokluktur.

Hazreti Mevlânâ'nın tasavvufunda yaratılışın, hayatın manası aşktır. Aşk ise kimseye niyazı, ihtiyacı olmayan Allah'ın vasıflarındandır. Ondan başkasına aşık olmak da geçici bir hevestir. Yaratılışın sebebi, bütün hastalıkların tabibi; böbürlenmenin, bencilliğin devası, elemelerin merhemi ilahi aşktır. “Aşk, o şuledir ki parladı mı sevgiliden başka ne varsa hepsini yakar”

Mevlânâ'nın tasavvufunda esas, gönül sahibine erişmek ve cevher olmaktır. Hazreti Mevlânâ şöyle buyurur; “Allah ile oturup kalmak isteyen kişi, veliler huzurunda otursun.”

Hazreti Mevlânâ'nın İslâmiyeti anlayış tarzı ise şöyledir; Mevlânâ, ‘Muhakkak ki sizin, Allah'ın yanında en kerim olanınız Allah'tan çok korkup günah işlemeyeninizdir’ ayetin şuuruyla daima Kur'ân hükümlerinin adabına riayet ederek Allah'ın haram

kıldığı şeylerden çekinmiş; hülâsa Allah'tan kendisini uzaklaştıracak şeylerin hepsinden daima sakınmıştır.

Mevlana'dan kıssalar

Mevlâna, Allahü teala'nın yarattığı bütün mahlûkata merhamet sahibi idi. Bir gün Nefisüddîn Sivâsî'ye bir kuruş verip ekme aldırıldı. Ekmeği eline alıp bir viraneye gitti. Nefisüddîn de gizlice onu takibe başladı. Sonunda, Mevlâna'nın o ekmeği yeni yavrulmuş bir köpeğe kendi elleriyle yedirdiğini gördü. Mevlânâ dönüşünde, Nefisüddîn'in kendisini takip ettiğini anlayıp; "Bu hayvan yedi gündür açtır ve yavrularına şefkatle bakmış ve hiç yanlarından ayrılmamıştır. Rasulullah efendimiz bir hadis-i şeriflerinde; "Merhametlilerin en büyüğü olan Allahü teâlâ, kullarından merhametli olanlara merhamet eder. Ey ümmet ve Ashabım! Siz de O'nun yarattıklarına merhamet ediniz ki, size de sema ehli merhamet etsin" buyurdu. Nefisüddîn bu sözler üzerine ağlayarak Mevlâna'nın ellerini öptü ve hayvanlara bile bu kadar merhametli olan siz, dostlarınıza da merhamet edersiniz." dedi. Bunun üzerine Mevlana; "Evliyaullahın merhameti pek çoktur; bütün mahlûkata şüphesiz merhamet eder." buyurdu.

Selçuklu Sultanı Rükneddin, Mevlana'ya beş kese altın gönderip almasını arzu etti. Talebelerinden Mecdüddin, Mevlana'ya altınları arz edince; "Beni hakikaten seviyorsanız, bu altınları dışarıdaki çamurun içine atın!" buyurdu. Talebeleri bu emri derhal yerine getirdiler. Dünyaya kıymet veren bazı kimseler, bu altınları almak için çamurun içinde aramaya başladılar. Fakat üstleri, başları, yüzleri çamurdan görünmez hâle geldi. Mevlana, talebelerine onların bu vaziyetlerini göstererek; "Bu altınlar, şu gördüğünüz dünya ehlinin üstünü başını batırdığı gibi, ahiret ehli olanların da kalbini karartır, kirletir. Çeşitli günahlara sevk edip, ibadetlerden alıkoyar. Bu sözlerimi yanlış anlamayınız. Dünya için çalışmayınız demek istemiyorum. Dünya malının muhabbetini kalbinize koymayınız diyorum. Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalışmak lâzım geldiğini herkes bilir. Burada dikkat edilecek nokta; hırs ve tama yapmadan kanâat üzere bulunmaktır. Dünyada, âhiret saadeti için çalışmalı, kazanmalı, niyeti düzeltmelidir. Çünkü İslâmiyet, insanlara faydalı olmayı emreder. En büyük saadet, en büyük sermaye, helâlinden kazanıp, hayır ve hasenat yaparak âhirete göndermektir. Buna rağmen asıl sermaye, mal, mülk, para sahibi olmak değil, ilim, amel, ihlâs ve güzel ahlâk sahibi olmaktır." buyurdu.

Ek-4**YUNUS EMRE**

Anadolu'da tasavvuf akımının ve Türkçe şiirin öncüsüdür. İnsan sevgisine dayanan bir görüşü geliştirmiştir. Yaşamı konusunda yeterli bilgi olmadığı gibi onunla ilgili kaynaklarda anlatılanlar da birbirini tutmaz. Nerede, hangi yılda doğduğu kesinlikle bilinmiyor. Kimi kaynaklarda Anadolu'ya Doğu'dan gelen Türk oymaklarından birine bağlı olup, 1238 dolaylarında doğduğu söylenirse de kesin değildir. 1320 dolaylarında Eskişehir'de öldüğü söylenir.

Yapılan araştırmalara göre şiirlerinin toplandığı Divan ölümünden yetmiş yıl sonra düzenlenmiştir. Anadolu'da "Yunus Emre" adını taşıyan ve Yunus Emre'den çok sonraları yaşamış başka şairlerin yapıtlarıyla karışan şiirlerinin bir bölümü dil incelemeleri sonunda ayıklanmış, böylece 357 şiirin onun olduğu konusunda görüş

birliğine varılmıştır. Gene Yunus Emre adını taşıyan ve başka şairlerin elinden çıktığı ileri sürülen 310 şiir daha derlenmiştir.

Yunus Emre'nin şiirinde işlenen konular insan, tanrı, varlık birliği, sevgi, yaşama sevinci, barış, evren, ölüm, yetkinlik, olgunluk, alçakgönüllülük, erdem, eli açıklık gibi genellikle gerçek yaşamı ilgilendiren kavramlardır.

Sevgi insanda birleştirici, bütünleştirici bir eğilim niteliğindedir. Çünkü sevgi kendini başkasında, başkasını kendinde bulmaktır. Sevginin olmadığı yerde, öfke, kırgınlık, çözümlenme ve birbirinden kopukluk gibi olumsuz durumlar ortaya çıkar. Sevginin değerini yalnız seven bilir, sevmek de bir bilgelik, bir olgunluk işidir. Bütün varlık türlerini birbirine bağlayan, onları tanrısal evrene yönelten sevgidir.

Yunus Emre'nin edebiyat tarihi bakımından, önemli bir yanı da Anadolu'da, Türkçe şiir dilinin öncüsü olması ve tasavvuf sorunlarını yalın, kolay anlaşılır bir dille söyleyişi nedeniyle. Şiirlerinin ölçüsü, Türkçenin ses yapısına uymayan "aruz" olmakla birlikte söyleyişi akıcı, sürükleyici bir nitelik taşır. Tasavvufun en güç anlaşılır kavramlarını, Türkçenin ses yapısına uygun biçimde dile getirir, şiirinde duygu ve düşünce birliğinden oluşan bir derinlik görülür. Yer yer yalın halk söyleyişine yaklaşan dilinde anlam-uyum bağlantısı bütüncül bir içerik taşır. Ona göre önemli olan bir sözü etkili biçimde söylemektir. Bu nedenle sözün boş bir kavram olmaması, bir varlık sorununu, bir düşüncüyü dile getirmesi gerekir. İnsan ancak söz söyleme yetisiyle insandır.

Yunus Emre tasavvuf yoluna girmek için dergâha gider ve dergâh hocası Tapduk Emre'ye bağlanır. Hocasından manevi ilimler öğrenir. Tapduk Emre Yunus'a dergâhta odunculuk hizmeti verdi. Yunus kırk sene dergâha odun taşıdı ama bir kez olsun eğri odun getirmedi. Hocası bir gün Yunus'a sordu:

- Dağda eğri odun kalmadı mı Yunus?

- "Eğri odun çok ama, senin dergahına odunun bile eğrisi giremez." cevabını vermiştir.

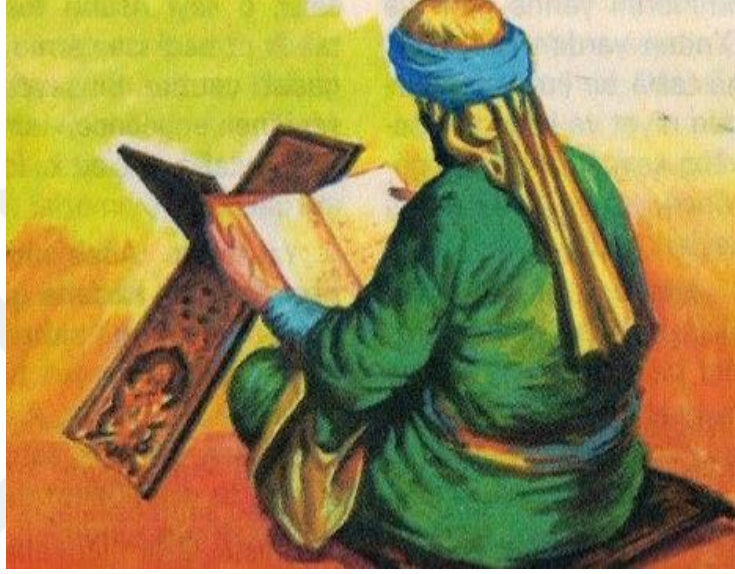
Yunus Emre çok yerleri dolanıp gezdikten sonra tekrar dergaha gelir. Bu sefer içinde bir kuşku: Ya hocası onu unuttuysa? Bu durumu hocasının hanımına anlatır. Hanımı:

- Ey Yunus! Hocanın gözleri artık görmüyor. Sadece kalp gözü açıktır. Sen şu eşiğe başını koy. Hocan namaza çıkarken ayağı sana dokunacak. “ bu kimdir?” diye soracak bana. Ben:”Yunus’tur.” derim. Hocan: “bizim Yunus mu?” derse anla ki unutulmamışsın. Yok eğer: “hangi Yunus?” derse, o zaman unutulmuşundur der.

Ertesi günü Yunus denileni yapar ve hocası: “bizim Yunus mu? Diye sorar. Bu olay üzerine Yunus şükreder ve hocasıyla hasret giderirler.

Ek-5

İMAM-I AZAM EBU HANİFE

Hanefî mezhebi, Sünnî fıkıh ekollerinin kronolojik sıra itibariyle ilki olup, İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye nispet edildiği için bu isimle anılmıştır. İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin asıl adı Numan b. Sabit'tir. 699 yılında Küfe'de doğmuş, 767 yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Aslen Türk veya Farisî olduğu yönünde görüşler vardır. Numan b. Sabit, Hanefî mezhebi muhitinde "İmam-ı Azam" (büyük imam) lakabı ile anılır. Dindar ve varlıklı bir aileden gelen Numan b. Sabit önce Küfe'de Kur'an-ı Kerim'i hıfzedip, birçok ilim öğrendi. Küfe, Basra ve Irak'ın ileri gelen üstatlarından hadis dinledi.

Yirmi yaşının biraz üzerindeyken Irak'ın en ünlü fakihî ve Irak fikhînin üstadı Hammâd b. Ebu Süleyman'ın (ö. 119/738) ilim halkasına katıldı ve uzun zaman bu ders halkasına devam etti. Bu arada Ca'fer es-Sadık, Muhammed el-Bakır da dahil olmak üzere pek çok âlimden istifade etti.

Ebu Hanife, Hammâd b. Ebu Süleyman'ın vefatı üzerine onun kürsüsüne geçti ve ders vermeye başladı. Takva sahibi, zeki, konulara hâkim ve bildiklerini tatlı dil, güler yüz ve özlü ifadelerle anlatan iyi bir üstat olduğu kısa zamanda duyuldu ve çok geçmeden ders halkası dönemin ileri gelen ilim erbabının katıldığı ve fikhî meselelerin ve çözümlerinin derinlemesine tartışıldığı ileri düzey bir fikhî akademisine dönüştü. Kırk yaşlarında başlamış olduğu bu öğretim hayatına otuz sene kadar devam etti. Onun ders halkalarında yetişen talebelerin sayısının 4000'i aştığı ve bunlardan kırk kadarının ictihad derecesine vardığı nakledilir.

Ebû Hanîfe'nin ticarî hayatın ve günlük meselelerin içinde bulunması, insanların problem, ihtiyaçlarını yakından tanınması da, ictihadlarının kabul görmesini sağlamış ve uygulanma şansını artırmıştır. Ebû Hanîfe, hocaları tarafından kendisine intikal ettirilen önceki nesillere ait fikhî görüşleri, rivayetleri ve ilmî mirası, içinde bulunduğu devrin şartlarını ve insanların ihtiyaçlarını dikkate alarak dinin genel ilke ve amaçları açısından yeniden değerlendirmeye ve sınırlı naslar ile sınırsız olaylar, naklin hükmü ile aklın yorumu, hadis ile re'y arasında mâkul bir denge kurmaya çalışmıştır. Bunun için de örf ve âdeti, Kur'an'ın genel ilkelerini, kamu yararını daima göz önünde bulundurmuş ve istihsan metodunu sıklıkla kullanmıştır. Verdiği hüküm ve fetvalarında şahsî teşebbüs ve sorumluluğun, kişi hak ve hürriyetlerinin korunmasını ilke edinmiştir. Onun bu metodu ve tavrı, daha sonra adına izâfe edilerek oluşacak olan Hanefî mezhebinin de genel esaslarını ve metodunu teşkil etmiştir.

İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin talebelerinin başında gelen Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'i yetiştirmiştir.

Hanefî mezhebi Irak'ta doğmuş ve Abbasiler devrinde Ebu Yusuf'un "kadî kudât" (baş kadı) olması ile devletin başlıca fikhî mezhebi haline gelmiştir. Hanefî mezhebi bilhassa doğuya doğru yayılarak Horasan ve Mâverâünnehir'de büyük bir

gelişme göstermiştir. Pek çok Hanefî fakihî de buralardan yetişmiştir. Abbâsî devri sona erince yayılma durmuşsa da Osmanlı Devleti'nin kurulması ve bu mezhebi ülke genelinde hukukî istikrarı ve yargı birliğini sağlamak maksadıyla âdetâ devletın resmî mezhebi olarak benimsemesi üzerine etki alanı yeniden genişlemiştir. Bugün Türkistan, Afganistan, Türkiye ve Balkanlar'da Hanefî mezhebi çok yaygındır. Bunu yanı sıra Hindistan ve Pakistan'da Hanefî mezhebinin tek mezhep olduğu söylenebilir.

Genç yaşta olgunluğa ermesi

Ebû Hanife (r.a.), ilim öğrenmeye mal, mülk için değil, sırf ilim için başlamıştır. Çünkü onun mülk elde etmeye ihtiyacı da yoktu. Zira o, zengin bir tüccardı. İlme başladıktan kısa bir süre sonra insanlar arsında tanınmaya başladı. Kırk sene geceleri ibadetle geçirdiği bilinmektedir. Bu da İmamı Azam'ın insanlar arasında erken yaşlarında tanındığını görürüz. Yetmiş yaşında vefat edip kırk senesini geceleri ibadetle geçirdiğine göre Ebû Hanife (r.a.) otuz yaşında insanlar tarafından tanınan ve izlenen bir kimse konumuna ulaşmıştır. Bi-yografisini yazanlar Ebû Yusuf'la birlikte yürürken bir adamın kendisini göstererek: “bu kişi yatsı abdestiyle sabah namazını kılmaktadır” sözünü duyduktan sonra artık hayatını ona göre yaşamaya başlamıştır. Geceleri kıldığı iki rekat namazla bir hatim bitirmiştir. Bu sebeple insanların kendisiyle ilgili hüsnü zanlarına aykırı hareket etmeme kararı aldığını kaydetmişlerdir. Bu haber, onun ömrünün başlarında şöhrete kavuştuğunu göstermektedir.

Ebû Hanife (r.a.) diğer ilimlerde parmakla gösterilir bir seviyeye ulaştıktan sonra fıkıh ilmine başlamıştır. Fıkıh ilmine hocası Hammad ile mesciddeki özel ders halkasında devam etmiştir. Ebû Hanife (r.a.) hocasından ayrılmamış onun ilim halkasına devam etmiştir. Hocası Hammad vefat edince ise onun yerine geçmiş, böylece kırk yaşlarında başlattığı ilim halkasına birçok talebe katılmıştır.

Hanefî hakkında kıssalar

İmam-ı Azam; halka fetva verirken, dinimizin kolaylık ve genişlik prensipleriyle hareket ederdi. Kendi nefsi için ise takvayı tercih ediyordu. Onun takva ve vera yani haramdan kaçınma konusunda sayısız menkıbesi bizlere ulaşmaktadır.

Bir defasında elbisesindeki çok ufak bir kiri temizlerken kendisini görenler sordular:

“–Ya İmam! Verdiğiniz fetvaya göre şu ufacık leke namaza mani bir kir değil; ne diye zahmet çekip onu gidermeye çalışıyorsunuz?”

Hazret-i İmam şöyle buyurdu:

“–O fetva, bu takva!..”

İmam-ı Azam –rahmetullahi aleyh-, bunu hakikî ilim adamlığının bir icabı görek şöyle diyordu:

“Âlim; kendisini, halka söylediğinden daha fazlasıyla mesul tutmaya muhtaçtır.”

Nitekim; şiddetli güneş altında olduğu hâlde, kendisine borcu olan bir şahsın duvarının gölgesi altına girmemiş, alacaklısının evinin duvarından istifade etmeyi bir nevi faiz olarak telâkki etmişti. Hâlbuki, böyle yapmayı fikhen vacip görmüyordu.

Yine Kûfe'nin koyunları arasına gasp edilmiş bir koyunun karıştığını öğrenince, bir koyunun ömrü olan yedi yıl boyunca koyun eti yemedi. O, bu titizliğini vasiyetiyle bile sürdürdü. Gasp edilerek mezarlık yapılan Hayzuran Kabristanı'na değil; onun olan tarafına yanı helâl toprağa defnedilmesini vasiyet etti.

O; bu hassâsiyeti, samimî bir şekilde taşıyor ve yaşıyordu. Bu hâlisâne titizlik tavrı, aynı zamanda, hayran bırakan, mükemmel bir mü'min şahsiyeti temsil ediyordu.

MECÛSÎYİ HAYRAN BIRAKAN HASSÂSİYET

Rivâyet edildiğine göre İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe Hazretleri'nin bir mecûsîde malı vardı. Onu istemek üzere mecûsînin evine gitti. Evin kapısına geldiği sırada, ayakkabısına bir pislik bulaştı, onu gidermek için, ayakkabısını silkeledi. Fakat pislik, gidip mecûsînin duvarına yapıştı. İmam, ne yapacağını bilemedi. Çünkü eğer kiri gidermek için kazısa, duvarın sıvasına zarar gelecekti. Bıraksa, duvarını kirlettiği için kul hakkına girmiş olacaktı. Ne yapacağını, duvarın sahibi olan mecûsîye sormaya karar verdi, kapıyı çaldı. Kapıyı açan hizmetçiye;

“–Efendine, Ebû Hanîfe kapıda bekliyor, diye haber ver!” dedi.

Adam kapıya çıktı ve malını isteyeceğini zannederek Ebû Hanîfe Hazretleri'nden özür dilemeye başladı.

İmâm-ı Âzam –rahmetullâhi aleyh- ise;

“–Şu anda bu önemli değil.” dedi ve duvarın durumunu anlatarak sordu:

“–Söyle, bu duvarı nasıl temizleyebilirim?”

Bu ulvî hassâsiyet ve âlicenaplık karşısında duygulanan mecûsî;

“–Ben önce nefsimi temizleyerek işe başlayayım!” dedi ve o anda müslüman oldu.

YA SEN SÜRÇERSEN!

Bir gün Ebû Hanîfe Hazretleri çamurda yürüyen bir çocuğa rastlamıştı. Ona merhamet ve şefkatle tebessüm ederek;

“–Evlâdım, dikkat et de düşmeyesin!” dedi.

Çocuk da, zekâ ve basîret ile parıldayan gözleriyle İmâm’a döndü ve bir çocuktan beklenmeyecek şu ibretli cevabı verdi:

“–Ey İmam! Benim düşmem basittir, düşersem yalnız ben zarar görürüm. Fakat asıl siz dikkatli olunuz. Çünkü eğer sizin ayağınız kayacak olursa, size tâbî olup ardınızdan gelenlerin de ayağı kayar ve düşerler ki, bunların hepsini kaldırmak da oldukça zordur.”

Çocuğun sözlerine hayran kalan İmam, ağlamaya başladı ve talebelerine şu ihtarda bulundu:

“Şayet bir meselede size daha kuvvetli bir delil ulaşırsa, o hususta bana tâbî olmayınız. İslâm’da kemâlin alâmeti budur. Bana olan sevgi ve bağlılığınız da ancak bu şekilde ortaya çıkar...”

Devlet ricâlinin verdiği hediyeleri de vazifeleri de kabul etmeyen Ebû Hanîfe Hazretleri; baba mesleği olan ticareti, zaman zaman fiilen, çoğu zaman da ortağı vasıtasıyla sürdürüyor, alışverişte de çok hassas ölçülerle hareket ediyordu. Hem ilimde hem de hayatta.

DÜRÜSTLÜK, AYRILMAZ VASFI

Nitekim bir gün bir kadıncağız, İmâm-ı Âzam Hazretleri’ne satmak için ipekli bir elbise getirmişti. İmâm-ı Âzam kaçaya sattığını sordu. Kadın;

“–Yüz dirhem!” dedi.

Ebû Hanîfe –rahmetullâhi aleyh- buna îtiraz etti:

“–Hayır, bu daha fazla eder.” dedi.

Büyük müçtehidî fazla tanımayan kadın şaşırıldı. Yüz dirhem daha artırdı. İmâm-ı Âzam yine kabul etmedi. Kadın yüz dirhem daha artırdı, sonra yüz dirhem daha...

Ebû Hanîfe Hazretleri yine;

“–Hayır, bu dört yüz dirhemden de fazla eder.” deyince kadıncağız hayretle;

“–Yâ İmam! Siz bana şaka mı yapıyorsunuz?” demekten kendini alamadı.

Bunun üzerine İmam, işten anlayan birini çağırttı. Gelen kişi, fiyatı beş yüz dirhem olarak belirledi ve İmâm-ı Âzam onu bu fiyattan satın aldı. (İbn-i Hacer Heytemî, Hayrâtü'l-Hisân, s. 44)

İmâm-ı Âzam; kuru ve insafsız bir bakışla; «Kendi söylediği fiyattan aldım. Müşteriden ne koparabilirsem kârdır.» demeyip, İslâm ahlâkının icâbı olan «kul hakkı» hassâsiyetini ne güzel sergilemiştir.

Ebû Hanîfe Hazretleri, vekîli vasıtasıyla devam eden ticaretinin de helâl dâiresi içinde olup olmadığını kontrol ederdi. Bu hususta o derece hassastı ki, bir keresinde ortağı Hafs bin Abdurrahmân'ı kumaş satmaya göndermiş ve ona;

“–Ey Hafs! Malda şu şu özürler var. Onun için bunu müşteriye söyle ve şu kadar ucuza sat!” demişti.

Hafs da, malı İmâm'ın belirttiği fiyata satmış; ancak ondaki özrü müşteriye söylemeyi unutmuştu. Durumu öğrenen Ebû Hanîfe Hazretleri, Hafs bin Abdurrahmân'a;

“–Kumaşı alan müşteriye tanıyor musun?” diye sordu.

Hafs; müşteriye hatırlayamayınca, Ebû Hanîfe Hazretleri, helâl kazancının lekeleneyeceği endişesiyle, satılan maldan elde edilen kazancın tamamını sadaka olarak dağıttı. Onun bu takvâsı, maddî-mânevî ticaretine ziyâdesiyle bereket oldu.

Dürüstlüğü böyle dillere destan olan İmâm-ı Âzam Ebû Hanîfe Hazretleri, müşterisi; fakir veya ahabî olursa, onlardan kâr almaz, malı aldığı fiyata verir, hattâ kazancının

bir kısmını müşteriye bağışladığı bile olurdu. Kazancıyla ilim ehline infakta bulunur, geceleri fakirlerin evlerine yardımlar yollardı.

O sadece maddî sefâletlere değil, mânevî perişanlıklara da çare olmaya kendisini mes'ul görüyordu. Gönlünü, onlara bir dergâh hâline getirmişti.

BEN KADILIK YAPAMAM

Halife Ebû Câfer Mansur, İmâm-ı Âzam'a kadılık teklif etti. Bütün ısrarlara rağmen Ebû Hanife;

“–Ben, sana kadılık yapamam.” dedi.

Ebû Câfer Mansur;

“–Yaparsın...” dedi.

Ebû Hanîfe Hazretleri yine;

“–Yapamam!” dedi.

Ebû Câfer Mansur, bu defa;

“–Yalan söylüyorsun!” diye ithamda bulundu.

O zaman Ebû Hanîfe –rahmetullâhi aleyh- şu cevabı verdi:

“–Ben, yapamam dediğimde eğer bana itimat ediyorsan bil ki; yapamam. Yok eğer bana itimat etmiyorsan, yani ben yalan söylüyorsam; bu durumda zaten yalan söyleyen bir kimseden kadı olmaz. Hâsılı; her iki durumda da kadılık yapamam. Üçüncü bir ihtimal ise zaten yok.”

Ek-6**HACI BEKTAŞI VELİ**

Hacı Bektaşî Veli kimdir, Gerçek ismi, Seyyid Muhammed bin İbrahim Ata'dır. Horasan'nın Nişabur şehrinde 1281 yılında doğmuştur.

Hacı Bektaşî Veli'nin hayatı hakkında bilgi veren Velâyetnâme'ye göre, Horasan Hükümdarı İbrahim-al-Sani diye tanınan Seyyid Muhammed ile Şeyh Ahmet adlı Nişaburlu bir âlimin kızı Hatem Hatun'nun oğullarıydı.

Hacı Bektaşî Veli, ilk eğitimini Lokman Parende'den aldıktan sonra Ahmet Yesevi'nin yanında eğitimini tamamladı. Burada Kur'an batı ilmine vâkıf oldu. Ahmet Yesevi'den eğitim alması görüşlerinin şekillenmesine ve Yesevilikten etkilenmesine neden oldu. Lokman Parende'nin yanında olduğu dönem "Hacı" lakabını aldı.

Eğitimini tamamladıktan sonra "Horasan diyarından erleri uyandırmak" için Anadolu'ya geldi. Yanına birçok öğrenci alıp eğitimleriyle meşgul oldu. Bu sırada Anadolu'da dini, iktisadi, sosyal ve askeri bir teşkilat olan "Ahilik" ile birlikte çalıştı. Osmanlı sultanlarının da bağlı buldukları bu teşkilat sayesinde tanındı ve sevildi.

Osmanlı padişahı Orhan Gazi ile olan yakın dostluğu sayesinde Yeniçeriliğin üstadı ve hamisi kabul edildi.

Yetiştirdiği talebeler ve “Ahilik” içinde yaydığı birlik ile Moğol istilası etkisindeki Osmanlı Devleti'nin kısa sürede birlik ve beraberlik içinde büyümesini sağladı.

Hacı Bektaşî Veli, Ahmet Yesevi'nin elinde yetiştiği için öz Türkçe kullanmış ve İslam dininin tanınmasında etkili olmuştur. Yaydığı düşünce, tekkeleri aracılığıyla Anadolu'da hatta Avrupa'da bile yayılmıştır.

Anadolu'da Kapadokya yöresindeki Hıristiyan merkeze karşı bir Türklük merkezi kurmak isteyen Hacı Bektaşî Veli, bugünkü ismi Hacı Bektaş olan yerde tekkeler açtı. Türkistan'dan gelen Hacı Bektaşî Veli, Türk gelenek ve göreneklerinden korunabilenleri tespit etmiş ve bunları bugün ki ismi Hacı Bektaş olan Suluca karahöyük'te kurmuş olduğu tekkede İslam inancı ve Türk kültürü ile birleştirmiştir. Hoşgörüyü dayalı ilmi ve düşünceleri ile kısa zamanda Hıristiyanlığın merkezi Kapadokya'da geniş halk kitlelerine ulaşmayı başarmıştır.

Kurduğu Bektaşilik tarikatı, saha sonraki yıllarda halifeleri tarafından devam ettirilmiş ve Yeniçeri Ocağı'nın düşünce temelini oluşturmuştur. Alevi bir tarikat olan Bektaşiliğin, devşirmelerden olan Yeniçeriler arasında yayılmasında, İslamı kolay ve evrensel bir hale getirmesinde etkisi vardır. Hümanist esaslı bir öğretilerdir. Öğretinin odağında “insan” bulunur. Bektaşilik Türk dünyasının felsefesine birçok katkıda bulunmuştur.

Hacı Bektaş dağınık Alevi ve Alevilik türevi akımları ve toplulukları içine almış, yeniden kalıba dökmüş, Aleviliği yeniden canlandırmış ve Alevi- Bektaşiliğin yolunu çizmiştir. Bunu da doğallıkla kurduğu tarikatıyla yapmıştır. Çevresine bir takım görevliler almış, bunların bir bölümünü kimi yerlere görevlendirerek göndermiş, oralarda “aydınlatma/irşat” çalışmaları yaptırmış, Anadolu'daki diğer Alevi ocakları ile ilişki kurarak kendine bağlamış ve onları yönlendirmiştir. Bu nedenlerle Hacı Bektaş, Alevi-Bektaşî toplumunun gözünde “piri”dir, tarikatın kurucusudur.

Hacı Bektaş-ı Veli'nin Makalat adlı Arapça bir eseri vardır. Bu esrinde İslam dinine sıkı sıkıya ve sağlam bir şekilde bağlı, İslamiyet'e uymayan davranışlara şiddetle

karşı çıkar. Hacı Bektaş-ı Veli'nin derslerini ve sohbetlerini takip ederek onun tarikatına bağlananlara, tasavvuftaki usûle uyularak "Bektaşî" denildi.

Hacı Bektaşî Veli, 1338 yılında Nevşehir'de vefat etti. Mezarı da Nevşehir iline bağlı Hacıbektaş ilçesinde bulunmaktadır.

Hacı Bektaşî Veli'nin Sözleri

- * Ara, bul.
- * İncinsen de, incitme.
- * Kadınları okutunuz.
- * Murada ermek sabır iledir
- * Araştırma açık bir sınavdır.
- * Eline, diline, beline sahip ol.
- * Her ne ararsan, kendinde ara.
- * Arifler hem arıdır, hem arıtıcı.
- * Bir olalım, iri olalım, diri olalım.
- * Marifet ehlinin ilk makamı edeptir.
- * İnsanın cemali, sözünün güzelliğidir.
- * Hiçbir milleti ve insanı ayıplamayınız.
- * Nefsine ağır geleni kimseye tatbik etme.
- * İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır.
- * Düşünce karanlığına ışık tutanlara ne mutlu.
- * Nebiler, veliler insanlığa yaratıcının hediyesidir.
- * Düşmanınızın dahi insan olduğunu unutmayınız.
- * İlimden gidilmeyen yolun sonu karanlıktır.

Ek-7**AHMED YESEVİ**

Tarihte bilinen ilk büyük Türk mutasavvıfı ve şairidir. Yesevîlik adı verilen tasavvufî akımının önderidir.

Ahmet Yesevi, 1093 yılında bugünkü Kazakistan'ın Çimkent şehrinin doğusundaki Sayram kasabasında doğmuştur. Tam adı Ahmed bin İbrâhim bin İlyâs Yesevî'dir. 7 yaşında iken babasının ölümünden sonra, ablası ile birlikte Sayram yakınlarındaki Yesi'ye yerleşen Yesevi, burada "Arslan Baba" adlı bir Türk şeyhinden ilk eğitimini almaya başladı.

Eğitiminin ilk aşamasını tamamladıktan sonra 27 yaşında iken Buhara'ya giden Yesevi, burada dönemin önde gelen din bilginlerinden olan Şeyh Yusuf Hemedani'ye intisap edip müridi oldu. Burada yoğun bir tasavvuf eğitimi alan Yesevi, Şeyhin dört halifesinden üçüncüsü olmuş ve ilk onun yerine geçmiştir. Daha sonra irşad makamını Şeyh Adülhalik Gücdüvani'ye bırakarak Yesi'ye döndü. Yesi'de Yeseviye Ocağı'nı kurdu.

Ahmet Yesevî, nefsi körletmek, tevazu, dünya malını hor görmek, soy ve din gözetmeksizin bütün insanları eşit saymak gibi yüksek görüşlerini, aklı ve fiiliyle benimsemiş, dervişliğin, kanaatin, fazilet ve değerini, dinî ahlâkî öğütleri, peygamber ve evlâdına olan muhabbetini, dünya zevklerine düşkünlüğün zararlarını, Hikmetler nasihatlar hâlinde, mantık gücü ve îman kuvvetiyle yaymıştı. Samimî inanç ve davranışlarına hayran olan halk, ona çok bağlandı

Pir Ahmet Yesevi altmış üç yaşına geldiğinde “Artık bizim için yerin altı yerin üstünden daha hayırlıdır!” diyerek yeraltında kendisine bir oda (çilehane) yaptırmış, 73 yaşında Hakkın Rahmetine kavuşana kadar, aşağı yukarı on sene, burada yaşadı. Hoca Ahmed Yesevi, hikmetlerinin birçoğunda bu uzlete çekilmesinin sebebi olarak Hz. Muhammed (s.a.v)'in altmış üç yaşında vefat ederek yeraltına girişini ve bu yüzden kendisinin de yer üstünde Peygamberimiz (s.a.v)'den daha fazla gezmekten hayâ etmesini göstermekteydi. Sevgi ve sadakatin timsali olarak 'ölmeden evvel ölünüz' sözüne binaen hayatta olduğu süre içerisinde yine bir örnek yaşam biçimi ile karşımıza çıkan Yesevi, yaşamını sevgisine ortak etmişti... Yeryüzünde aldığı nefesin, Efendisi'nden ayrı olmasına artık ne ruhu razı idi, nede bedeni, sadakatini bu şekilde göstermişti...

İnsanları dinî ve ahlâkî yönden yetiştiren Hoca Ahmet Yesevî, tasavvufî düşüncelerini Türkçe ve sade şiirler ile anlatmış, hikmet adı verilen bu şiirler zamanla toplanarak Dîvân-ı Hikmet mecmuaları meydana gelmiştir. Şiirlerini toplandığı bu eserde Ahmed Yesevi'nin yeraltında uzlete çekilişini ve uzlet hayatı esnasında yaşadığı manevi halleri anlatan kıssalar önemli bir yere sahiptir. Esasen Divan-ı Hikmet'ten anlaşıldığına göre hikmetlerinin büyük bir kısmı da ilahi ilham ile bu mekânda Ahmed Yesevi'nin dilinden dökülmüş ve yanındaki dervişler tarafından kâğıt üzerine nakşedilmiş.

Mütevazı ve ince bir kişiliğe sahip olan Pir, hayatında da geçim kaygısı gütmemişti. Ağaçlardan tahta kaşık yapar, yaptığı kaşıkları kepçeleri bir öküzün heybesine doldurur ve pazara salardı. Hayvan alışmış olacak ki, kendi kendine pazarda dolaşır insanlar kaşık ve kepçelerden alır ve gönlünden geçen bir miktar parayı heybeye atarlardı. Arada bedavacılar çıkıp heybeden bir şeyler aşırısa öküz başlardı onu takip etmeye, ta ki malın hakkını heybeye koyana kadar.

Ahmet Yesevi, 1166 yılında 73 yaşında Türkistan'ın Yesi şehrinde vefat etmiştir. Günümüz de bu yer Kazakistan sınırları içinde yer almaktadır. Öldükten sonra bile şöhreti yayılan Ahmed Yesevi ne kadar büyük olmalı ki, Timur Han, onun Yesi'deki mezarı üstüne, mimarlık şaheseri bir türbe yaptırmıştır. Günümüzde türbesi, en kutsal ziyaret yerlerden birisidir.

Ek-8**ALİ EL RİZA**

Tam adı Ebü'l-Hasen Alî er-Rızâ b. Mûsâ el-Kâzım'dır. On iki imamın sekizincisidir.

Ali Er- Rıza 770 yılında Medine'de doğdu. Kendisine çeşitli lakaplar verilmiş olup bunlar içinde en meşhur olanı, Halife Me'mun tarafından verilen er-Rızâ'dır. Halife bu lakabı ona ilim, ibadet ve takva gibi üstün meziyetleri dolayısıyla vermiştir. Babası Mûsâ el-Kâzım, oniki imamların yedinci imamıdır.

Ali el-Rıza başta olmak üzere birçok ahl-i beyt mensubu Horasan ve çevresindeki Türk illerine yerleşmişlerdir. Bunlar İslam dininin ilkelerini, Kur'an ayetlerini ve Hz. Muhammed'in (s.a.v) sünnetini sade bir dille anlatarak Türkler arasında İslam'ın yayılmasında etkili olmuşlardır.

Ali er-Rızâ Mescid-i Nebevîde ilim meclisi kurup hayatını öğretimle geçirmiş, fetvalar vermiş ve ömrünün son yıllarına kadar yönetim işlerinden uzak kalmıştır.

Ancak 816 yılında halife Me'mûnun davetiyle Merv'e gitmesinden sonra, istemeyerek de olsa siyasete karışmıştır. Merv'e gitmek üzere yola çıktı. Anlatıldığına göre Nişabur'da suyu az akan ve bugün Aynü'l-Kehlân adı verilen bir pınara uğrayınca suyu çoğalmıştır. İnsanlar bu pınarı mukaddes sayıp hâlâ ziyaret ederler. Merv'e ulaştığında kendisini iyi karşılayan Me'-mûn, veliahtlığa Ali er-Rızâ'dan daha lâıyk birini bulamadığını belirterek onu veliaht ilân etti. Önce bu görevi kabul etmek istemeyen Ali er-Rızâ iki ay direndiyse de sonunda Me'mûn'un ısrarına dayanamadı ve halifeliği kabul etti. İmam Rıza (a.s), veliahtlığın kendisine sağladığı altın fırsatı, en güzel şekilde değerlendirdi. Bu fırsatı, İslâm'ın gerçek alametlerini yaymak, Ehl-i Beyt mezhebinin temel prensiplerini yerleştirmek için kullandı ve o dönemde yaygın olan bütün sapkın düşünce akımlarına ve mezhebî eğilimlere meydana okudu.

Me'mun, yanında Ali er-Rıza olduğu halde bir ordu ile Bağdat'a doğru yola çıktı. Tûs'un Nûkan kasabasına geldiklerinde Ali b. Hişâm tarafından verilen zehirli nar suyunu içmesi sonucu aniden hastalanan Ali Er Rıza, üç gün sonra 819 yılında vefat etti.

Ali er-Rızâ'nın ölümüne son derece üzülen ve göz yaşları döken Me'mûn, cenaze namazını bizzat kıldırarak onu babası Harûnürreşid'in yanına defnetti. Daha önce Tûs adını taşıyan bu yöreye, Ali er-Rızâ'nın hâtırasını yaşatmak için Meşhed adı verildi. Ali er-Rızâ'ya ölümünden sonra birçok mersiye yazılmış, sonraları kabri üzerine türbe yapılmış ve burayı ziyaret etmek günümüze kadar yaşatılan kutsal bir görev kabul edilmiştir.

Ali er-Rızâ hadis, fıkıh ve tıp alanında isim yapmıştır. Kur'an'ı üç günde bir hatmettiği rivayet edilen Ali er-Rızâ, âyetler üzerinde düşünmek gerektiğini söyler, kendisine sorulan sorulara âyetlerle cevap verirdi.

Kaynaklarda ahlâk ve faziletine dair verilen bilgilere göre iyi huylu, alçak gönüllü ve son derece cömertti; az yer, az uyur, daha çok ilim ve ibadetle meşgul olurdu.

Ek -9**AHİ EVRAN**

Ahilik teşkilatının kurucusu Ahi Evran, Azerbaycan'ın Hoy kasabasında doğmuştur (1171). Hoy, Türkiye'nin doğu sınırından 60 km uzaklıkta ve "Sultan Tuğrul" zamanından beri Türkler'in meskûn olduğu bir bölgedir. Ahi Evran'ın asıl adı "Nasırüddin Mahmud el Hoyi" olarak kayıtlara geçmiştir. Ahi Evran ilk eğitimini Azerbaycan'da doğum yeri olan Hoy kasabasında aldıktan sonra, Maveraünnehir bölgesinde Horosan'a giderek orada ünlü âlimlerden Fahreddin Râzi'den Felsefe ve Kur'an-ı Kerim tefsirlerini öğrenmiştir.

Ahi Evran'ın hocası Fahreddin Râzi, Horosan'da "Farâbî" ve "İbni Sina"nın tüm eserlerini okumuş, onların verdiği bilgileri daha da geliştirerek, tıp, astronomi, astroloji, lisan, edebiyat konularında kitaplar yazmaya başlamıştır.

Râzî hayatta iken çevresinde bulunan kalabalık öğrenci topluluğunun varlığı, onun yüzlerce öğrenci yetiştirdiğini göstermektedir. Ahi Evran gençliğinde Ahmet Yesevî'nin talebelerinden aldığı ilk tasavvuf terbiyesi ile yetişmiş ve olgunlaşmıştır. Ahi Evran, o devrin mutasavvıflarının buluşma yeri olan Bağdat'a gitmeye karar verir. Bağdat'a gitmeden önce Hac farizasını yerine getirir.

Ahi Evran Bağdat'ta iken, Fütüvvet teşkilâtının ileri gelenleri ile tanışarak onlardan yararlanmıştı. Araştırmacı Mikâil Bayram'ın "Tasavvuf Düşüncesinin Esasları" adlı eserinde ve diğer kaynaklarda Ahi Evran'ın çok yönlü bir ilim ve fikir adamı olduğu kaydedilmektedir.

Ahi Evran, Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh ve Tasavvuf kitapları yazmıştır. Ayrıca Felsefe, Tıp ve Kimya sahalarında da bilgi sahibi olan çok yönlü bir ilim adamı ve filozoftur.

Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında, Anadolu'ya gelen Ahi Evran, Konya'da Sultan'a yazdığı kitabını sunar, Kitabın 1. cildi felsefe, 2. cildi ahlâk ve siyaset, 3. cildi fıkıh (İslâm hukuku), 4. cildi dua ve ibadet hakkındadır. Hükümdar, kendisine sunulan kitapları beğenmekle kalmaz, aynı zamanda Ahi Evran'a ve düşüncesine büyük ilgi gösterir, hatta bu düşüncenin tatbikata geçirilmesine yardım eder. 1205 yılında Kayseri'de devletin desteği ile debbağları ve diğer sanatkârları da içine alan büyük bir sanayi sitesinin kurulmasına öncülük eder. Her sanat dalındaki birliklerin bir araya toplandığı bu siteler Selçuklu Sultanı Alâeddin Keykubat zamanında diğer şehirlerde de kurulmaya başlar.

Sultan Alâeddin Keykubat'ın Ahi birliklerini desteklenmesi sonucu Anadolu'nun birçok yerinde bu birlikler süratle gelişir. Bu dönem Anadolu Selçuklu Devleti'nin en parlak dönemi olmuştur. Sultan Alâeddin'in oğlu tarafından öldürülmesinden sonra Ahiler bu duruma tavır aldılar. Onun yerine geçen II. Gıyaseddin Keyhüsrev'i hiç affetmediler. Ahi Evran'ı çekemeyenler onunla yeni hükümdarın arasını açtılar. Bu yüzden Konya'da daha fazla kalmaz ve Kırşehir'e gelerek Ahi birliklerinin teşkilâtlandırılmasına hız verir.

Ahi Evran kendi mesleği olan debbağlık dalından başka 32 çeşit esnaf ve sanatkarın lideri olmuştur. Ahi Evran'ın Anadolu'da kurduğu Ahilik teşkilatının asıl amacı ilim ve bilgiyi insanlığın hizmetine sunmaktır. Türkler, Anadolu'ya yerleşirken

dönemin bilim adamlarının önerisinden hareketle pozitif ilimlerin gündelik hayatta kullanılabilmesini ve insanların da bundan faydalandırılmasını ön görmüşlerdir.

Ahi Evran'a göre toplumdaki fertlerin büyük bir kesiminin sanata yönlendirilmesi ve her birinin belli bir sanat dalıyla meşgul olması gerekir ki, toplumun ihtiyaçları görülsün. Ahi Evran'ın kurduğu Ahilik teşkilâtının eğitim anlayışı bu temel görüşe dayanmaktadır. Devlete düşen görev, bu görüşe destek vererek halkın eğitilmesine ve yönlendirilmesine yardımcı olmaktır. Ahi Evran'ın eserinde belirttiği eğitim ve öğretim konusundaki tüm öneriler, Ahi birliklerinde uygulanmıştır. Ahi Evran'ın teknik öğretim ve ahlâka yönelik eserleri, yıllarca Ahi birliklerinde ders kitabı olarak okutulmuştur.

Ahi Evran hayatı boyunca ilimle ve eğitimle uğraşmış. “Hiç ölmeyecekmiş gibi dünyaya, yarın ölecekmiş gibi ahirete çalış.” Hadis-i Şerifi'ni kendisine ilke edinmiştir. Birlik üyelerine devamlı olarak çalışmayı öğütlemiştir. Üretimin ancak çalışarak sağlanacağını bilen Ahi Evran, insanların ihtiyaçlarını gidermenin de yaratının buyruğu olduğuna inanmaktadır. Bu bakımdan çalışmak, insanları mutlu etmek, ibadet etmek kadar önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin kurulmasında da önemli rol oynayan Ahi Evran'ın bütün ahilerin başı olduğu, padişahların kendisine saygı gösterdiği, hiç haram yemediği, Ahilik adına yaptığı çalışmaların bütün dünyada duyulduğu, Ahilik nizamının uygulandığı, misafirperver olduğu, gerçek dostluğa önem verdiği, kimseye incitici bir söz söylemediği bilinmektedir.

Ek -10**İMAM MATURİDİ**

Mâtürîdî, bugünkü Özbekistan Cumhuriyeti'nin Semerkand şehrinin bir köyü olan Mâtürîd'de doğmuştur. Hayatı boyunca Ehl-i sünnet akidesini öğretmek ve müdafaa etmek için çaba gösteren Mâtürîdî'nin 333/944 yılında bir asra yakın süren dopdolu hayatı, doğduğu şehir olan Mâtürît'te sona ermiştir.

Mâtürîdî, ilim hayatı oldukça ileri seviyede bulunan ve yaşadığı asırda özellikle İslâm kültür merkezi olarak tanınan Semerkand'da tahsiline başlamıştır. Onun yetiştiği dönemde Semerkand'da Ebû Hanîfe'nin itikadî ve fikhî fikirlerinin tartışıldığı bir medrese tesis edilmiştir. Mâtürîdî, bu medresede eğitim görme fırsatı bulmuş, zamanın en önemli ve meşhur âlimleri ile tanışarak onların ilim halkalarına katılmıştır. Nitekim kaynaklarda Mâtürîdî'nin ders aldığı bu medresedeki hocaların Hanefî ekolüne bağlı olduğu ifade edilmiştir. Mâtürîdî'nin derslerine katıldığı şahsiyetinde ve fikir

dünyasında önemli etkide bulunan manevî hocalarının en başında Ebû Hanîfe'nin geldiğini söyleyebiliriz. Zira Mâtürîdî'nin eserleri incelendiğinde, görüşlerinin çoğunu Ebû Hanîfe'nin fikrî temelleri üzerine oturttuğu görülmektedir. Bu bilgilerden anlaşıldığına göre Mâtürîdî, Ebû Hanîfe'nin itikada dair temel görüşlerini yeniden yorumlamış, kurucusu olduğu Mâtürîdiyye mezhebini de bu görüşler üzerine bina etmiştir.

Ebû Hanîfe'nin attığı temeller üzerine tesis edilen Mâtürîdiyye mezhebi, asıl kurucusuna olduğu kadar, ona nihai şeklini veren ve başarılı kılan Mâtürîdî'ye atfedilmiştir. Öyle ki, artık Hanefilik sadece fikhî alanda kullanılır olmuş, kelâmî sahada ise Mâtürîdîlik adı geçer olmuştur. Ebû Hanefî ve Hanefilik ile olan bu yoğun ilişkiden dolayı her iki ekol “Hanefilik-Mâtürîdîlik” şeklinde anılır olmuştur.

Mâtürîdî'nin İslâm dünyasında önde gelen kelâm alimlerinden biri olarak kabul edilmesinin sebebi sadece Ebû Hanîfe'nin görüşlerini yeniden yorumlayarak zenginleştirmesinden ya da kendi adını taşıyan bir kelâm ekolünün mevcudiyetinden ibaret değildir. Bunların yanı sıra genelde İslâm düşüncesinin özelde kelâm ilminin yöntem ve üslup bakımından zenginleştirip daha sistematik bir yapı kazanmasında, ayrıca İslâm inanç esaslarına yönelik yıkıcı faaliyette bulunan felsefi ve dinî mezhep ve akımlara karşı İslâm'ın savunulması ve temellendirilmesinde çok önemli hizmet ve katkılarda bulunması da bunda etkili olmuştur.

İlmî kabiliyetini Medrese de göstererek alimler arasında mümtaz bir mevki elde eden Mâtürîdî, değişik yerlerde verdiği dersler sayesinde ilmî birikim ve tecrübelerini, görüşlerini ve metodunu sonraki asırlara ulaştırmış; İslâm düşüncesine hizmet edecek, çok değerli talebeler yetiştirmiştir. Kendi döneminden itibaren görüşlerini takip eden, yorumlayan ve yaymaya çalışan bu talebe ve takipçilerin sayesinde onun düşünce sistemi ve görüşleri günümüze kadar ulaşmıştır.

Kitâbü't-Tevhîd eseri, kelâm, felsefe ve konusunda ki derin ilmini; Te'vilâtü'l-Kur'an ise tefsir, hadis, fıkıh ve ilimlerindeki derinliğini ortaya koymaktadır.

Temel İslâmî ilimlerde üstün bir mevkiye sahip olan Mâtürîdî'nin en çok meşgul olduğu ilim sahalarından biri de hiç şüphesiz kelâm ilmidir. Bu ilme getirmiş olduğu yenilikler ve açılımlar nedeniyle alanında otorite kabul edilerek saygın ve taktir edilen bir kimse olmuştur. Bu nedenle İslâm dünyasında müfessir ve fakih kimliğinden daha

ziyade kelâmcı kimliğiyle meşhur olmuştur. Mâtürîdî'nin kelâmda üstün bir mevki kazanmasında ve bu alanda otorite kabul edilmesindeki en önemli faktör, hiç şüphesiz onun bu ilmin gelişmesi ve sistemleşmesine yönelik çalışmalarda ve katkılarda bulunmasıdır.

Ek-11

Sözcük Avı
İSLAMİYET VE TÜRKLER

A	e	R	t	Y	U	I	o	P	ğ	ü	İ	ş	L	k
Ç	H	Y	a	H	m	e	t	Y	e	s	E	v	İ	k
Ö	A	E	b	V	C	Z	a	S	d	f	A	h	J	D
İ	C	B	k	M	A	S	e	T	e	t	A	e	K	İ
L	I	U	y	S	U	N	M	P	İ	ş	L	h	E	V
P	B	H	t	A	F	G	A	N	m	ö	İ	ş	G	A
İ	E	A	r	K	D	S	K	D	f	g	E	f	İ	N
Ş	K	N	İ	G	B	E	A	S	a	e	R	d	R	İ
K	T	İ	e	L	Y	U	L	Y	t	r	V	s	Y	H
N	A	F	z	A	K	Ş	A	U	İ	o	A	a	İ	İ
B	Ş	E	a	M	A	Ö	T	Ü	ğ	p	H	z	O	K
R	V	İ	v	e	n	s	E	M	e	k	İ	c	Ğ	M
E	E	T	s	K	A	E	R	D	f	t	K	v	Ş	E
R	L	İ	m	A	T	u	R	İ	d	İ	J	b	İ	T
T	İ	k	g	f	K	C	A	n	a	İ	V	e	M	Ö

Aşağıda verilmiş olan Türk büyüklerinin ve onların eserlerinin isimlerini yukarıda bulup işaretleyelim.

-Ebu Hanife	-Maturidî	-Ahmet Yesevî	-Mevlana (Celaleddin-i Rumi)
-Ahi Evran	-Divan-ı Hikmet	-Hacı Bektaş Veli	-Makâlât
-Mesnevi			

Ek-12

SORU: 6

Kimdir Bu?
"Divan-ı Hikmet" adlı kitabı yazdım.

CEVAP: 22

Hacı Bektaşî Veli

SORU: 15

Kimdir Bu?
Düşüncesinin özü insanı sevmek, insanlar arasında dil, din, ırk vb. ayırım yapmaksızın "Yaratılanı hoş gör Yaratandan ötürü" sözünü söyleyen zairimizdir.

CEVAP: 1

Ebu Hanife

SORU: 17

Kimdir Bu?
Kuran ve hadislerin ışığında akılla ortaya koyduğu görüşlerinden, inançla ilgili bu mezhep ortaya çıkmıştır.

CEVAP: 8

Ahi Evran

SORU: 23

Kimdir Bu?
"Gel ne olursan ol yine gel"
"Ya olduğun gibi görün ya da göründüğün gibi ol"
dizelerini söyleyen Allah asığıyım.

CEVAP: 12

Hacı Bektaşî Veli

Ek-13

İSLAMİYETİN YAYILMASINDA ETKİLİ OLAN KİŞİLER (KİMDİR BU KİŞİLER?)

KİM?

Asıl adı Numani dir. İman-ı Azam (büyük bilgi) diye tanınır. Hanefîlik mezrebi onun görüşleri etrafında olmuştur.

KİM?

Özbekistanın Semerkent şehrinde 652 yılında doğmuştur. İnanç esaslarını Kur'an ve sünnet ışığında yorumlayan aklı ön planda tutmuştur.

KİM?

Medine'de doğmuş ve peygamberimizin soyundandır. Türklerin arasına İslam'ın yayılmasında hizmet etmiştir.

KİM?

Benî Pir-i Türkistan diye de tanınır. Kazakistan'ın Sayram kalesinde doğdu. Kur'an ve hadis dalinde çalışmıştır. Bu bilgileri Türk kardeşlerime tasavvuf yoluyla anlatmaya çalıştı. Divan-ı Hikmet diye bir kitabım var.

KİM?

Azerbaycan'da doğdum. Türkistan ve Horasan'da eğitimimi tamamladım. Anadolu'ya geldim. Hacı Bektaş Veli benim dostumdur. Sona Nişehir'e yerleştim. Ülkemin birlik ve beraberliği için çalıştım.

KİM?

Ben Nespur'da doğdum. Benî Ahmet Yesevî Anadolu'ya gönderdi. Görevim sevgi, saygı, birlik ve beraberliği yaymaktır. Anadolu'ya gelmeden önce Mekke, Nəcəf ve Kerbela'ya gittim. Sona Nişehir'e gelerek yerleştim.

KİM?

Ben Afganistan'ın Behş şehrinde doğdum. Daha sonra Konya'ya yerleştim. Mesnevi ismini bir kitabım var. Ve bu eserim tüm dünyada tanınır.

KİM?

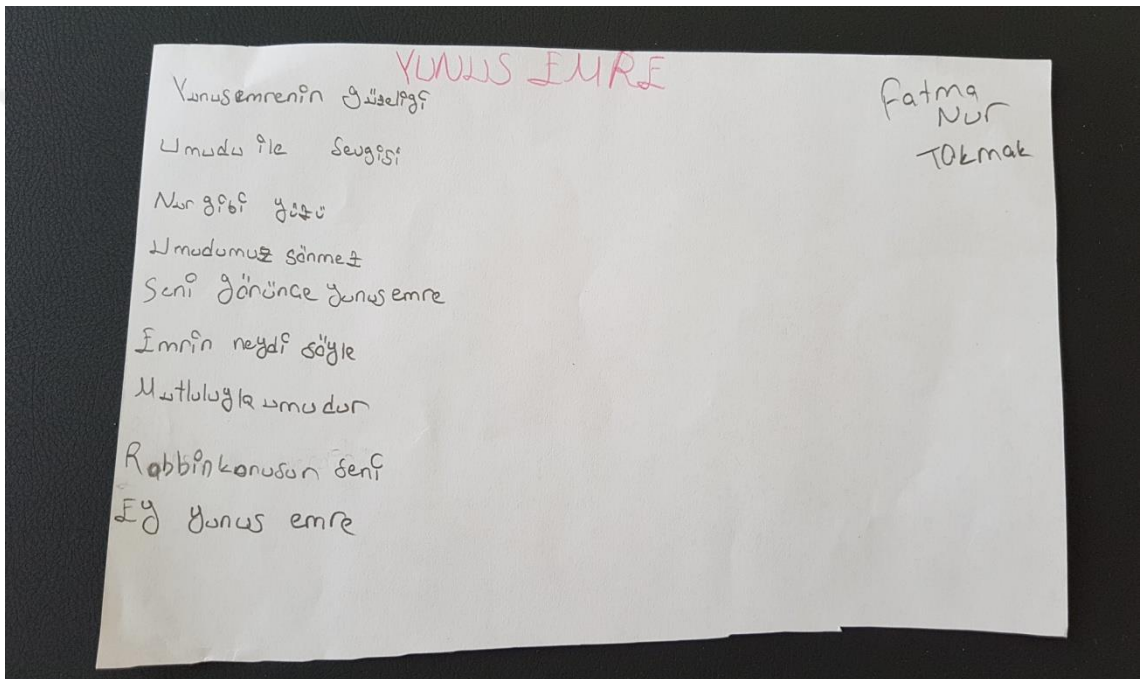
Ben gönüllü insanıyım. Behş herkes yanında görmek ister. Eskişehir Sankiyi'de zanneder. Oysa ben gönüllerdeyim. Düşüncelerimi sade kelimelerle ifade ederim ve düşüncemin temelini "yaratılanı yaratanı tanıyarak ötürü sevmek" görüşü oluşturur.

Sizce kimdir bu kişiler, boş bırakılan yerlere yazınız.

Ek-14

Ek-15

Ek-16

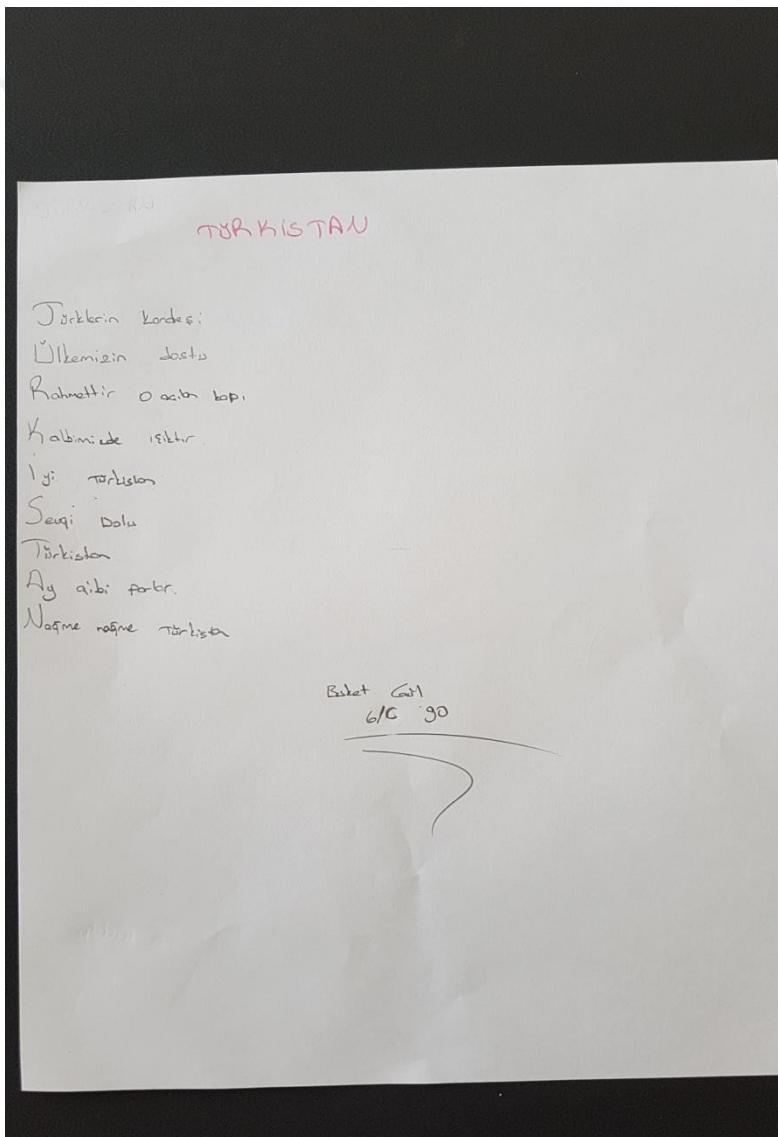

Dünya o kadar
insanlara yaralıdır.
Verdiği saziş güzeldir
Allahın dostudur
Niyazın sadadır
İrmet gibidir sünem
Hazine gibidir öğütleri
İhtile insa kendini bilir
Kalbimize inktir
Meneketine sağısı
Ey dünya hikmet
Teşekkür edenin

Parçalar Güz
66 MO

Ek-17

Ek-18

Ahmet Yesevi

Ay gibi yüzü
 Hüzün dolu ömrü
 Merhametli ey Ahmet Yesevi
 Emnettir insana
 Tatlı dilî güler yüzü

Yüzü nurlu kalbi ulu

Ey Ahmet Yesevi
 Sağığı ona sor
 Ender bridir o.
 Verilende ıssaq ları
 İyilik dolu ey Ahmet Yesevi

İremnur Mulu
 616 150

Ek-19**Çeşitli Biyografilere Ulaşmak İçin Yararlanılabilecek İnternet Siteleri**

www.konya.bel.tr

www.mevlana.com

<https://www.antoloji.com>

<http://www.hurriyet.com>

www.hacibektas.bel.tr

www.biyografi.net

<http://www.biyografya.com>

www.turkedebiyati.org.com

www.dinibil.com

<http://www.islamansiklopedisi.info>

<http://dergipark.gov.tr>

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Feride KAZANCI

Doğum Yılı ve Yeri : 1982/ Amasya

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Yabancı Dili :Arapça

Hafızlık Eğitimi : Hafız

İş Deneyimi : 4 yıl Diyanette Kuran Kursu Öğreticiliği
8 yıl Milli Eğitim kadrosunda Öğretmenlik
2 yıldır Milli Eğitim kadrosunda Müdür Yardımcılığına devam etmekteyim

İletişim

E-Posta Adresi : f.yildirim8205@gmail.com